

Landgoed Marquette te Heemskerk aanleggeschiedenis en waardenstelling

Albers Adviezen Historische Parken

Anja Guinée – Landschapsarchitectuur

Landgoed Marquette te Heemskerk aanleggeschiedenis en waardenstelling

In opdracht van:

NV PWN Waterleidingbedrijf NH

Dario Duijves

augustus 2020

Auteurs:

Dr. Lucia Albers

Ir. Anja Guinée

Albers Adviezen historische parken
Hietveldweg 25
7361 AB Beekbergen
055-5061395 / 0651003231
info@AlbersAdviezen.nl
www.historischeparken.nl

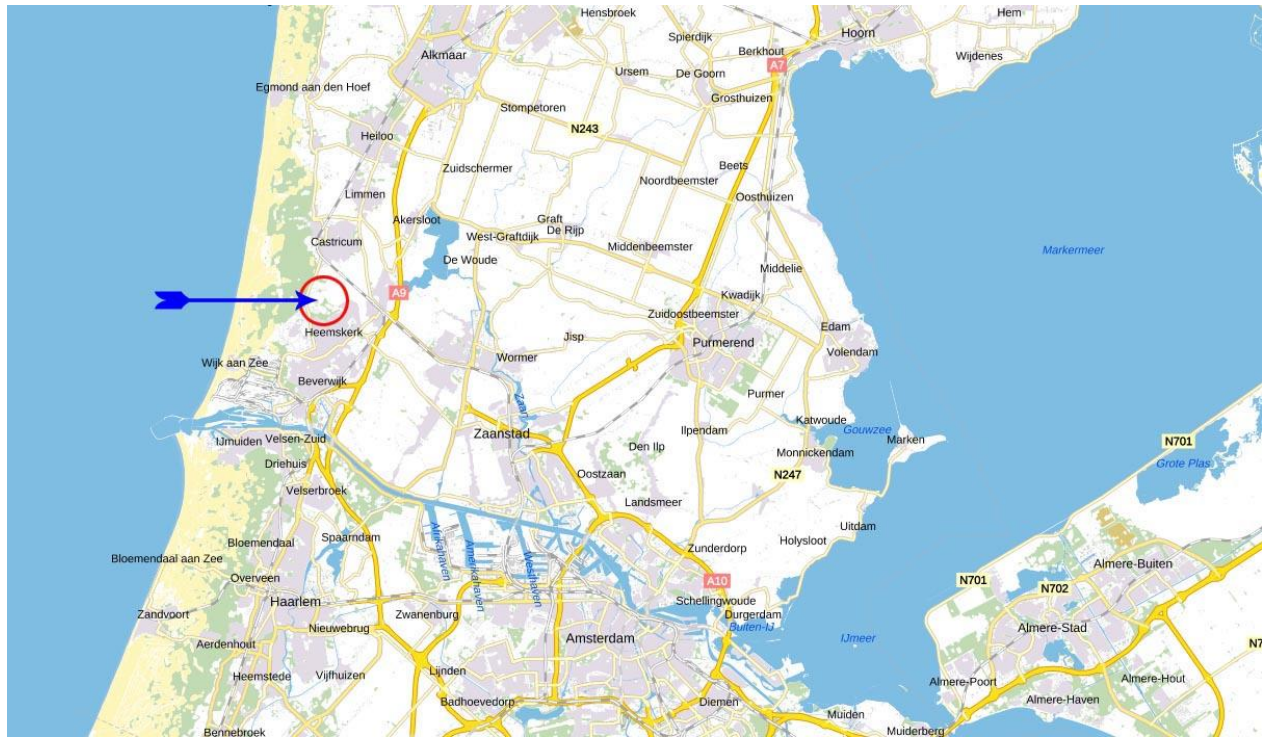
Anja Guinée – Landschapsarchitectuur
Statensingel 92A
3039 LS Rotterdam
010-4657171 / 0613254293
awj.guinee@kpnmail.com

Landgoed Marquette te Heemskerk, aanleggeschiedenis en waardenstelling

Inhoud

Inleiding	7
Algemene gegevens	9
1 De vorming van het landschap van Noord-Kennemerland	13
2 Geschiedenis van Marquette in fasen	17
Fase 1 Middeleeuwen tot 1610.....	17
Fase 2 1610 - 1665 Hollands classicisme, vijf eigenaren De Hertaing.....	25
Fase 3 1666 - 1717 Uitbreiding en verbetering, Petronella van Wassenaer, e.a.	35
Fase 4 1717 - 1740 Amsterdamse buitenplaats van Mr. Joachim I Rendorp en Maria Meyners.....	43
Fase 5 1740 - 1760 Vernieuwd huis, uitbreiding bosketten, Pieter Rendorp	61
Fase 6 1760 - 1792 Voltooiing huis en Overbos, Joachim II Rendorp en Wilhelmina Hillegonda Schuyt	74
Fase 7 1792 - 1898 Verlandschappelijking, drie generaties Rendorp	83
Fase 8 1898 - 1925 Hernieuwde bloei, Hugo Gevers en Paulina Adriana van Lennep.....	100
Fase 9 1925 -1979 Boerenbedrijf, Jhr. Abraham Daniël Theodore Gevers en Christine Barones de Vos van Steenwijk-Van Essen tot Windesheim	109
1979- heden Provincie Noord-Holland, veranderingen in de aanleg onder het beheer door N.V. Provinciaal Waterleiding Bedrijf Noord-Holland.....	122
Geschiedenis van het Huldtoneel.....	125
Wat is over van de historische aanlegfasen, met KAART	126
3 Huidige situatie en KAART Terreinindeling, namen en wandelingen.....	129
Rondgang over het terrein	129
KAART Hoogtepunt Geometrie 1780	150
4 Conclusies	151
5 Cultuurhistorische waardenstelling.....	153
Tuinhistorische waarden	153
Historische waarden.....	154
Maatschappelijke waarden	155
Literatuur chronologisch	157
Bijlage 1 Boomverkopen in de 19 ^{de} eeuw	160

Ligging Marquette in Kennemerland, Noord-Holland (www.atlasleefomgeving.nl/kaarten)

Inleiding

Probleemstelling

Landgoed Marquette is sinds 2002 een rijksbeschermd monument (nr 519563). Dat betekent dat bij veranderingen in het gebruik, de aanleg en het onderhoud steeds de cultuurhistorische waarden dienen te worden behouden en/of hersteld.

Voor het beheer van Marquette wordt gebruik gemaakt van een door PWN geschreven beheerplan, maar bij het opstellen ervan was de kennis over de aanleggeschiedenis van de park- en bosaanleg van Marquette gering.¹ Om een goed gefundeerde toekomstvisie voor het landgoed te kunnen vormen is gedegen historische kennis onontbeerlijk.

Opdracht voor tuinhistorisch onderzoek

In 2019 heeft PWN opdracht gegeven voor tuinhistorisch onderzoek en het doen van aanbevelingen voor toekomstig beheer van de tuin- en cultuurhistorische waarden, naast de bestaande en verder te ontwikkelen ecologische waarden.

Onderzoeksgebied

In 1980 heeft de Provincie Noord-Holland de gronden van Marquette verworven van een particuliere maatschappij, die een jaar eerder het hele landgoed had overgenomen van de laatste Heer en Vrouwe van Marquette. Het gebied bestond uit park, lanen, (voormalige) hakhoutbossen, water, weilanden en tuinbouwland. Ook het Huldtoneel op de Schepelenberg, een duinheuveltje waar ooit graven en hertogen zich eer lieten betuigen, was deel van de aankoop. Het in totaal 85,9 ha grote gebied werd in beheer gegeven aan het Provinciaal Waterleiding Bedrijf Noord-Holland (PWN). Dit geheel is onderwerp van het onderhavige cultuurhistorische onderzoek.

Werkwijze en bronnen

In het tuinhistorische onderzoek zijn, aan de hand van historische kaarten, tekeningen, geomorfologische gegevens en inventarisatie van de huidige situatie, de fasen van aanleg en latere veranderingen van het park en de bossen gereconstrueerd.

Veel van de geschiedenis van de eigenaren en de bijbehorende bouwgeschiedenis van het huis is beschreven door M.M. van Leeuwen - Enklaar en J. van Leeuwen in hun boek *Marquette, het huys te Heemskerck in zijn historisch decor*². Dat werd uitgegeven na de restauratie van het huis, waarvoor eerst bouwhistorisch onderzoek werd verricht. De verschillende bouwfases werden gereconstrueerd mede aan de hand van historische prenten, waarvan er vele in het boek zijn afgebeeld. Dit basisboek over Marquette wordt in de tekst van dit rapport aangehaald als "Van Leeuwen, 1995". Tijdens de verschillende historische verbouwingen werd er ook vaak aan het terrein gewerkt, zodat ook daarover gegevens te vinden zijn bij Van Leeuwen.

Jonkheer A.T.D. Gevers, die als laatste heer op het huis woonde, bezat veel kaarten en prenten, waaronder de oudste kaart van Marquette, een kopie uit 1705 van een in 1657 door Jacobus Thijssen getekende plattegrond van een deel van het landgoed.

---

¹ C. van Deursen, afdeling voorlichting terreinen van het PWN, maakte een mooi overzicht van eigenaren van Marquette

² M.M. van Leeuwen -Enklaar en J. van Leeuwen in *Maquette, het huys te Heemskerck in zijn historisch decor*, Beverwijk 1995

Het archief Rendorp, belangrijke bezitters van Marquette vóór de familie Gevers, is bij A.T.D. Gevers terecht gekomen en nu opgenomen in het Noord-Hollands Archief. Een ander deel van het archief Rendorp is opgenomen in het Stadsarchief Amsterdam.

Het archief van de voor Marquette belangrijkste families is te omvangrijk om alle documenten te lezen. Er zijn veel charters van aankoop van gronden, maar het is erg moeilijk en tijdrovend om uit te zoeken waar de genoemde percelen precies liggen. We hebben getracht de belangrijkste documenten wat het terrein betreft weer te geven.

Wat betreft de historische kaarten die zich in diverse archieven bevinden, hebben we geprobeerd zo volledig mogelijk te zijn. Alle kaarten waarop Marquette voorkomt en die relevant zijn voor kennis over het terrein, zijn opgenomen in dit rapport. Voor de vele, vaak gereproduceerde tekeningen en prenten was dat niet mogelijk. We hebben de originele tekeningen en voor het terrein meest informatieve aanzichten geselecteerd (en dan blijven er nog veel over!) en gebruikt als illustratie en historisch bewijsmateriaal.

Delpher is een online-archief voor historische boeken, tijdschriften en kranten. Men vindt er oude artikelen over Marquette, waaronder wetenschappelijke, maar ook krantenadvertenties van veilingen en aankondigingen van de verkoop van bomen en hout. Dergelijke berichten vertegenwoordigen een belangrijke bron van kennis over het landgoed.

Rapport in twee delen

De resultaten van het onderzoek zijn vervat in een rapportage in twee delen. Dit eerste deel behandelt de aanleggeschiedenis en de huidige situatie. Om te voldoen aan de richtlijnen van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is naast een hoofdstuk Conclusies ook een hoofdstuk Cultuurhistorische waardenstelling opgenomen.

De aanbevelingen voor het toekomstige beheer van Marquette zijn te vinden in het tweede deel van de rapportage. Daarin worden voorstellen voor maatregelen gedaan, met prioritering.

Luchtfoto 2018. 1= huis Marquette, 2= oprijlaan, 3= Overbos, 4 = Huldtoneel (www AHN)

Algemene gegevens

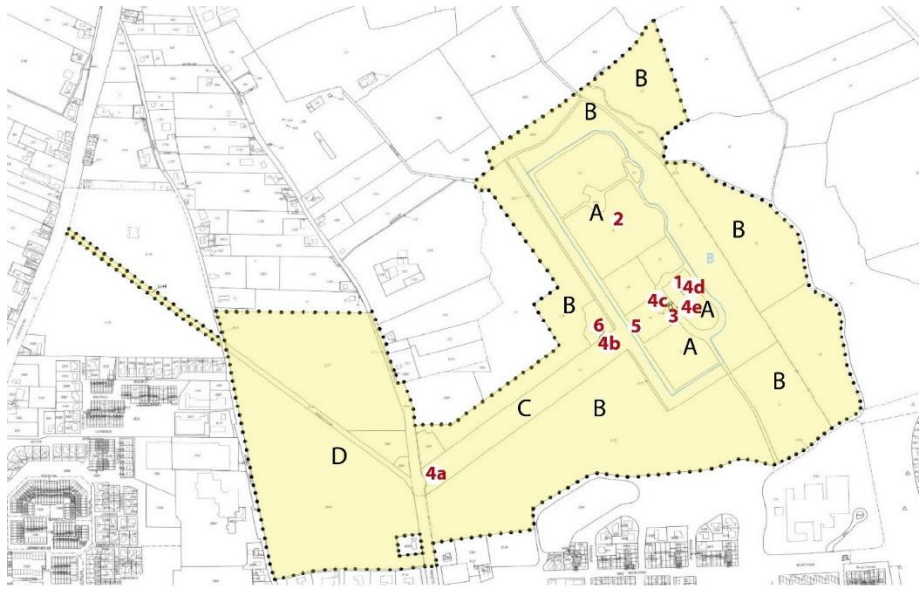
Adres

Marquettelaan 34, 1968 JT Heemskerk

X-Y coördinaat: °106247-503732

Monumentgegevens Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Buitenplaats Marquette, complex nr. 519561, onderdelen monument: nr. 519562 t/m 519567

Begrenzing Rijksmonument Marquette (Website RCE, bewerkt)

Indeling en beschermde onderdelen:

A = Kasteelterrein; B = Buitenpark; C = Oprijlaan; D = Overbos

1 = Huis, nr. 519562, inschrijving register 4-11-2002;

2 = Historische tuin- en parkaanleg, nr. 519563, inschrijving register 4-11-2002;

3 = Toegangsbrug, nr. 519564, inschrijving register 4-11-2002,

4 = Tuinsieraden, nr. 519565; 4a, 4b, 4c, 4d = tuinvazen op sokkels, 4e = natuurstenen ornament, inschrijving register 4-11-2002;

5 = Toegangshek op brug, nr. 519566, inschrijving register 4-11-2002;

6 = Koetshuis, nr. 519567, inschrijving register 4-11-2002.

Oppervlakte binnen de 'bolletjeslijn': 58,17 ha

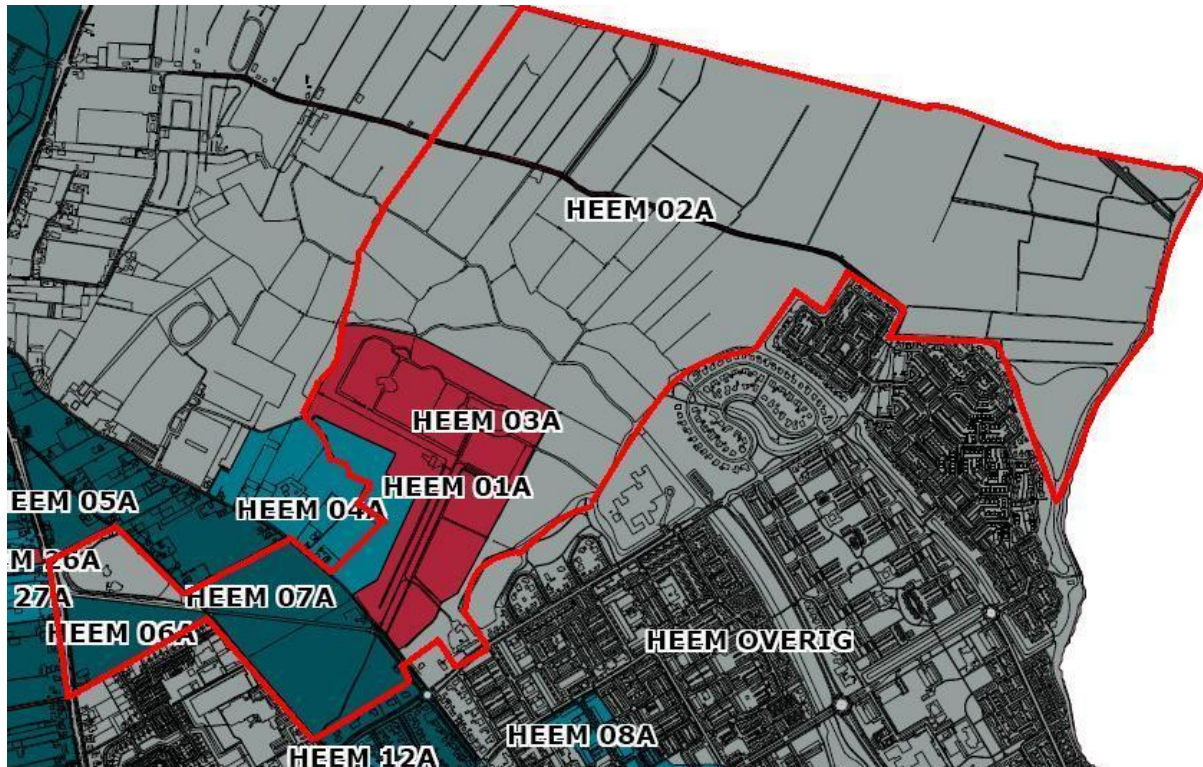
Marquette in vigerende plannen

In het *Bestemmingsplan Heemskerk Buitengebied 2015* is de bestemming van Marquette als volgt:

Artikel 13 Natuur,

*13.1 Bestemmingsbeschrijving, De voor 'Natuur' aangewezen gronden zijn bestemd voor:
h. ter plaatse van de aanduiding 'specifieke vorm van natuur-landgoed': tevens een deel van het landgoed Marquette.*

Marquette is ook opgenomen als beoogd gemeentelijk Archeologisch Monument

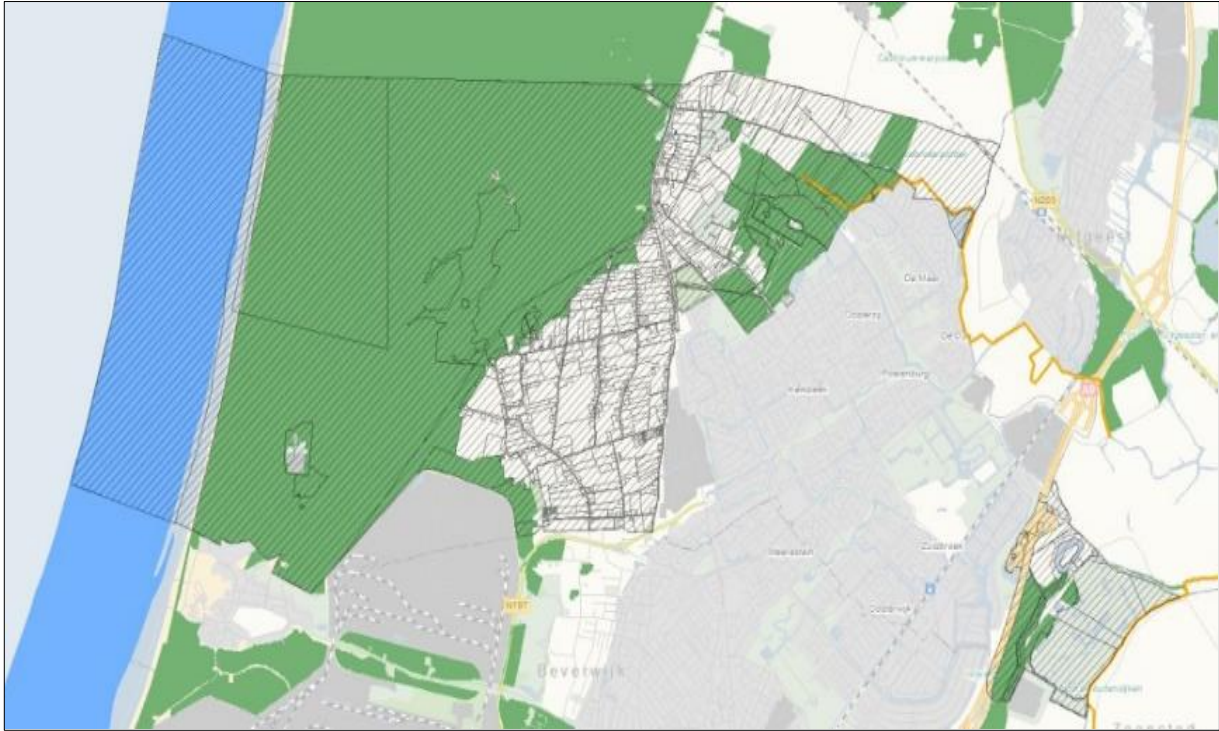
Deel uit het *Bestemmingsplan Heemskerk Buitengebied 2015* (Planviewe.nl)

De verschillende delen van het landgoed zijn in de legenda van bovenstaande kaart benoemd als:

- beoogd gemeentelijk archeologisch monument dan wel archeologisch waardevol gebied (rood);
- archeologisch waardevol gebied van de tweede categorie (blauwgroen);
- archeologisch waardevol gebied van de derde categorie (donkergroen);
- archeologisch waardevol gebied van de vierde categorie (grijs).

De cultuurhistorische waarden worden in het bestemmingsplan voldoende beschermd geacht door de rijksmonumentale status en de ligging in beschermd Unesco gebied (Stelling van Amsterdam).

In het *Natuurbeheerplan 2015* van de provincie Noord-Holland heeft Marquette de status EHS (NNN).

Deel van de kaart Natuurbeheerplan 2015 (Provincie Noord-Holland)

Marquette en het Krengenbos (EHS): Landgoed met lanen en tuinen, vochtig stinsebos, 'droge overbossen', kruidenrijk grasland en nat schraalland. Doorsneden door een stromende beek en kwelgevoede sloten. Plaatselijk brakke vegetaties. Het Krengenbos en het bosje langs de Noordermaat zijn in Noord-Holland de enige grotere, goed onderhouden essenhakhoutbossen met een kenmerkende mosvegetatie. (Natuurbeheerplan 2015, Provincie Noord-Holland).

Uitsnede kaart van de strandwallen in de middeleeuwen (TNO, tekst toegevoegd)

1 De vorming van het landschap van Noord-Kennemerland

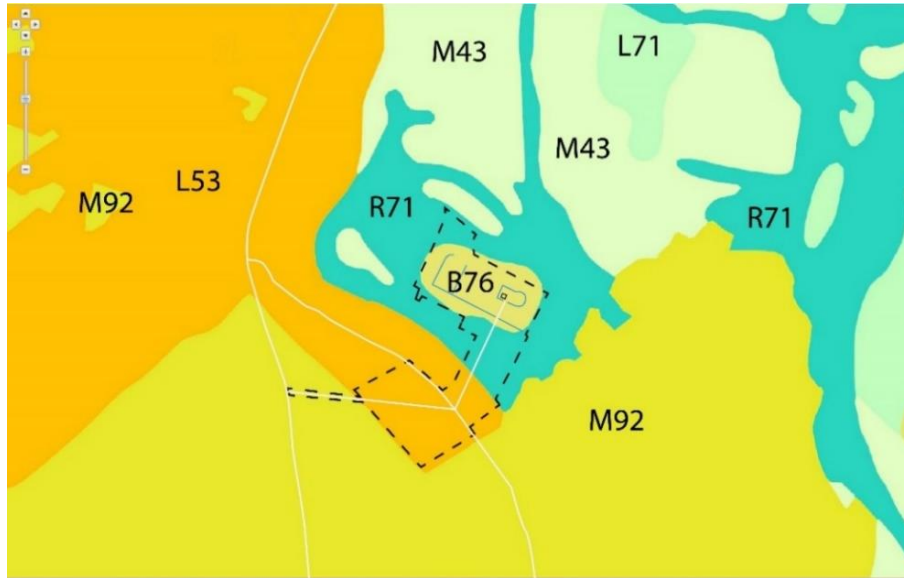
Zo'n 9.000 -10.000 jaar geleden eindigde de laatste glaciële periode (Weichselien). Ijskappen begonnen te smelten en de zeespiegel steeg. (Aanvankelijk zo'n 50 cm per 100 jaar, later ongeveer 5 cm per 100 jaar). Ook de Noordzee rees en breidde zich uit door overstroming van land aan de randen van het Noordzeebekken. Toen het water het gebied bereikte dat nu ongeveer Nederland is, begon op de grens van ondiepe zee en lage strandvlakte een dynamisch proces van kustvorming. Zeestromingen evenwijdig en dwars op de kustlijn verplaatsten voortdurend zand en zetten in ondiep water zandbanken af. Die konden na verloop van tijd boven water uitsteken en lage strandwallen vormen. Op de strandvlakten erachter ontstonden onder invloed van hoog zoet grondwater moerassen waar veenmos ging groeien. Tegelijkertijd werd zand van de droge wallen door de wind verstoven waardoor een zeereep van lage duinen ontstond die meehielp in de bescherming van het land. Door dit proces breidde de kust zich in westelijke richting uit. Maar er vond ook erosie plaats (vooral in de winter) en bij storm en springtij kon de Noordzee door de rijen strandwallen heen breken en grote zeegaten uitslijten.

Wanneer rivieren in zulke zeegaten uitkwamen, ontstonden trechtervormige riviermondingen, zogeheten estuaria. Deze gedroegen zich als wadden- en kweldergebieden. Bij eb stroomde het rivierwater in geulen tussen droogliggende platen door naar zee en zette daarbij klei en zand af. Bij vloed stroomde de zee binnen, overspoelde de platen en beïnvloedde de vorming van geulen, kreken en oeverwallen aan de randen daarvan.

Zesduizend jaar geleden bestonden er zes grote zeegaten in de noordwestkust. Vijfentwintighonderd jaar later waren daarvan nog drie over: het zeegat van Alkmaar-Bergen, het estuarium van de Oude Rijn bij Katwijk-Leiden en bij Castricum het estuarium van het Oer-IJ, een noordelijke tak van de oude Rijn. Door de vorming van nieuwe strandwallen en doorgaande afzettingen van zand en klei veranderden ook deze getijdegebieden eerst in binnendelta's en vervolgens in natte gebieden die via kreken/riviertjes nog afwaterden op de Noordzee. Het Oer-IJ was ongeveer 100 jaar voor de Christelijke jaartelling definitief van de westelijke Noordzee afgesloten.

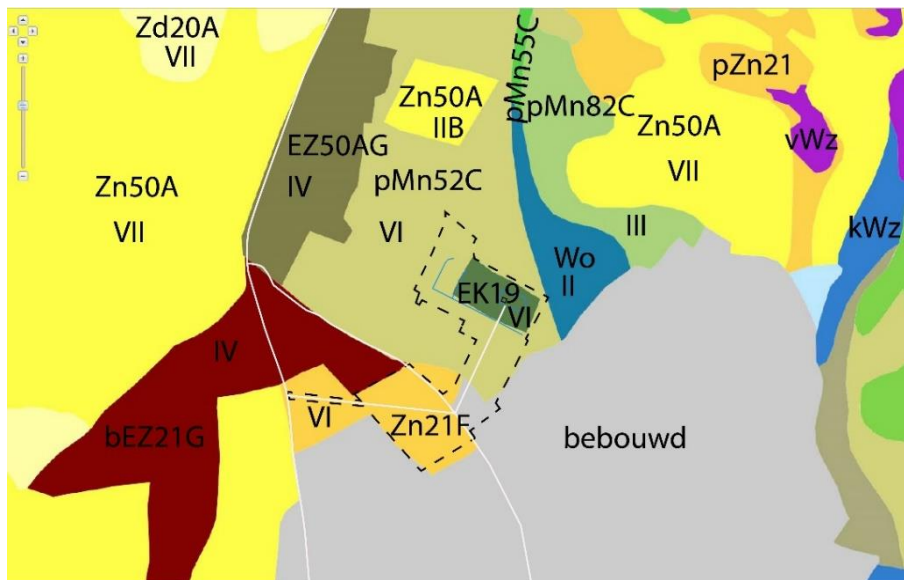
In de late middeleeuwen werden de "jonge duinen" gevormd, die veel hoger opstoven dan de oude duinen, en verdwenen de oude waterlopen onder het zand. Het hoge duingebied langs de Noordzee ging werken als een waterscheiding. Er vormde zich een zoetwaterbel waaruit aan weerszijden water ging afstromen, bovengronds als duinbeken en ondergronds als grondwaterstromen die landinwaarts als kwelwater weer boven kwamen. De inactief geworden zeegaten en estuaria werden een archeologisch landschap met binnenmeren (bij Bergen), oude kreken en oeverwallen als restanten.

Met de afsluiting van de Noordzeekust aan de westzijde was de invloed van de zee nog niet ten einde. Het Oer-IJ stond in verbinding met het zuidelijke Flevomeer en noordelijk daarvan lag het noordelijke Flevomeer, dat een verbinding had met de noordelijke Waddenzee. Door een reeks stormvloedden in de middeleeuwen werden het zuidelijke en noordelijke Flevomeer met elkaar verbonden en met de noordelijke Waddenzee/Noordzee. Zo ontstond de Zuiderzee en werd de loop van het Oer-IJ als het ware gesplitst in de Vecht en het IJ, die beide in de Zuiderzee uitmondde. Via de oude getijdegeulen stroomde het water vanuit de voormalige Oer-IJ-delta in zuidoostelijke richting af naar het Wijkermeer en het IJ. Ook stroomde water af naar het noorden waar in de 9^e en de 10^e eeuw nieuwe zeegaten waren ontstaan: het Zijperzeegat, het Marsdiep en het Heersdiep.

- B76 Strandwal, hoofdzakelijk ontstaan door mariene processen; al dan niet bedekt met (stuifzand)duinen
 L53 Kustduinen met bijbehorende vlakten en laagten, hoofdzakelijk ontstaan door eolische processen
 L71 Binnendeltawelvingen, hoofdzakelijk ontstaan door mariene processen; bovengrond bedekt met klei en/of stuifzandduinen
 M43 Binnendeltavlake, hoofdzakelijk ontstaan door fluviale processen, in een geologisch tijdperk waarin geen (peri)glaciale omstandigheden heersten; bedekt met klei en/of (stuifzand)duinen
 M92 Vlake ontstaan door afgraving en/of egalisatie van duinen of strandwallen
 R71 Getij-kreekbedding, zee-erosiegeul, hoofdzakelijk ontstaan door mariene processen

Geomorfologische kaart waarop de ligging van het huidige Marquette is aangegeven met stippellijnen

- EK19 Tuineerdgronden; lichte zavel
 EZ50AG Kalkhoudende enkeerdgronden; matig fijn zand, afgegraven
 bEZ21G Hoge bruine enkeerdgronden; leemarm en zwaklemig fijn zand, afgegraven
 Zn50A Kalkhoudende vlakvaaggronden; matig fijn zand
 Zn21F Vlakvaaggronden; leemarm en zwak lemig fijn zand, vergraven
 pZn21 Gooreerdgronden; leemarm en zwak lemig fijn zand
 pMn52C Kalkarme leek-/woudeerdgronden; zavel, profielverloop 2
 pMn55C Kalkarme leek-/woudeerdgronden; zwavel, profielverloop 5
 pMn82C Kalkarme leek-/woudeerdgronden; klei, profielverloop 2
 Zd20A Kalkhoudende duinvaaggronden; fijn zand
 Wo Moerige eerdgronden met een moerige bovengrond of tussenlaag op niet gerijpte zavel of klei
 vWz Moerige eerdgronden met een moerige bovengrond op zand
 kWz Moerige eerdgronden met een zavel- of kleidek en een moerige tussenlaag op zand

Bodemkaart waarop de ligging van het huidige Marquette is aangegeven.

Vanuit het noorden en oosten deden zich regelmatig overstromingen voor, waarbij vooral kleiige grondmaterialen werden afgezet over de lage met veen begroeide gebiedsdelen. Ook veranderden veenstroompjes door de afslag van veen in grote plassen. Om zich te beschermen tegen overstromingen begonnen bewoners van de kustgebieden in de twaalfde eeuw met het aanleggen van dijken.

Bewoning

Toen het Oer-IJ nog een actief estuarium was, woonden er al mensen op de droge strand- en oeverwallen. In de bronstijd (1500-1000 jaar AC) waren het er weinig, in de erop volgende ijzertijd meer. Verschillende stammen ontmoetten en bevochtten elkaar. In de tijd waarin het Oer-IJ verzandde gebruikten de Romeinen de oude Rijn om vanuit het oosten binnen te vallen. De rivier ging fungeren als noordgrens van hun rijk. Na hun vertrek ging de geschiedenis verder met Friezen, Franken, Vikingen en vanaf de 9^e eeuw het graafschap Holland, dat onderdeel was van opeenvolgende rijken.

Belangrijk voor het landschap van Noord-Kennemerland is dat de langdurige bewoning van invloed is geweest op de totstandkoming van verschillende soorten bodems. De natuurlijke processen van bodemvorming in de door de zee, rivieren en wind afgezette moedermaterialen (zand, zavel, veen, klei in verschillende gelaagdheden) zijn aangevuld en bijgestuurd door landbouw, vervening en andere menselijke activiteiten.

De akkers (geesten) lagen bijeen op de hogere gronden die niet of zelden werden overstroomd. Daar stonden ook de boerderijen. De lagere en nattere gebieden werden gebruikt om vee te weiden. Om de afwatering te verbeteren en de landbouwgronden te bemesten werden sloten gegraven en de geulen van waterlopen uitgebaggerd voor de ophoging en bemesting van de akkers. De jonge duinen waren voornamelijk 'wildernis', met bossen in de binnenduinrand.

Veel van het oude natuur- en cultuurlandschap is in de recente eeuwen weer gewijzigd door het afgraven en egaliseren van duinen en oeverwallen voor zandwinning en door verandering van het grondgebruik. De geomorfologische kaart en bodemkaart van het gebied rond Marquette weerspiegelen dat. De nu verdwenen ronde burcht van Marquette werd in de 13de eeuw gebouwd op een geïsoleerde strandwal ofwel oeverwal van het Oerij, die uitstak boven drassige gronden die ooit dagelijks overspoeld werden en bedekt met kalkarm zand en klei. Aan de noord- en zuidzijde lagen en liggen nog oude kreekbeddingen.

Het historische landschap is onder meer nog zichtbaar in de Noorddorperbeek

2 Geschiedenis van Marquette in fasen

Fase 1 Middeleeuwen tot 1610

Bataafse mythe

Over de vroege geschiedenis van Marquette wordt al in de zestiende eeuw verteld door Adriaen de Jonghe (1511-1575). Hij was in 1566 benoemd tot officieel geschiedschrijver van Holland en schreef onder het pseudoniem Hadrianus Junius in het latijn. In zijn boek *Batavia* (Haarlem 1588) veronderstelde hij dat het graafschap Holland, waartoe de burcht van Marquette behoorde, afstamde van het rijk der Bataven of Batavieren. Ook latere auteurs gingen daarvan uit. Omdat een dergelijk verband in werkelijkheid niet bestaat, wordt dit nu de "Bataafse mythe" genoemd. De namen van de eerste bewoners van de burcht die Junius vermeldt, zijn door later onderzoek wel bevestigd. Pieter Rendorp (1703-1760), een latere eigenaar van Marquette, heeft in zijn tijd lijsten opgesteld van Heeren en Vrouwen van de Heerlijkheid Marquette en daarnaast van de eigenaren van Marquette³

Links het in 1588 postuum uitgegeven boek van Hadrianus Junius, rechts het een eeuw later (Den Haag, 1685) gepubliceerde boek van Simon van Leeuwen (bron: internet)

Overzicht bewoners van 1249 tot 1610

- 1249-1254 Gerrit van Heemskerck, kastelein en Baljuw van Kennemerland.
- 1254-ca.1290 Arnoud van Heemskerck, belooft vrede tussen Holland en Vlaanderen te handhaven.
- 1290-1333 Gerard van Heemskerck (3 huwelijken)
- 1334-1355 Gerard van Heemskerck, baljuw van Rijnland, Woerden en Amstelland, aangesteld door graaf Willem III
- 1355-1380 Wouter van Heemskerck
- 1380-1399 Albrecht, hertog van Beieren, graaf van Holland (Grafelijkheidsduinen)⁴

³ Stadsarchief Amsterdam (SAA) archief 231 stuk 18

⁴ J.G.G. Jelles, *Geschiedenis van beheer en gebruik van het Noordhollands Duinreservaat*, p.20-23

1399-1429	Gerrit Herbertszn. van Heemskerck, sterft in Denemarken
1439-1475	Clementina (Meijne) van Heemskerck
1475-1476	Joost van Strijen van Zevenbergen
1476-1529	Maria van Strijen van Zevenbergen
1529-1560	Cornelis van Berghen of Glymes, bisschop van Luik
1560-1568	Jan de Ligne, graaf van Barbançon, door huwelijk tevens graaf van Aremberg
1569-1610	Karel de Ligne, graaf van Aremberg

Het leen Marquette in het graafschap Holland

Graaf Willem II van Holland (1227-1257) liet vanaf 1247 een serie forten aanleggen ter verdediging van zijn gebied tegen de Friezen. Daar was de ronde burcht bij Heemskerk, het latere Marquette, er één van. Heer Gerrit van Heemskerk werd benoemd tot bestuurder (baljuw) van Kennemerland en aangesteld op het huis als plaatsvervangend kasteelheer (kastelein). Hij ontving jaarlijks drie honderd pond om een klein leger van te onderhouden. Gerrit werd vermoedelijk opgevolgd door zijn zoon Arnoud. Van Leeuwen schrijft dat Gerard van Heemskerk, de kleinzoon van Gerrit, behalve kasteelheer de eerste bewijsbare eigenaar van Marquette was.

In 1299 werd Marquette een leen dat van de ene heer naar de volgende overging door vererving, dus niet langer door benoeming. Het leen bestond uit een groot grondgebied, waaronder ook de duinen. De heerlijkheid betrof slechts het kasteelterrein, dus niet de ambachtsheerlijkheid over het omringende gebied.

Willem II was vanaf 1248 behalve graaf ook Rooms-Duitse koning en hij zou in 1258 door de paus tot keizer worden gekroond. Voor dat kon gebeuren werd hij echter vermoord door de Friezen. Na zijn dood volgden nog meer woelige tijden, waarin de heren van Marquette niet altijd loyaal waren aan de opvolgers van Willem II en bovendien in onmin verkeerden met andere adellijke huizen in Noord-Holland. Een tijd lang hield de graaf van Holland (Albrecht hertog van Beieren) Marquette zelfs in eigen hand, terwijl de eigenaar was verbannen. Omdat in de oorspronkelijke leenakte stond dat Marquette in handen van de familie van Heemskerk moest blijven, zag hij zich gedwongen een lid van een andere Heemskerk tak als leenheer aan te stellen. Dat zorgde niet direct voor rust. Integendeel.

Mattheus Brouërius van Nidek (1677-1742) vat in *Het Zegenpralent Kennemerlant*, 1728, de complexe geschiedenis van strijd tussen allerlei partijen en individuen, bekend als de Hoekse en Kabeljauwse twisten, in een notedop samen:

“Willem de II, Rooms koning en graaf van Holland, liet in het jaar 1249 dit huis te Heemskerk [dwz Marquette] bouwen tot beteugeling der Westvriezen. Hij stelde heer Gerrit van Heemskerk daer op tot kastelein, gaf hem een goede krygsbezetting, driehondert ponden ‘sjaerlyx daer beneven en het Baljuwschap van Kennemerlant, op dat hy by tyde van noot te gemakkelyker de Kennemers opontbieden kon, om den vyant te wederstaen. In ’t jaer 1358 wiert het na een belegh van elf weken uit name van hertogh Albert van Beieren gewonnen [overwonnen] door de heere van Polanen, en deerlyk in den jare 1426 geschonden en bedorven door de Kennemers onder de aanvoeringe van Willem Nagel uit enkele wrake, van dat die van Haerlem eenigen tyt tevoren de sloten van Brederode, Heemstede, en Assendelft verwoest hadden.”

Tijdens de Hoekse en Kabeljauwse twisten werd de burcht dus tweemaal getroffen: in 1358 verwoest en (na herbouw) in 1426 ernstig beschadigd. De laatste schade wordt hersteld door Clementina (Meijne) van Heemskerck. Zij is in 1430 gehuwd met Gijsbrecht van Vianen, heer van Noordeloos, en haar bruidsschat wordt gebruikt om het kasteel weer op te bouwen.

Jacobus Craandijk schrijft (1875): *“Stellig was het in 1429 in slechten staat, want toen den 20sten Mei*

van dat jaar de huwelijksvoorwaarden van Gijsbrecht van Vianen en Meyne van Heemskerk gesloten werden, ontving zij van hare moeder o.a. 'die hofstede mitterduijnen van Heemskerck ende alle die goede dair toebehoorende', onder voorwaarde, 'dat Ghiesbrecht van der joncfrouwen reedtster goede, (gereed geld) zal vertijmmen opter hofstede tot Heemskerck tot dusent Arnoldus gulden toe, binnen tweeën jaren na datum des briefs.' Het huis schijnt dan ook in orde te zijn gekomen. Den 27sten Julij 1442 belooft Meyne nader, dat Heer Ghysbrecht, haar man, in geval zij vóór hem stierf, zijn leven lang zou hebben 'haar huis en hofstede tot Heemskerck, mitter zwaendrift ende mit der muelen daer toe behoorende.' Het echtpaar woonde op Marquette totdat Gijsbrecht overleed (1454/1458). Meyne verhuisde daarna naar Noordeloos en begon het huis met de burcht en de bijbehorende gronden te verhuren.

Craandijk vervolgt: "En den 11den October 1467 huurde Jan van Assendelft Dirkszoon het huis van Vrouw Meyne van Heemskerk voor den tijd van tien jaren. Het huurcontract is merkwaardig, èn omdat het den toenmaligen staat van het slot eenigszins doet kennen, èn omdat het, voorzoover ik weet, een hoogst zeldzaam voorbeeld is, dat in dien tijd zulk een slot niet in leen werd uitgegeven, maar zeer prozaïsch verhuurd werd. Het werd verhuurd voor 47 engelsche nobelen en veertig stuivers 's jaars - de nobel gerekend voor 8 schellingen, 4 penningen groot vlaams. Daar wordt gesproken van den voorburgt en van een groote korenschuur, die bij de voorste poort stond; daar wordt bepaald, dat hij alle huizingen op den voorburgt, groot en klein, benevens die schuur, dakdicht zal houden, behalve het portiershuisje 'byneden aan der poert' (dat kwam niet voor zijn rekening), en dat hij de valbrug met planken zou doen dekken, zoodat men er over rijden en varen kon. (R i j d e n is te paard, v a r e n met een' wagen; in Twenthe wordt dat onderscheid nog gemaakt). De vruchtboomen kreeg Jan van Assendelft in gebruik, maar hij moest ze behoorlijk snoeijen; over de andere boomen behield de eigenaresse de beschikking. Voorts mogt zij ieder jaar een maand of zes weken te haren koste op het huis komen 'leggen', en zou dan tot haar gebruik hebben de groote kamer, de kamer met leijen gedekt, de zaal met den zolder daarboven, de keuken met het portaal, de kapellaanskamer, de nieuwe kamer, die aan de zaal en de keuken getimmerd is, en den paardenstal. De pacht moest 'Commervry' geleverd worden te Utrecht in den Dom op Sint Martynsaltaar, of binnen de palen van Holland, waar 't der Vrouwe van Heemskerk beliefd. – Het blijkt uit deze opgave en uit het getal kamers, waarvan zij 't gebruik verlangde, dat het toen reeds een groot huis was; althans Jan van Assendelft met zijn gezin zal ook wel wat hebben moeten overhouden."⁵

Meyne van Heemskerk overlijdt in 1475. Haar dochter en (na twee jonggestorven zonen) enig overgebleven kind Maria is getrouwd met Arent van Strijen heer van Zevenbergen. De volgende heer van Marquette wordt hun zoon Joost van Strijen van Zevenbergen (-1476). Omdat hij al na een jaar overlijdt, neemt zijn zuster Maria (1460-1529), het bewind over. Het slot wordt nu geruime tijd het huis van Zevenbergen genoemd.

Maria huwt in 1481 Cornelis van Berghen of Glimes (1458-1509). Hun vierde kind Cornelis van Glymes (1490-1560), volgt op. Hij is prins-bisschop van Luik van 1538 tot 1544. Cornelis treedt af om te huwen (met ?) maar krijgt geen kinderen. Na zijn overlijden wordt zijn neef (zoon van een oudere zuster) Jan de Ligne (ca. 1525-1568) de nieuwe heer van Marquette.

Jan de Ligne is via zijn ouders baron van Barbançon en wordt door zijn huwelijk met Margaretha van der Mark ook graaf van Aremberg. Hij is Spaansgezind en na zijn vroegtijdige dood in de slag van Heiligerlee (1568) erft zijn zoon Karel Marquette, samen met veel andere huizen en grondbezittingen.

Karel de Ligne is eveneens Spaansgezind en wordt veldheer in de Zuidelijke Nederlanden. Na de "Acte van Verlaetinghe" van 1581 (de afzwering van de Spaanse koning Filips II) worden daarom zijn goederen in de Noordelijke Nederlanden geconfisqueerd door de Staten. Na het sluiten van het 12-jarig bestand in

⁵ Jacobus Craandijk, *Wandelingen met pen en papier*, deel PM, p 21-23

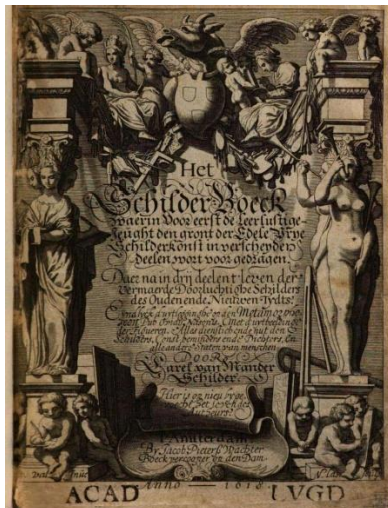
1609 krijgt Karel de Ligne weer de beschikking over zijn bezittingen. Hij verkoopt ze onmiddellijk: zijn huis in Den Haag en kasteel Naaldwijk aan Johan van Oldebarnevelt, Kasteel Honselaarsdijk aan Frederik Hendrik en Marquette met het duingebied aan de protestantse jhr. Daniel de Hertaing. Daarmee begint een nieuwe aanlegfase.

Cornelis van Berghen of Glymes, bisschop van Luik (wikiwand.com)

Bijzondere huurder

Tijdens het beheer van Karel de Ligne heeft Marquette tijdelijk een bijzondere huurder gehad. In 1603 en 1604 is het huis namelijk bewoond geweest door de Amsterdamse schilder Karel van Mander (1548-1606). Deze had drie jaar in Rome en Florence doorgebracht en besloot een boek te schrijven over het werk van Italiaanse, Duitse en Nederlandse schilders. Daartoe ontving hij geld van de Vroedschap van Haerlem. Van Manders bekende *Schilder-boeck* werd in 1604 te Haarlem gedrukt.

De kaft en enkele bladzijden van het Schilderboek van Karel van Mander (Delpher)

Het verblijf op Marquette was niet alleen een productieve tijd voor Van Mander, hij moet ook genoten hebben van de natuur rond het huis, want hij schreef: *“Des Somers vroech slapen gaen en opstaen wordt gheraden, en te gaen hooren der Vogelen sangh”*. (dbnl.org)

1590, *Kaart van Kenmerlant* door Pieter Bruinsz., met -omcirkeld-kasteel *Aerdenbergh* van Karel de Ligne, graaf van Aremborg. (*Aerdenbergh* = *Aremberg* > *Marquette*). Het noorden is links. (NHA_510_00319)

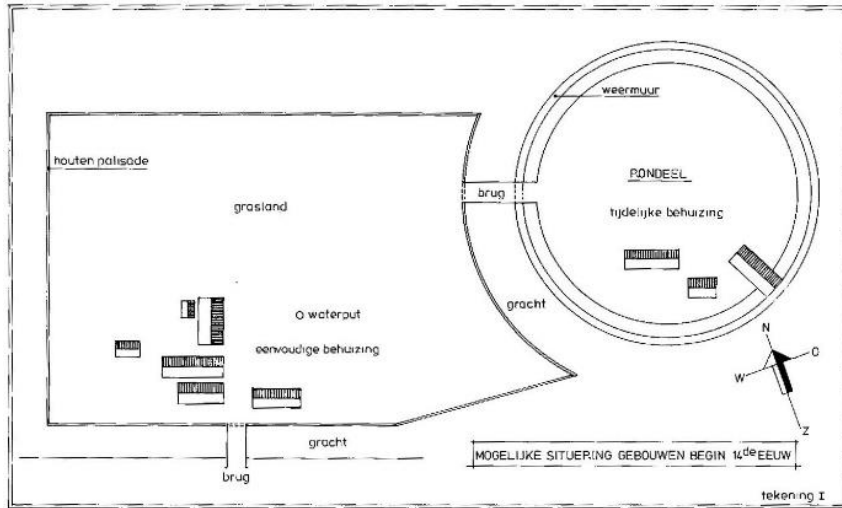
Ontwikkeling van het huis van middeleeuwen tot 1610

De burcht werd in 1249 gebouwd op een geïsoleerd stuk strandwal, omringd door een open, nat gebied met oude krekens en prielen. Vermoed wordt (Groesbeek) dat zich op deze bewoonbare en strategisch gunstig gelegen locatie toen al een kleine nederzetting bevond met een (stenen) huis en boerderijen. Het is gissen of deze werden afgebroken en vervangen door nieuwe gebouwen of dat ze binnen de nieuwe omgrachting van de voorburcht bleven staan.

De toegevoegde burcht werd gebouwd als een ronde burcht, zoals toen gebruikelijk was, met een ronde gracht erom. De burcht was via een brug met de voorburcht verbonden, maar werd alleen in tijden van nood bewoond. Alle permanente verblijfsgebouwen van de heer, het personeel en het vee stonden op de voorburcht.

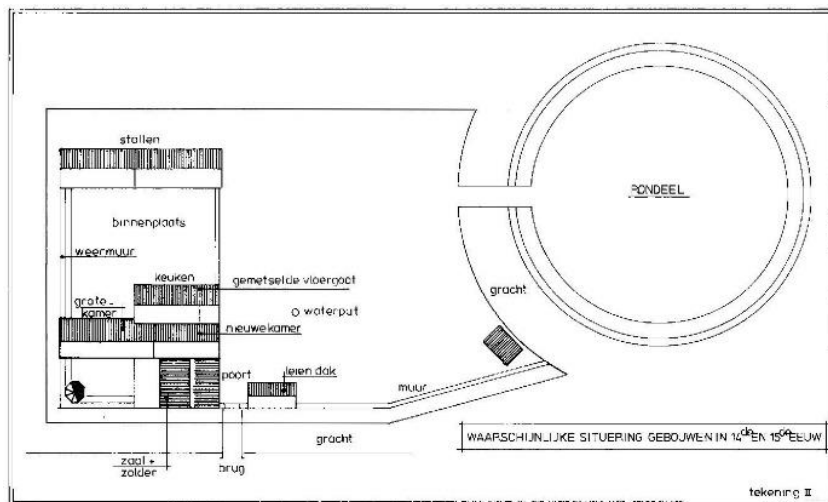
Van Leeuwen (1995, p.104, hieronder weergegeven) maakte reconstructietekeningen van de ronde burcht en de voorburcht kort na 1300 en in de 14de en 15de eeuw. In de 14de eeuw had de ronde burcht als verdedigbaar bouwwerk al aan betekenis verloren en was die rol overgenomen door de bebouwing op de voorburcht. In de beschrijving uit 1429 van de hofstede *Marquette*, geciteerd door Craandijk, is sprake van een voorburcht, een voorste poort, een poort en een valbrug. Weermuren met tinnen en

hoektorens zijn zichtbaar op een drie eeuwen later door Abraham Rademaker naar een onbekend voorbeeld gemaakte prent.

Reconstructie van de situatie kort na 1300. (Van Leeuwen, p. 104)

Dat er een gracht tussen voorburcht en burcht (ronde burcht) lag, is aannemelijk omdat dit doorgaans het geval was. Aangezien de gracht tussen voorburcht en burcht vaak smaller was dan de grachten aan de buitenkant heeft Van Leeuwen dat bij de reconstructie van Marquette ook aangenomen. Een tijdelijk gebouw binnen de ronde burcht is verbonden met de buitenmuur. Dit is een veronderstelde voorloper van het latere duivenhuis, dat later op deze plek stond

Reconstructie van de situatie in de 14de en 15de eeuw. (Van Leeuwen, p. 105)

Er zijn een ophaalbrug en een poortvleugel (gebouwd tussen 1400 en 1475). De bewoonde toren werd gebouwd vóór 1483). De gebouwen zijn met elkaar verbonden door "weermuren", waardoor een binnenplaats op de voorburcht wordt gevormd. (Van Leeuwen, 1995)

In *Batavia illustrata* (1685 zie afbeelding) staat (p. 1247): "plag een toorn te hebben van negen estagien hoog". In Ludolf Smids *Schatkamer der Nederlandse oudheden* (1711) is te lezen: "Doch een woordtje noch van gemeld ronde burcht. Junius (*Batav. op de genoemde 517 pag.*) verteld van vertellen, dat, in de ronde burcht, wegens de laage en moerige grond bynaar ontoeganklyk, een toren, wel van 9

verdiepingen, eertyds de zeeman tot een vuurbaken verstrekte.” Van Leeuwen zegt bij de bouwgeschiedenis en reconstructies van de bebouwing van Marquette niets over een hoge toren.

A. Rademaker 1727. Beide pen-en-penseeltekeningen zijn vervaardigd naar een onbekend ouder voorbeeld. Op de bovenste is het perspectief niet helemaal correct en is het duivenhuis aan de buitenzijde van de ronde burcht geplaatst. Op de onderste tekening stemt de situatie, op de kapel en ronde torens na, overeen met de reconstructie van de plattegrond van Marquette in de 14^e -15^e eeuw door Van Leeuwen. (NHA)

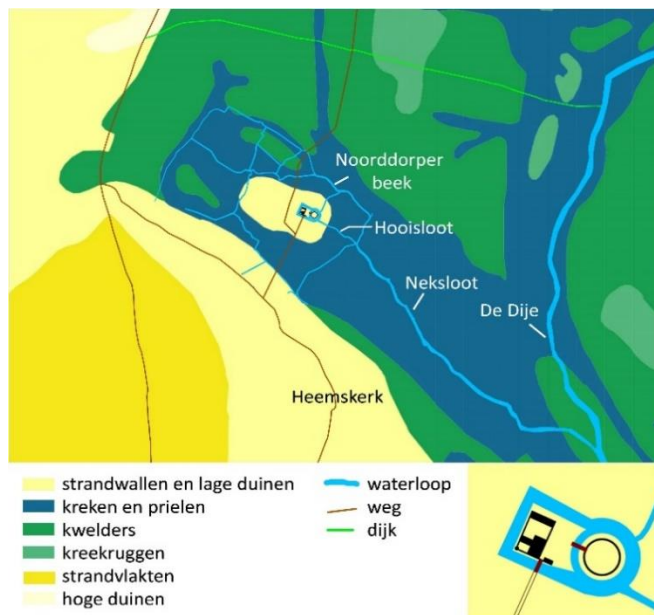
Op de onderste prent van Abraham Rademaker is een hoge uitbouw te zien aan de westzijde van de poort. Dit is een kapel die de als bisschop afgetreden Cornelis van Lymes volgens Brouërius van Nidek (1728, p.9.) in 1555 liet bouwen. Er was al een kapel, maar blijkbaar moest er een mooiere komen. Aangezien de kapel op de tekening van Rademaker overeenstemt met latere ter plaatse gemaakte tekeningen, moet zijn voorbeeld, de oorspronkelijk tekening, dateren van na 1555.

Ontwikkeling van het terrein van de middeleeuwen tot 1610

Van de eerste aanleg van de burcht weten we dat er een toegangsweg vanuit het zuidwesten geweest moet zijn. Deze takte af vanaf de nu nog bestaande Oosterweg - een zijweg van de noord-zuid lopende hoofdroute over de strandwallen - en kruiste een natte laagte. Een oude kreekbedding lag namelijk aan de noordkant én aan de zuidkant van het burchteiland. De toegangsweg door het drassige land was omstreeks 1600 in slechte conditie, want ieder die er regelmatig gebruik van maakte, moest een wagen met zand storten, hetgeen werd genoteerd door de huisbewaarder. (Van Leeuwen, p. 42)

De grachten om de voorburcht en de ronde burcht stonden via de gegraven Hooisloot in verbinding met de Nekslot, een kreek die via de hoofdkreek de Dije of Die naar het Wijkermeer stroomde, een noordwestelijke uitloper van het IJ. Mogelijk was de omgrachting aan de noordzijde ook verbonden met de Noorddorper beek, die op de Nekslot aantakt. Vanaf het Wijkermeer kon men naar het huis varen, wat belangrijk was voor goederen en personen en deel uitmaakte van de heerlijke rechten.

De strandwal aan de westzijde van de voorburcht werd gebruikt voor de verbouw van voedsel. (Het bodemtype is het resultaat van langdurige agrarische bewerking). Er zullen een moestuin en boomgaard(en) gelegen hebben, maar daarnaast was ook ruimte voor een akker. Het vee werd geweid in de lagergelegen gronden. Uit de belasting op schapenkaas, die de heren en vrouwen van Marquette innen in de 17^e eeuw, valt af te leiden dat er meer schapen dan koeien werden gehouden.

Kaart 1 Reconstructie in hoofdlijnen van Marquette in de 14de-15de eeuw (fase 1 tot 1610), geprojecteerd op de archeologische landschappenkaart van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed. Eronder: de versterkte voorburcht en de ronde burcht op basis van de reconstructie door Van Leeuwen. Rechts: fase 1 in basislijnen voor wegen en water. (Reconstructietekeningen A.W.J. Guinée).

Fase 2 1610 - 1665 Hollands classicisme, vijf eigenaren De Hertaing

Overzicht eigenaren/beheerders van 1610 tot 1665

1610-1625	Daniël de Hertaing en Eleonora Hennin de Bossu
1626-1628	Willem de Hertaing, zoon van Daniël de Hertaing
1626-1640	Hendrik de Hertaing, zoon van Daniël de Hertaing
1640-1657	Eleonora Hennin de Bossu, weduwe van Daniel de Hertaing.
1657-1665	Maximiliaan de Hertaing, zoon van Daniël de Hertaing

Marquette onder de familie de Hertaing-Hennin de Bossu

Daniel de Hertaing (- 1625).⁶ is een zuidelijke protestant en militair in staatse dienst. A.J. van der Aa (1867)⁷ vertelt over zijn grote dapperheid als legeraanvoerder. Na de overgave van Yperen in 1584 kwam De Hertaing naar Bergen op Zoom en verbeterde de vesting. In 1600 vocht hij mee in de slag bij Nieuwpoort (onder Schoonhoven). Vervolgens verdedigde hij Oostende. Daarbij verloor hij een arm en een been, maar dat weerhield hem niet van verdere deelname aan de strijd tegen de Spanjaarden. In 1609 gaat het 12-jarig bestand met Spanje in, waardoor er tijdelijk niet meer wordt gevochten. Dat geeft De Hertaing tijd om zich in het noorden te vestigen. Hij koopt in 1610 het huis in Heemskerk van van de naar het zuiden vertrekkende graaf Aremborg voor f 35.000.

1612 Daniël de Hertaing door Jan van Ravesteyn, uit serie portretten van Huis te Honselaarsdijk (Rijksmuseum C1229, foto RKD)

⁶ Over Daniel de Hertaing zie Wagenaar, *Vaderl. Hist. D. VIII. bl. 21, D. IX. bl. 170, D. X. bl. 332*; van Wijn, *Bijv. op Wagenaar, D. VIII. bl. 105, D. IX. bl. 77. 84*; Alex. van der Capellen, *Gedenkschrift. D. I. bl. 84, 85, 219, 233-236, 261, 264, 290-292, 294, 298, 346, 347, 357, 375*; Hoogstraten, *Woordenb. artikel Marquette*; Scheltema, *Staatk. Nederl. D. I. bl. 429-431, D. II. bl. 589*; (Schüller tot Peursum) *Verz. berigt. omtr. de krijgsbevelh. bij Nieuwpoort. bl. 49, 50*; *Kronijk van het Hist. Gen. te Utr. D. V. bl. 345; D. IX. bl. 163.*

⁷ A.J. van der Aa, *Biographisch woordenboek der Nederlanden, deel 8, eerste stuk 1867.*

De Hertaing is weduwnaar van Cornelia van der Mijle en in 1612 hertrouwd met Eleonora de Hennin de Bossu, met wie hij drie zoons krijgt: Willem, kapitein over *eene kompagnie voetvolk*, Hendrik en Maximiliaan, de laatste *ritmeester in staatsche dienst*.

De Hertaing dient bij de Staten van Holland het verzoek in om zijn nieuwe huis Marquette te mogen noemen, naar het goed in Henegouwen waar hij vandaan komt. Brouerius van Nidek (*Het Zegenpralent Kennemerlant*, 1728) vertelt in zijn geschiedbeschrijving hoe dat verzoek wordt ingewilligd en De Hertaing heer wordt van de hoge heerlijkheid Marquette: *“Den naem van Marquette heeft het den 24 maert 1612 by Octroi van ‘slants Staten bekomen, op het verzoek van Daniel de Hertaing, heere van Marquette in Henegouwe, en wiert als toen ook de hooge heerlijkheit in den zelve huize, de graften van dien en twee roeden breedte uit de zelve, benevens des Verzoekers andere rechten ten onversterffelyken erfleen in één leen aen hem verlyt, dus heeft dit huis zijn hoofd allengskens wederom opgebeurt, en is, voornamentlyk by den tegenwoordigen Bezitter [in 1728 Joachim Rendorp], veel verbeterd en de plantadie merkelyk vermeerderd.*

Passage over Daniël de Hertaing en Marquette in *D’oude Chronycke ende historien van Holland (met West Vriesland) van Zeeland ende van Utrecht*, door Hillebrant van Wouw 1636

Hillebrant van Wouw schrijft in 1636, bijna een eeuw voor Brouerius van Nidek, eveneens dat het huis van Sevenbergen en daarna Aremberg door Daniël de Hertaing de naam Marquette heeft gekregen. Daar voegt hij aan toe de zinsnede *“ende is onlangs door den voorz. Heer seer vergroot ende verbeterd”*. De Hertaing heeft dus het kasteel groter en indrukwekkender gemaakt. Hij zal derhalve ook degene zijn geweest die bij het huis een waardige tuin laat ontwerpen en begint met het aanleggen daarvan. De volgende kaart toont de nieuwe naam Marquette, maar laat het kasteel zien in de toestand waarin De Hertaing het kocht.

Ca. 1650 Detail Manuscriptkaart van Beverwijk tot Akersloot. Marquette ligt binnen twee grachten met hout daartussen, aan de zuidkant vermoedelijk al de (moes)tuin. De Bollandse beek stroomt door het latere Overbos. Kaart COLLBN Port 29-N44 (Bodel Nijenhuis UBLeiden via <http://hdl.handle.net/1887.1/item:876322>)

1626-1628 Willem de Hertaing, zoon van Daniël de Hertaing

Daniël de Hertaing blaast zijn laatste adem uit in 1625. Zijn oudste zoon Willem wordt dan heer van Marquette, maar zijn bestuur duurt maar kort, want hij is kapitein van een compagnie voetknechten en sterft tijdens het beleg van Den Bosch.

1626-1640 Hendrik de Hertaing, zoon van Daniël de Hertaing

Tweede zoon Hendrik neemt Marquette over. Hij is heer van 1628 tot 1640, maar woont niet op het huis. Pas in 1632 wordt hij met het goed beleend.

1640-1657 Eleonora Hennin de Bossu, weduwe van Daniel de Hertaing.

In 1640 wordt Eleonora Hennin de Bossu (1580 tot 1657), weduwe van Daniel de Hertaing, beleend met de hoge heerlijkheid. In 1644 neemt zij een hypotheek op het huis (volgens Van Leeuwen).

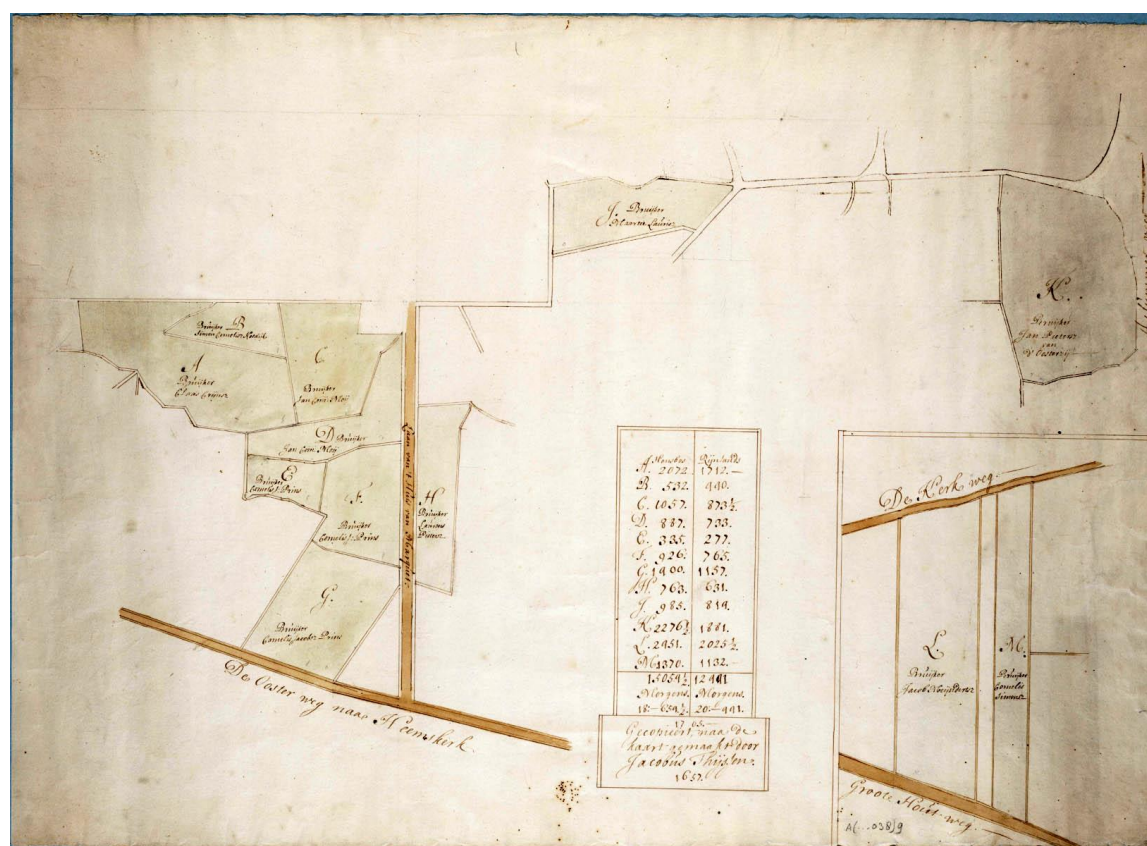

29 oktober 1640 "De Ridderschap, edelen ende steden van Hollandt doen condt dat zij **verleendt** hebben aan Vrou Leonora de Boussu Weduwe Vrouwe van wijlen Joncheer Daniel de Hertaing, in zijn leven Heere van Marquette, ende Lieutenant generael vande Cavallerye der vereenichde Nederlanden, **T' Huys van Marquett**, eertijds genoemt het Huys van Heemskerck met allen sijnen toebehooren, Duynen, Molen, Zwanen, ende anders alle goeden, ende

Renthen den voorschreven Huyse toebehoorende, mitsgaders de **Hooge Heerlyckheyt** inden zelve Huyse, de grachten vandien, ende twee roeden breete uet de zelve gracht" zoals verleend uit kracht van de octrooi brief van 14 april 1635 aangekomen en verstorven bij doode en makinge van Joncheer Henrick de Hertaing haer zoon, volgende zijn testament 11 februari 1740 gemaakt en gesigneerd ... etc. Petronella, geboren baronesse van Wassenaer zette er later haar handtekening bij toen zij het heerlijkheidsrecht op het leen wilde verkrijgen en stuurde het op aan ofwel "Ten relatie van de stadhouder en leenmannen voornoemd". (SAA 231-450)

1657-1665 Maximiliaan de Hertaing, zoon van Daniël de Hertaing

Na het overlijden van Eleonora in 1657 wordt er een kaart gemaakt van een aantal weilanden aan weerszijden van de toegangsweg met de namen van de pachters erop. Misschien dat haar opvolger Maximiliaan de Hertaing (broer van Willem en Hendrik) wil weten hoeveel tienden hij van diverse pachters kan innen. Hij begint percelen te verkopen, maar niet de aan het kernbezit grenzende gronden.

Kaart 1657 (anoniem) in kopie van 1705 door Jacobus Thijssen (NHA coll. Prov Atlas kaarten en kaartboeken). De toegangsweg en de Oosterweg staan op kaart (bruin). Op de toegangsweg staat "Laan van 't huys van Marquet". Op de inzet de percelen tussen de Kerkweg en de Groote Houtweg (nu Rijksstraatweg). In de groene vlakken is de naam van de "bruijker" (pachter) weergegeven. Tussen de percelen liggen sloten. De perceelmaten zijn in Hondsbosse morgens (18:-659.5) en Rijnlandse morgens (20:-991) weergegeven. (1 Hondb Morgen=0,93 ha x 18,66= 17.35 ha; 1 Rijnlandse M= 0,85 ha x 20.991 = 17,84 ha). Ongeveer 17,5 ha was verpacht.

In 1661 krijgt Maximiliaan extra inkomsten omdat de tot de bezittingen van Marquette behorende hofstede "de Vlotter" of "Jagerlust", gelegen ten westen van Marquette pal tegen de duinen aan - het jachtrecht op de gronden/duinen van Marquette heeft gekregen (Brouërius v. Nidek 1728, p. 6-8). Hij

benut de toegenomen waarde echter door het grote duingebied in 1663 in acht stukken te verkopen aan vooraanstaande Amsterdammers.⁸

Daarna besluit hij het landgoed helemaal van de hand te doen door middel van een openbare verkoop. Op 28 februari 1666 wordt jonkvrouw Petronella van Wassenaer voor het opmerkelijke bedrag van fl.33.333 de nieuwe eigenaresse van Marquette.

Ontwikkeling van het huis tussen 1610 en 1665

Het aantal schoorstenen (haardsteden) van Marquette neemt toe van 10 in 1606 naar 20 in 1638 (Van Leeuwen). Het vergrootte kasteel is een voornaam gebouw, ook qua interieur. De boedelinventaris in 1633 beschrijft een salon (salett) met goudleren behang, waar twaalf schilderijen hangen van ritmeesters, plus één boven de schoorsteen en twee kleine van prins Maurits en prins (Frederik) Hendrik. In de ruimte naast de salon hangen portretten van de heer van Marquette, van jonker Willem en van jonker Arien, bovendien nog vier ritmeesters (Van Leeuwen, p. 49).

Op onderstaande tekening is het huis te zien in zijn toestand omstreeks 1630. Door vergelijking met de door Rademaker getekende prenten van het huis wordt duidelijk dat een ommuurde plaats op de zuidwesthoek is bebouwd. Het huis heeft daardoor een veel bredere zuidgevel gekregen.

Ca. 1630 Anoniem, J. van de Velde(?), pen, aquarel. (Was eigendom van Jhr. A.D. Th. Gevers van Marquette, Heemskerk, origineel onbekend, reproductie in NHA)

---

⁸ 1798 Tegenwoordige staat der duinen, p.15. Acte van verdeling tussen Gerard Bicker, Cornelis Geelvinck en Jacobus Trip, van de duinen van Marquette. 1663.

Ontwikkeling van het terrein tussen 1610 en 1666

De kaart die in 1657 voor Maximiliaan de Hertaing werd vervaardigd, bevestigt dat er een rechte toegangsweg aanwezig was. De kaart toont dat de toegangsweg loodrecht ligt ten opzichte van de rechthoekige waterlijst, die is aangelegd om het park van de agrarische gronden te scheiden. (Een dun potloodlijntje markeert de noordkant van de waterlijst, die verder niet is getekend, omdat dat niet relevant was voor het doel van de kaart).

De sloten die de toegangsweg flankeren waren zowel goed voor het aanzien als voor de begaanbaarheid ervan. Vermoedelijk was de oude toegangsweg niet alleen rechtgetrokken, maar ook opgehoogd en genivelleerd, zodat hij als een strakke, droge baan naar het kasteel liep. Gezien de naam "*Laan van 't huys van Marquet*" is ook aannemelijk dat de weg beplant was.

Behalve een oprijlaan lag er ten tijde van Daniël De Hertaing een geometrische parkaanleg binnen de waterlijst. Op de tekening uit ca. 1630 zijn alleen de fraaiste delen aan de voorzijde van het huis getekend. De weergegeven aanleg is vermoedelijk gebaseerd op de realiteit, maar enigszins geïdealiseerd.

Tegen de zuidgevel van het huis is leifruit aanwezig. De vroegere gracht tussen de ronde burcht en het vergrote kasteel is weg. Er loopt een kade voorlangs met een doorgaande beschoeiing.

Buiten de gracht liggen aan de zuidzijde een boomgaard en een moestuin met een loofgang en loofkoepels, zoals die in de mode waren en ook in de tuin van Maurits op het Buitenhof (1625) stonden. Daartussen ligt de entreeruimte die aansluit op de brug naar het kasteel en door een hoge haag en loofgang wordt afgescheiden van de boomgaard en moestuin. Geheel rechts is gras te zien en een hoge boom met twee stammen. Rondom de gracht kon men wandelen, aan de westzijde zelfs door een laan. Het geheel maakt een boomrijke indruk.

Een anonieme tekenaar toont het huis vanuit het zuidwesten. Te zien zijn bomen op een voorplein achter een strak geschoren haag met openingen erin. Dus mogelijk een loofgang. Op de plaats van de boomgaard op de tekening van ca. 1630 liggen grasparterres in de stijl van Jan van der Groen (ca.1635-1674), die de tuinman van Willem III was en beroemd werd door zijn boek *Den Nederlandtsen Hovenier* (1669).

Ongedateerd, anoniem. Tuin met grasbanden, uitgespaarde openingen in de haag en een tuinbeeld (RKD 0038715 Hessisches Landesmuseum Darmstadt, inv./cat.nr AE 822)

Voorts maakte Roelant Roghman (1629-1692) een drietal tekeningen, die een even boomrijk maar veel minder gecultiveerd beeld geven. Weliswaar is op een aanzicht vanuit het oosten een begroeid hekwerk te zien dat de gracht aan de oostzijde van de ronde burcht begeleidt, maar van verdere tuinaanleg is weinig te bespeuren. De wild groeiende struiken langs de west- en noordzijde van de gracht geven geen blijk van nauwgezet onderhouden geometrische aanleg.

Vóór 1692, Roelant Roghman. In de ronde burcht staat een duiventoren, langs de gracht een begroeid hek. (NHA)

1646-1647 naar Roelant Roghman (1627-1692), vier van ca. 250 tekeningen van kastelen en buitenplaatsen in Holland en Utrecht, mogelijk gemaakt in opdracht van Adriaan Pauw (1585-1653), Heer van Heemstede, Raadspensionaris van Holland. (NHA_359_004587_G)

Ca 1645. Roelant Roghman, Marquette vanuit het noordwesten (Coll. Fitzwilliam Museum, Cambridge Engeland)

Roghman staat bekend als een waarheidsgetrouwe tekenaar. Een mogelijke verklaring voor de beelden die hij weergaf is dat ten tijde van Daniël de Hertaing alleen aan de voorzijde van het huis een verfijnde aanleg bestond en dat de overige gronden binnen de waterlijst nog agrarisch werden gebruikt. Na zijn overlijden zou door geldgebrek de uitbreiding van de aanleg binnen de waterlijst steeds moeilijker zijn geworden en wellicht tot stilstand gekomen. Een andere mogelijke uitleg is dat na het overlijden van Daniël de Hertaing er minder geld was voor onderhoud en dat daarom op Roghmans tekeningen een kasteel te zien is dat in een deels verwilderde, nog middeleeuws aandoende staat te zien is. Het is dan waarschijnlijk dat Roghman de tekeningen op eigen initiatief maakte om te publiceren in een boek voor geïnteresseerde verzamelaars van kunsthistorische prenten. Eleonora Hennin de Bossu, had geen reden om een onaf of aftakelend landgoed te laten portretteren.

Geconcludeerd kan worden dat er voor 1666 in ieder geval een rechte, met iepen of linden beplante oprijlaan tot stand is gekomen en een rechthoekige waterlijst, waar de sloten langs de rechte laan haaks op aantakten. De waterlijst is aan de westzijde en in de noordwesthoek niet perfect geometrisch, omdat daar gebruik werd gemaakt van al aanwezige waterlopen.

Zeker is ook dat aan de voorzijde van het kasteel een geometrische aanleg lag met loofgangen en hagen. Voor de poort lag een besloten rechthoekig toegangspan. Aan de oostkant daarvan bevond zich een verfraaide moestuin en aan de westkant een boomgaard of een tuin met boomgaard.

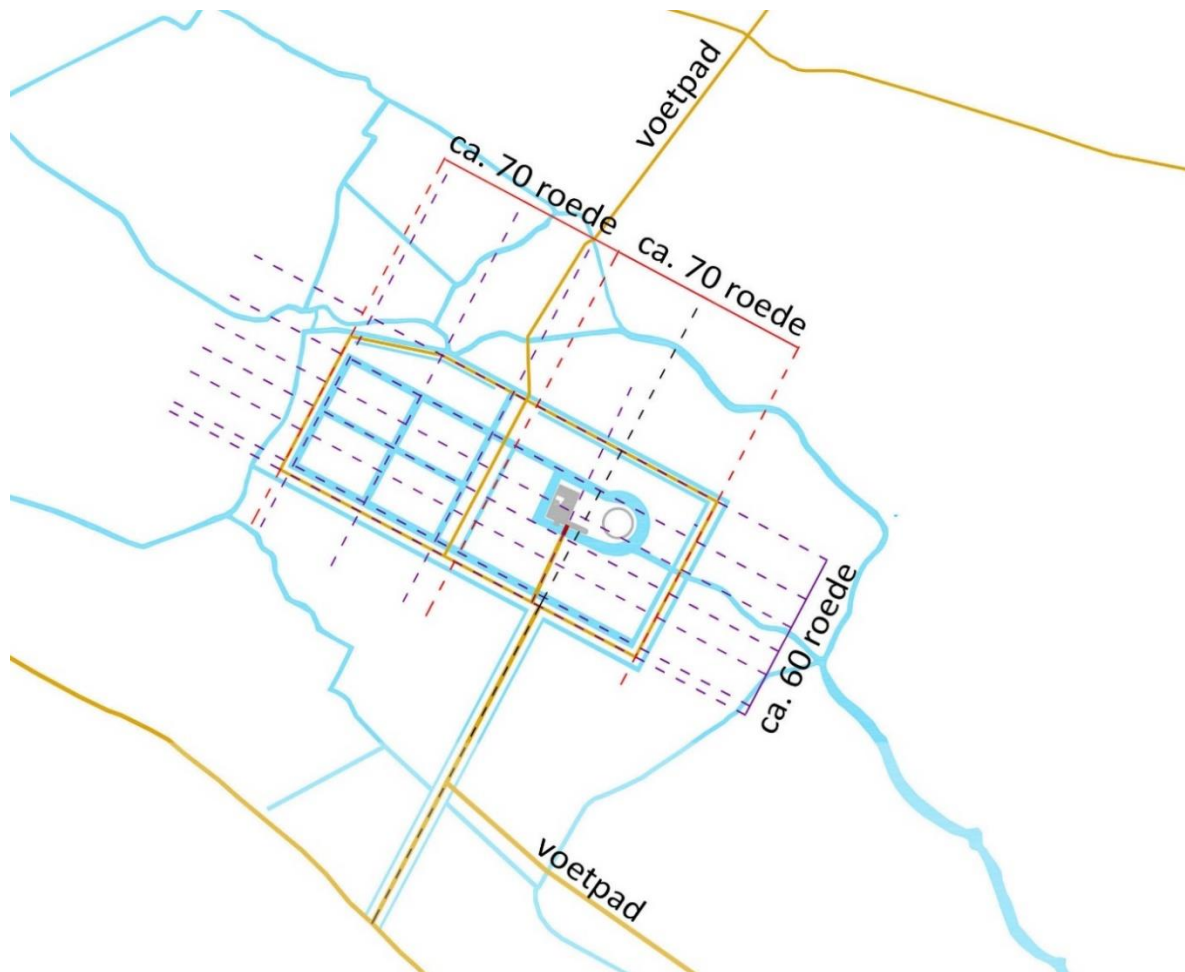
Het is zeer waarschijnlijk dat in de tijd van de familie De Hertaing-Hennin de Bossu ook de buitengrachten tussen de kasteel omgrachting en de waterlijst zijn gegraven. Zo ontstonden de singels. Een oude weg tussen de noordelijk gelegen Korendijk en de zuidelijk gelegen Oosterweg, die midden over het terrein van Marquette liep, veranderde door de grachten ook in een singel. Mogelijke werden

de singels beplant met iepen, want in 1697 verscheen een advertentie voor de verkoop van 300 à 400 zware iepen.

Hoe de door singels en lanen omsloten terreindelen waren ingericht en werden gebruikt is onbekend. Geen enkele prent, kaart of tekst biedt duidelijke informatie daarover. Er kan alleen maar met zekerheid worden gezegd dat een deel van het terrein beplant was met (hakhout)bos.

Hoewel de chronologie van de tuinaanleg niet exact kan worden gereconstrueerd, blijkt uit het raamwerk van brede en smalle watergangen wel dat het gaat om een groots opgezet classicistisch ontwerp. Het plan voor een aanleg met ideale verhoudingen dateert vermoedelijk uit de periode 1610-1625 en past goed in een tuinhistorische context. Edelman en krijgsheer Daniel de Hertaign streed namelijk tegen de Spanjaarden onder Maurits en Frederik Hendrik. Beide waren tuinliefhebbers en met beide was hij bevriend. Maurits had als eerste een Hollands classicistische tuin aangelegd op het Buitenhof in Den Haag en daarna aan weerszijden van het kasteel te Buren. De paleizen van Frederik Hendrik, Honselaarsdijk, Ter Nieuwburch, Huis ten Bosch en Zuylestein, hadden eveneens beroemde tuinen in geometrische vormen met verhoudingen van de gulden snede.

Geometrie van parkaanleg Marquette. (ca 60 x 1 Rijnlandse roeden 3,767m = 226 meter; 70 Roeden = 264 meter. Het kasteel staat scheef ten opzichte van het geometrische stelsel. Over het terrein loopt een oude weg (voetpad) van Castricum naar Heemskerk. Aan die landweg, die ook langs of door het goed Heemstede ging staan op latere kaarten rijen huizen of boerderijen. (Op de kaart op p. 26 is Heemstede te zien, ten noorden van Marquette)

Fase 2 1610-1665

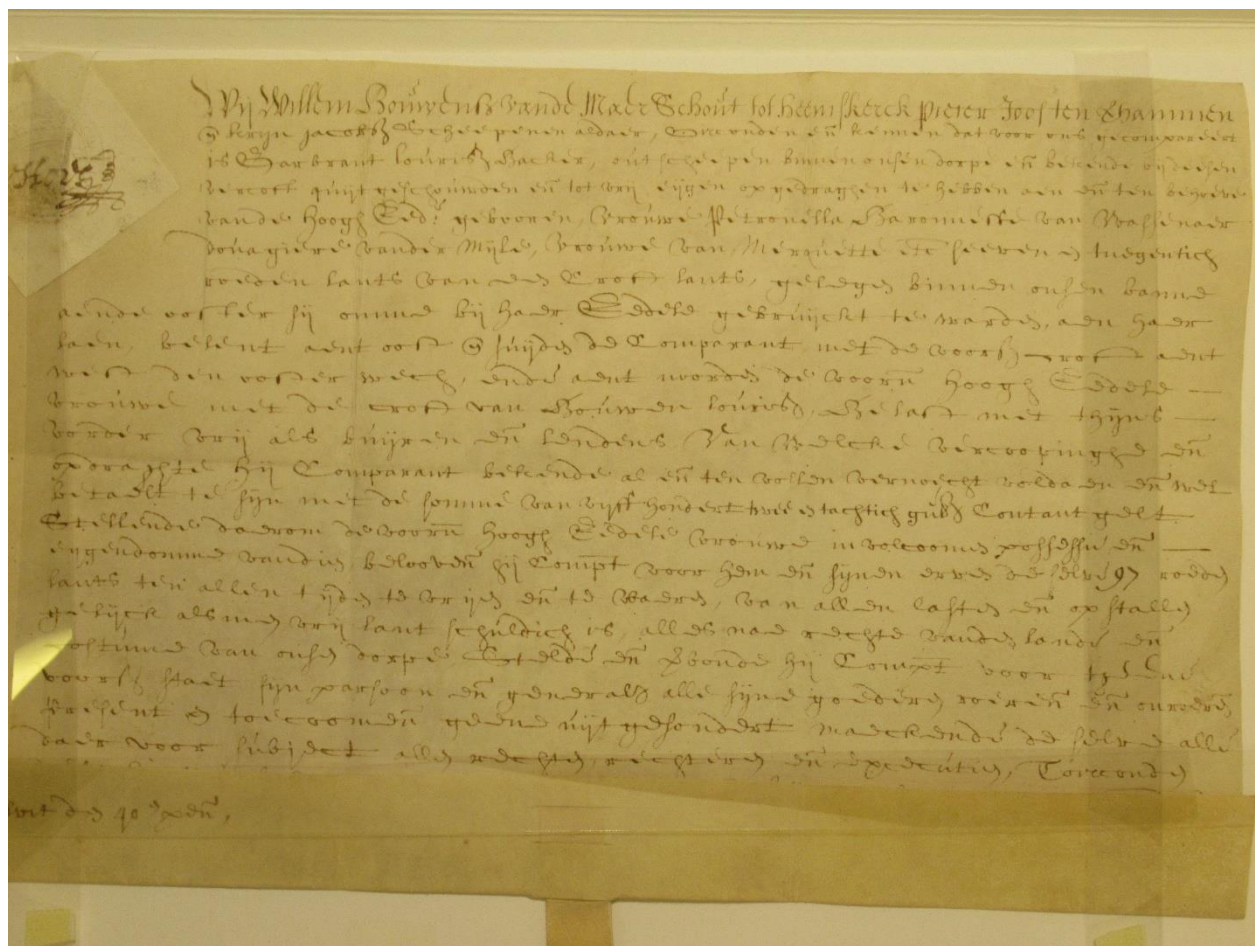
Fase 3 1666 - 1717 Uitbreiding en verbetering, Petronella van Wassenaer, e.a.

Overzicht eigenaren/beheerders van 1666 tot 1717

1666-1702	Petronella van Wassenaer van Duvenvoirde
1702-1712	Maria Agatha van der Mijle
1712-1717	Wilhelmina Henriëtte van Reede en Wigbold van der Does

1666-1702 Petronella van Wassenaer van Duvenvoirde

De aankoop van Marquette door Petronella van Wassenaer van Duvenvoirde Vrouwe van Andelst (1620-1702) is geen impulsieve daad. Ze is weduwe van Adriaan van der Mijle (1610 - 1664) en haar overleden echtgenoot had van Hendrik de Hertaing al eens eerder een stuk grond in Heemskerk gekocht.

Zeven en negentig roeden aan Petronella van Wassenaar, vrouwe van Marquette, om *gebruickt te worden aen haar laen*, belent ooste en zuyden de comparant (Garbrant Lourisz. Backer), met de vorsijde uitwegh de ooster wegh, ende uyt noorden de voornoemde Hooged. Vrouwe met de croft van bouwer Konigh belast met tijns, is voldaan met de penning van 582 gulden, contant geld. 1666 (SAA 231- 424-23)

De nieuwe eigenaresse heeft grootse plannen want in het jaar van koop (1666) is er ook overdracht van land aan Petronella⁹ om gebruikt te worden voor verbetering van de laan van Marquette. Op een latere kaart (1710) is te zien wat Petronella heeft gedaan. Ze heeft de oprijlaan verbreed en iets laten verleggen zodat hij gericht is op de poort. De laan ligt daarom nu iets scheef ten opzichte van de rechthoekige waterlijst en de buitengrachten. Ook heeft ze de Oosterweg gedeeltelijk verbreed en recht laten trekken. Niet helemaal tot aan het dorp - daarvoor moeten andere grondeigenaren meewerken - maar dat is wel het voorstel. (De bochten in de zuidelijke Oosterweg blijven nog lang bestaan. Pas in 1734 wordt de weg daadwerkelijk recht doorgetrokken tot aan het dorp).

1710 Uitsnede van een kaart (zie p.42) door landmeter Maurits Walraven. (NHA_560_002439)
De oprijlaan is verbreed en de Oosterweg rechtgetrokken, behalve over het deel dat geen eigendom is. In stippellijnen is aangegeven hoe de weg verder zou moeten worden verbreed en rechtgetrokken.

Idem, detail

Er is een aanzet getekend voor een laan van de toegang naar het noordwesten. De oude situatie is getekend, in hele dunne lijnen. Bij het verbeteringsplan hoorde ook een nieuwe weg naar een (nieuwe?) boerderij en wat wijzigingen in percelen waardoor er ruimte kwam voor een nieuwe moestuin tussen de oprijlaan en de boerderij. In 1780 staat deze op de kaart van Vonck.

⁹ De overdracht van huis en gronden gaat gepaard met de overdracht van de eigendomsstukken van voorgaande eigenaren uit o.a. 1640, 1646 die zich nu in het Amsterdams Stadsarchief bevinden. Alle tien eigendomsstukken vallen onder hetzelfde stuknummer (231)-450. Vb. 231-450-50 De ridderschap zekere steden van hollandt ende westvrieslandt, ondertekend, Johan van Oldebarnevelt. 450-39, 450-40 (41?) zijn aankopen door Petronella. Ook 231-450- 47 vrouwe douairière van der Mijle, 1676.

J.J. Dou (1615-1682) landmeter van Rijnland. Detail van kaart 'T Hoogheemraadschap van de Uytwaterende sluysen in Kennemerlant ende West-Friesland, gemaakt tussen 1660 en 1670. Het noorden is links. In 1670 lag er niet alleen een rechte toegangsweg naar de Oosterweg, maar liep er ook een landweg vanuit het noorden naar het kasteel. Zie witte pijl. Deze landweg kruiste de Noorddorperbeek en liep over de strandwal naar de toegangsweg die nu duidelijk een laan is. Er is een boomgaard getekend ten zuidoosten van het kasteel, met een bomensingel er omheen (groene pijl). Aan de westkant van de weg over het slotterrein ligt een rechthoek (aangegeven met roze pijl) waarvan niet duidelijk is of dit een tuin, moestuin of misschien nog bouwland was. Het lijkt – zie de rode pijl – of er ook een gebouw (boerderij?) stond aan de gebogen weg. (Nationaal archief)

De landweg uit het noorden, op voorgaande kaart van J.J. Dou prominent aanwezig, is waarschijnlijk opgeheven enige tijd nadat de toegangsweg een exclusieve lindenlaan werd voor de bewoners en gasten van het huis. Er werd een portierswoning gebouwd aan het begin van de oprijlaan. Toen werd het strengverboden er loslopend vee doorheen te drijven.

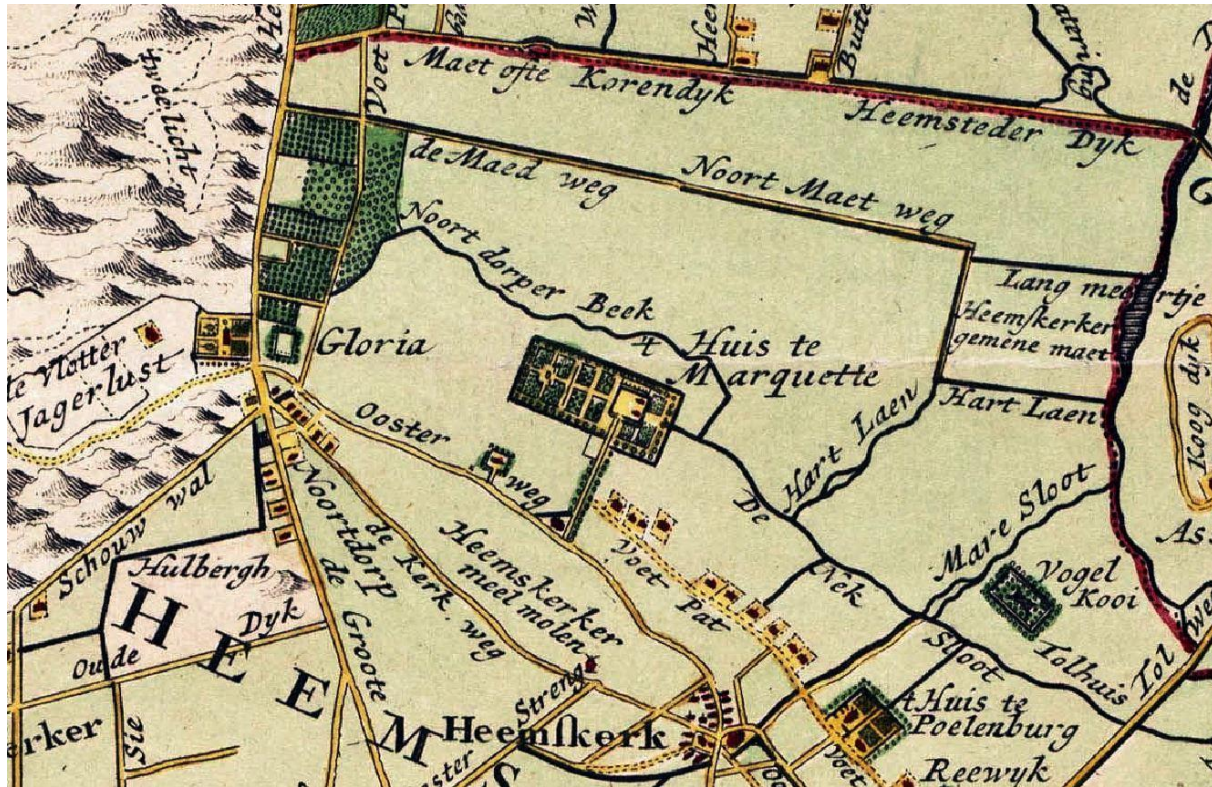
Volgens Van Leeuwen verruïneert Petronella zich aan Marquette als ze tussen 1669 en 1676 haar bezit uitbreidt. Archiefstukken getuigen van de vele aankopen¹⁰, waaronder percelen ten noorden van Marquette, tussen de wetering en de Hooisloot: 4 januari 1676, schout Jansz Bonckenburgh, schout tot Heemskerck en twee schepenen aldaer .... over te dragen aan de *hoog edel geboren vrouwe Petronella gebooren baronesse van Wassenaer Douariere van der Mijle, vrouwe van Marquette*, over te dragen percelen binnen de banne genaamd duifven, groot samen 5 morgen 632 roeden, belent ten oosten en noorden de weteringe, ten suyden de hoge edele vrouwe cooerse met de hoysloot, ten westen de boomgaarden van Marquet, en Willem Symons en hooggeborene (Petronella), daaronder een perceel genaamd het rietbosje in de Nekslot, leenroerig van de huize van de Binckhorst, voor 3300 gulden. (SAA 231-450-46)

¹⁰ 1669 Aankoop van de Goudoever Camp (SAA 231-450-40)

De Hooisloot en Nekslot moesten voor de bevaarbaarheid en afwatering worden schoongehouden. In de herfst kwamen Schepenen schouwen. Er stond een boete van twee stuivers op, indien de sloot niet schoon en het water niet helder genoeg was.

Petronella heeft van het door haar vergrootte en verfraaide Marquette geen kaart laten maken door een landmeter. Er is wel door een vooraanstaande bezoeker in 1680 een traditioneel lang lofdicht geschreven, waarin de kwaliteiten van de luthof Marquette worden opgehemeld.¹¹ In de tekst worden een brede gracht, lanen, lindenlaan, tuinen, fruitboomgaard en wei genoemd, alsmede veel vijvers met baars, snoek en karper.

Op de *Grote kaart van Rijnland*, 1687 is Marquette in volle glorie afgebeeld.

Voor het eerst is te zien dat de rechthoek van de waterlijst geheel is gevuld met tuinen. *Grote kaart van Rijnland* 1687, herdruk 1710 Gedeelte van Noort Kennmerlant, in Brouerius van Nidek, *Het Zegenpralent Kennemerlant*.

Tussen 1690 en 1696, tegen het eind van haar leven, voert Petronella een slepend proces over haar nalatenschap met de dochter van Van der Mijle uit diens eerste huwelijk.¹² Het is niet duidelijk of Petronella's pogingen om Marquette en de hoge heerlijkheid in deze tijd te verkopen daarmee samenhangen.

¹¹ Van Leeuwen, 1995, p.53

¹² (1690-1696 ArchivesPortalEurope: Nationaal Archief 3.01.09 758 Gedeputeerden van Haarlem, stukken betreffende proces van Petronella over de erfenis van Adriaan van der Mijle en Cornelia van der Mijle, dochter uit eerste huwelijk van Adriaan van der Mijle, 1 omslag 1690-1696). (Wij hebben die stukken niet ingezien).

Men sal op Dingsdag, den 25 Maert, 1692, 's namiddags ten 4 uuren, op de Cloveniers Doelen in 's Gravenhage voor de laetstemaet Sitdag houden over de Verkopinge van 't Out-Adelick Huys van Marquette, van outs genaemt 't Huys van Heemskerk, met sijne Lanen, Plantagien en Vijvers; groot ruym 17 Morgen, Rijnlantse Maet; gelegen tussen de Steden van Haerlem en Alkmaer, een kleyn uurtje van de Beverwijk en een quartier uurs van 't Dorp van Heemskerk: Noch de hooge Heerlijckheit van Marquette, met de Chijnsen, Thijnsen, Thienden en vordere Gerechtigheiden, daer aen behorende: Item verscheyde Landeryen, aen en om 't voorz. Huys gelegen. Noch de Heerlijckheit van Backum, in hoge en lage Gerechten en Zeevonderye; gelegen tussen de Heerlijckheden van Egmont, Casticum, Heylo en Oosdom. De Conditien zijn te sien tot Haerlem by de Procureur Melchior van Cleynenberg; 't Amsterdam by C. Roos, Makelaer in vaste Goederen; tot Dordrecht by de Bailliu Johan Boer; 't Alkmaar by Pieter van der Hoolck, Deurwaerder van 't Hof van Holland; 't Utrecht by Mr. Anthony van Cuylemburg, out Schepen ende Raed van deselve Stad; item op 't voorz. Huys van Marquette, en in 's Gravenhage by den Advocaet Mr. Cornelis Bosch in de Molefraet.

1692 25 maart, *Opregte Haerlemsche Courant*, verkoop advertentie voor het huis Marquette, de hoge heerlijkheid, verscheidene landerijen bij en om het huis Marquette gelegen. Ook werd de heerlijkheid van Backum verkocht. De verkoop condities werden ter inzage gelegd te Haarlem, Amsterdam, Dordrecht, Alkmaar, Utrecht, op het huis Marquette en in 's-Gravenhage.

*'t Out-Adelick Huys van Marquette, van outs genaemt het Huys van Heemskerck, met sijne lanen, Plantagien en Vijvers; groot ruym 17 Morgen, Rijnlantse Maet; en ook de Hooge Heerlijckheit van Marquette.*¹³

In december 1697 wordt een advertentie geplaatst waarin wordt aangekondigd dat er op tweede kerstdag 300 of 400 zware iepbomen worden verkocht in één of twee partijen aan de meest biedenden. Ze zullen door de tuinman worden aangewezen en zijn gemakkelijk over water af te voeren.¹⁴

De verkoop van Marquette is niet gelukt, dan maar bomen kappen om geld te verdienen is misschien de redenatie van Petronella geweest.

Men is van meeninge, toekomende Donderdag Middag, zijnde de tweede Kersdag, aen de Meestbiedenden in een of twee Partyen te verkopen omtrent 3 à 400 sware Ypen-Boomen, staende op de Heerlijckheit van Marquette tusschen Haerlem en Alkmaer, dewelcke gemakkelijk met Schepen kunnen afgevoert en door den Thuyman aengewesen sullen werden.

1697 21 december, *Opregte Haerlemsche Courant* (Delpher)

Als uitkomst van de rechtszaak benoemt Petronella bij testament van 3 juli 1698 haar dochter Maria Agatha van der Mijle tot erfgename van Marquette.

1702-1712 Maria Agatha van der Mijle

Na het overlijden van haar moeder Petronella van Wassenaer wordt jkvr. Maria Agatha van der Mijle (1662-1712) met Marquette beleend.

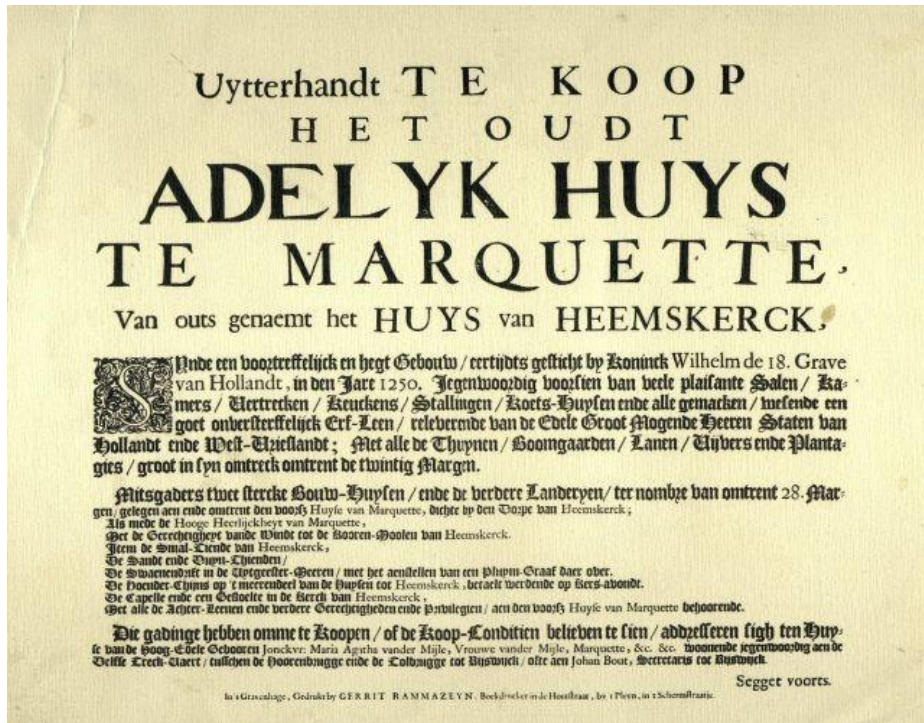
21 juli 1702: De Staeten van Holland en Westvriesland doen kond allen Luyden dat wij verleent hebben en verlenen Jonckvrouwe Maria Agatha van der Mijle, oud 40 jaren, het Huijs van Marquette, eertijts genaemt het Huijs van Heemskerck, met alle sijne toebehoren, Moolen, Swanen, ende anders allen goeden ende renten den voorzijde Huijs toebehorende, mitsgaders de Hooge Heerlijkckheijd in den selven Huijse, de grachten vandien ende twee roeden breete uijt deselve grachten, ... bij de dood van Petronella van Wassenaer, douariere van der Mijle, haar moeder volgens haar testamentaire despositie van 16 juni 1698 ...

Tevens is er een document bewaard gebleven waarin de Staten van Holland en West Friesland haar de LysbettenCamp verlenen, *sestien geersen groot*. (SAA 231-443-28 / 231-446)

Maria Agatha van der Mijle is ongehuwd en ziet haar toekomst niet in Marquette. Na enige tijd besluit zij Marquette te verkopen.

¹³ Delpher *Oprechte Haerlemse Courant* 28 febr, 15 maart, 22 maart

¹⁴ Delpher, *Opregte Haerlemsche Courant* 21-12-1697

Verkoopaffiche uit ca. 1708 (Historische Kring Heemskerk)

In de aankondiging van de verkoop wordt Marquette beschreven als: *adelijk huys voorsien van veele plaifante Salen/Kamers/Vertrecken/Keukens/Stallingen/koetshuysen ende alle gemacken; met alle de Thuynen/boomgaarden/Lanen Vijvers ende Plantagies/ groot in zijn omtreck omtrent de twintig Margen. Mitsgaders twee stercke Bouw-Huysen/ ende de verdere Landerijen/ ter nombre van 28 Margen*

In de Oprechte Haerlemsche Courant van 1708 is een verkoop advertentie te vinden voor de Hooge Heerlijkheid te Marquette, groot omtrent 20 morgen.¹⁵

Omdat zich geen koper aandient, probeert Maria Agatha van der Mijle in november 1709 haar bezit te gelde te maken door middel van een loterij. De toestemming daartoe had ze van de Staeten verkregen. De inzet is Marquette of 40.000 gulden. De Oprechte Leydse Courant schrijft: *23 december [1709] zal de loterij gesloten worden om meteen daarna getrokken te worden*". Blijkbaar worden niet alle loten vlot verkocht en is op 23 december het gewenste bedrag nog niet binnen, want op 11 januari 1710 verschijnt opnieuw een advertentie in de Oprechte Haerlemsche Courant: *"nog eenig in de loterij der Heerlijckheit Marquette manqueren. Er zal binnen enige dagen getrokken worden."* In 1712 is Marquette nog steeds niet in andere handen overgegaan en is er wéér een loterij, die op 8 oktober getrokken zal worden. Spijtig voor Maria kiest de winnaar voor het geldbedrag van 40.000 gulden en blijft zij met het kasteel zitten.

1712-1717 Wilhelmina Henriëtte van Reede en Wigbold van der Does

Na de dood van Maria Agatha erft haar nicht Wilhelmina Henriëtte van Reede (ca 1675/1680 -1716) het kasteel. Zij was in 1699 getrouwd met Wigbold van der Does. (1676-1725. Van der Does werd in 1699 hoogheemraad van Rijnland en vervolgens baljuw en dijkgraaf. In 1702 werd hij lid van de ridderschap en 1720 houtvester van Holland.

Dit echtpaar woont op Offem in Noordwijk, zodat er waarschijnlijk weinig aanleiding is om veel aan

¹⁵ Jan Holwerda, "De hoofdprijs is een buitenplaats", *Arcadie* nr 18, mei 2017, p.18

Marquette te doen. Bovendien is er sinds 1710 ook al iemand anders geïnteresseerd in Marquette. Of die heeft meegedaan aan de loterij is niet bekend, maar blijkbaar vindt die potentiële koper, de Amsterdamse brouwer Joachim Rendorp de vraagprijs van 40.000 gulden te hoog. Nog geen jaar na de dood van Wilhelmina verkoopt haar weduwnaar Wigbold van der Does het kasteel in 1717 alsnog aan Rendorp.

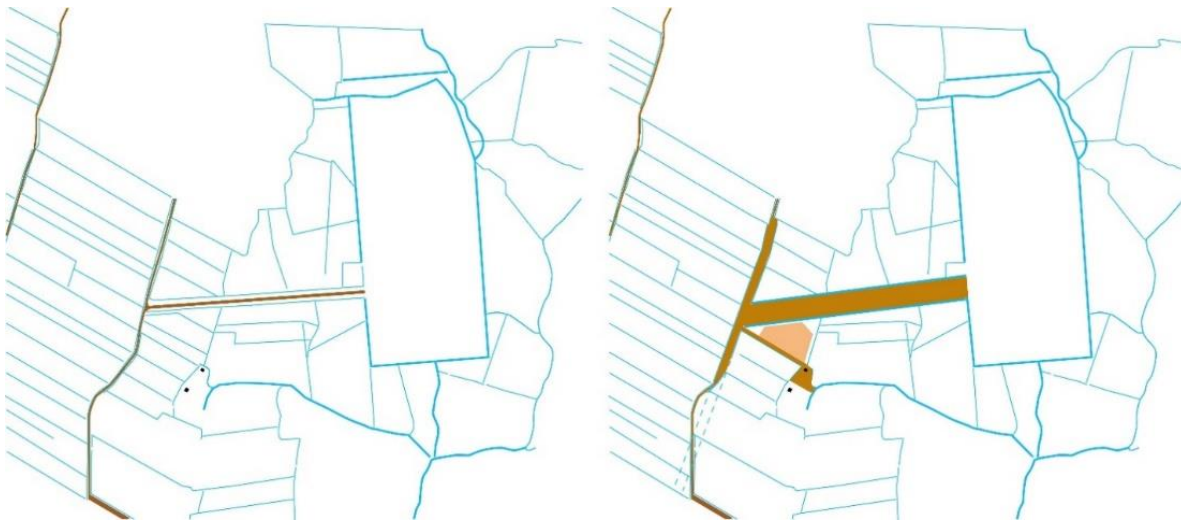

Ontwikkeling van het huis tussen 1666 en 1717

Het door Daniël de Hertaing verbouwde huis is in de tijd van Petronella vermoedelijk niet noemenswaardig gewijzigd.

Ontwikkeling van het terrein tussen 1666 en 1717

Petronella van Wassenaer heeft de toegangsweg naar het huis laten verleggen, verbreden en beplanten met lindes. Op de analyse tekeningen hierna zijn de oude situatie, die tot stand kwam onder Daniël de Hertaing en Eleonora Hennin de Bossu, en de nieuwe situatie die door Petronella Van Wassenaer is uitgevoerd, naast elkaar getekend voor een beter begrip van de wijzigingen.

Links oude situatie, rechts de uitgevoerde veranderingen (tekeningen AWJ Guinée)

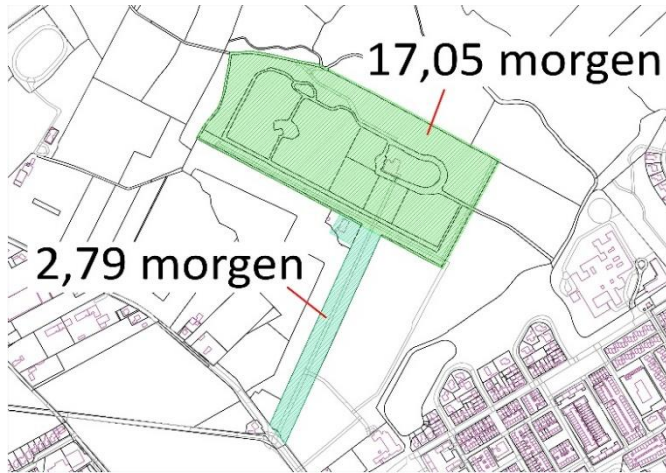
Voorts heeft Petronella van Wassenaer de door het echtpaar DeHertaing – de Bossu begonnen tuinaanleg voltooid en verfraaid. Helaas is daarvan geen plattegrond gemaakt, alleen het gedicht waarin de brede gracht, lanen, lindelaan, tuinen, fruitboomgaarden en visvijvers worden genoemd.

Het terrein omvatte volgens het verkoop affiche 20 morgen (in 1692 nog 17 morgen) voor huis en bijbehorende aanleg en 28 morgen voor de landerijen. Samen 48 Rijnlandse morgen.

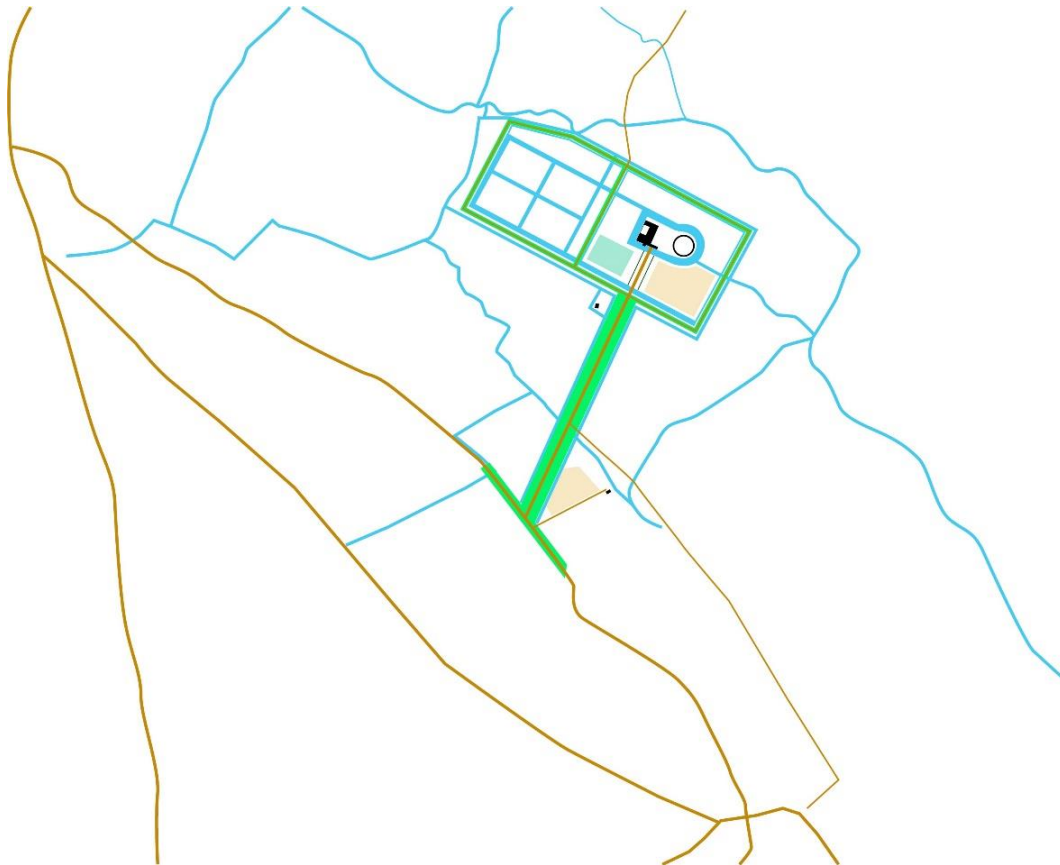
Een Rijnlandse morgen is ca. 8516 vierkante meter. Dus huis en bijbehorende aanleg ongeveer 17 hectaren, de landerijen 24 hectaren.

(De Rijnlandse morgen werd onderverdeeld in 6 hont. Een hont - ook wel 'hond' of 'honderd'- weer in 100 vierkante Rijnlandse roeden, en een roede in 12 x 12 = 144 vierkante voeten).

Bij digitale meting van de oppervlakten van het huidige terrein en omrekening daarvan naar 'morgen', blijkt het oppervlak van de grote rechthoek, inclusief de waterlijst zelf, ongeveer 17 morgen. Er lagen dus nog 3 morgen aan tuin buiten de gracht. De oprijlaan en het koetshuis met erf zijn samen 2,83 morgen. Opgeteld: 19,83 morgen.

Oppervlakten tuin, moestuin, boomgaard, lanen, enz, in 1705

Fase 3 1665-1717

Fase 4 1717 - 1740 Amsterdamse buitenplaats van Mr. Joachim I Rendorp en Maria Meyners

Overzicht eigenaren/beheerders van 1717 tot 1740

1717-1730	Joachim Rendorp en Catharina Meyners
1730-1740	Maria Catharina Meyners

Joachim Rendorp door Adriaen van der Werff (RKD). Maria C. Meyners door Jan van Haensbergen. (Priv. coll.)

Joachim Rendorp (1671-1730) stamt af van een oud Duits geslacht en verdient in Amsterdam, zoals voor hem zijn vader Pieter, goudgeld als zeepzieder en eigenaar van de bierbrouwerij In den Witten Haen. Daarnaast is hij kapitein van de burgerij. In 1703 was hij getrouwd met de tien jaar oudere Maria Catharina Meyners (1661-1740), dochter van een Amsterdamse suikerbakker, een al even lucratief beroep als bierbrouwer. Zij kregen in hetzelfde jaar 1703 een zoon, die ze naar zijn grootvader Pieter noemden.

De vader van Joachim Rendorp had in 1685 de hofstede Watervliet gekocht en ontwerptekeningen voor de tuin laten maken door Daniel Marot, de decorateur van koning-stadhouder Willem III. Na zijn overlijden in 1699 neemt Joachim Watervliet over en koopt nog veel gronden erbij aan.¹⁶ Vanaf 1706 koopt hij voortdurend stukken land, in 1711, 1712, 1717.

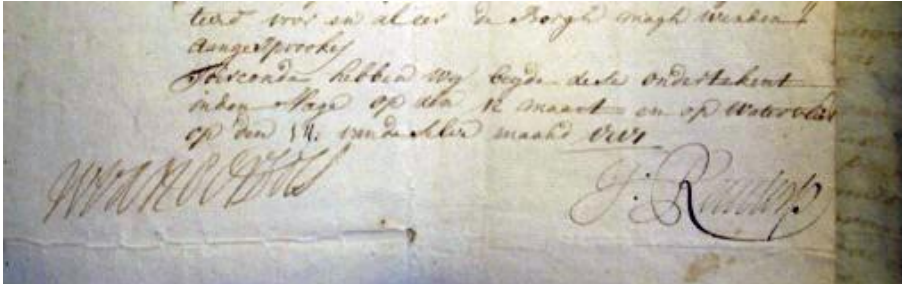
Voor Joachim, die niet van adel is, is het verwerven van een titel een belangrijk doel. Door aankoop in 1704 van de 'Meresteynse landen bij de van oorsprong middeleeuwse kasteelplaats te Heemskerk, waar Jacob Boreel eigenaar van was en er even na 1690 een nieuw huis had gebouwd, is hij (onofficieel) heer van Meresteyn geworden¹⁷ Joachim Rendorp probeert de meegekochte titel te koppelen aan de landerijen¹⁸. Daar laat hij het niet bij. Hij aast op een echte riddermatige hofstede.

¹⁶ Jan Morren, Kastelen en buitenplaatsen in Velzen, deel 3, Velsen 2005 p.138

¹⁷ C. Bertram, Noord-Hollandse Arcadia, 2005, p.196

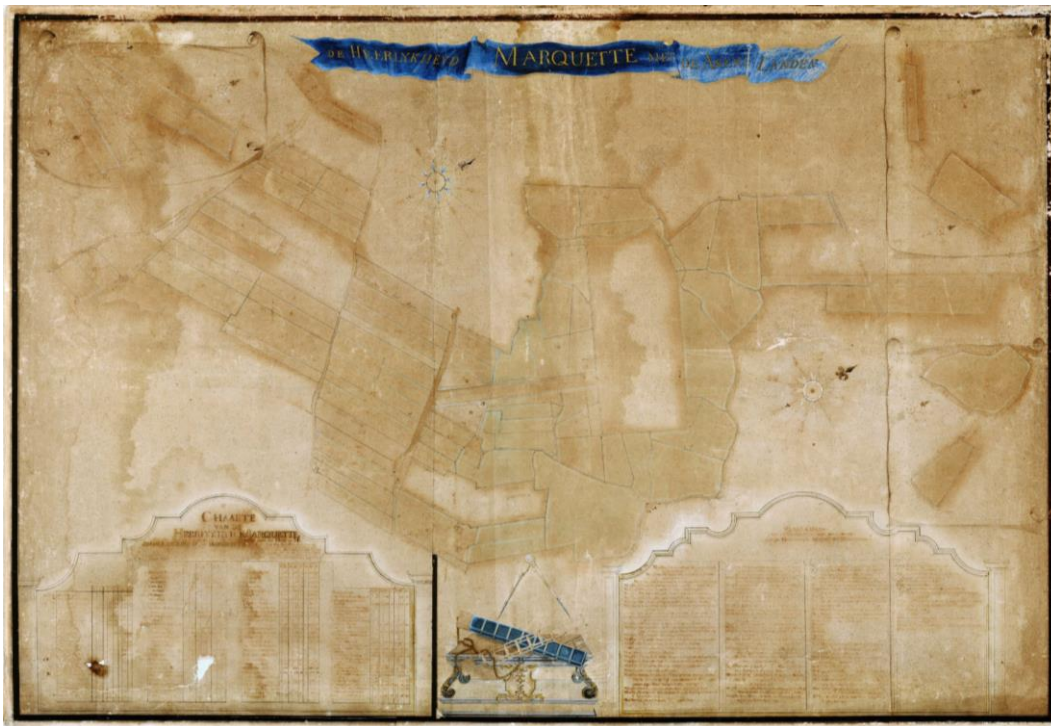
¹⁸ awn-beverwijk-heemskerk.nl/meerestein

In de tijd dat Maria Agatha van der Mijle Marquette probeerde te verkopen heeft Joachim Rendorp al zijn oog laten vallen op deze hoge heerlijkheid en in 1710 zelfs een kaart laten maken van de omgeving van Marquette. Blijkbaar is Joachim een goede onderhandelaar of een man die met geduld het juiste moment voor het doen van een bod afwacht. Hoe dan ook, in 1717 slaagt hij erin Marquette te kopen voor slechts f 23.000 (het gebied *omvat dan tussen de 48 en 50 morgen, zonder maat, voetstoots*) en Watervliet te verkopen voor f 50.000. Zo verkrijgt hij met een flinke winst de titel Vrijheer van Marquette. Voortaan laat hij zich in Amsterdam zo noemen.

Detail van verkoopcontract voor Marquette, door verkoper W. van der Does getekend op 12 maart 1717 te Den Haag en door koper J. Rendorp 14 maart op Watervliet (SAA 231-450-(221A/512)

De kaart van de landerijen van Marquette die Maurits Walraven in 1710 voor Joachim Rendorp heeft gemaakt toont het terrein met veel sloten en enkele wegen. Te zien is Petronella's nieuwe oprijlaan en gedeeltelijk rechtgetrokken Oosterweg. Op de kaart zijn geen bomen getekend, maar aangezien er in Petronella's tijd een lindenlaan naar Marquette aanwezig is, zullen er in 1710 ook nog bomen langs de oprijweg hebben gestaan.

1710 Maurits Walraven. *Chaarte van de Heerlykheyd Marquette met de anexe landen aan de heer en Mr. Joachim Rendorp* (NHA_560_002439)

In de periode 1700-1750 werden tekeningen van dorpskerken, kastelen en van belangrijke historische gebeurtenissen verzameld en tot atlas gebundeld. Tot ongeveer 1725 werden die tekeningen en prenten vaak gebaseerd op oudere tekeningen - Abraham Rademaker deed dat dikwijls - maar daarna werden de gebouwen "naar het leven getekend". Hendrik de Leth en Cornelis Pronk waren tekenaars die ter plaatse schetsten.

Er zijn veel tekeningen gemaakt van Marquette in de tijd dat Joachim Rendorp eigenaar was. Of hij opdrachtgever is geweest van een aantal daarvan is niet bekend, maar wel waarschijnlijk.

Op 10 april 1719 is een tekening gemaakt van het huis en ronde burcht vanaf de zuidzijde.

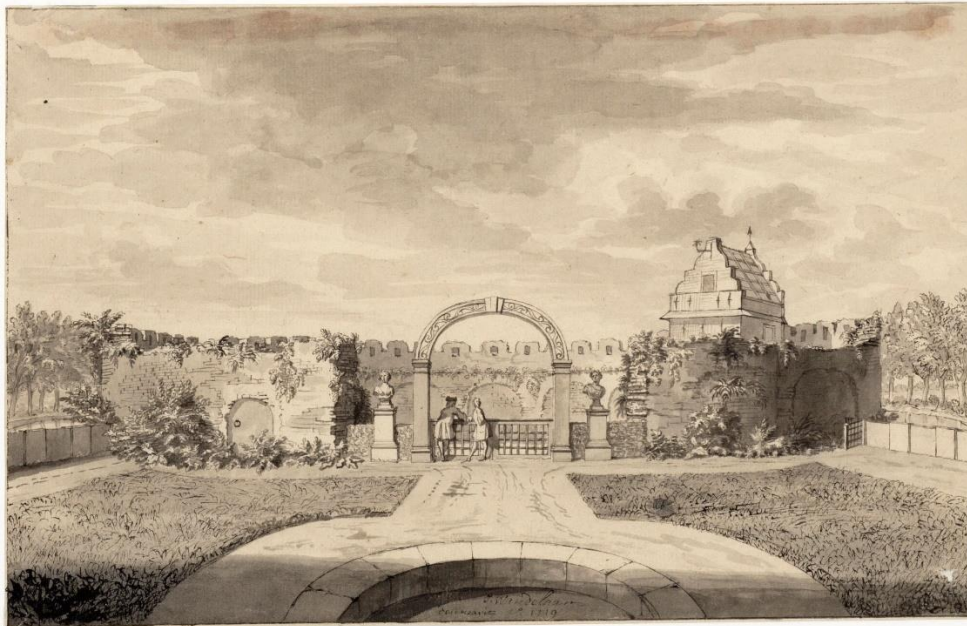

1719, 10 april, anoniem (door de 16-jarige Pieter Rendorp?), "Gesicht uit het veld." De zuidgevel met de bijbehorende functies. (Rijksmuseum urn-gvn-UBL01-PK-T-2841-large)

Van dezelfde anonieme tekenaar "in de laan sittende op de grond" schets van de westzijde waar een laan door het Olmstuk ging. Rechts is (g.) de brug getekend met gesnoeide bomen er bovenuit, op de rechterhoek (f) "de nieuwe kamer naast de kapelkamer. Links a.de keuken, b. plaatsje, bleekveltje, c. gang naar 't voorhuis erachter. (Rijksmuseum urn-gvn-UBL01-PK-T-2841-large)

Jan Wandelaar tekent de ronde burcht in vervallen staat, maar vol met orangerieplanten en beelden aan weerszijden van een toegangsboog. Jacobus Stellingwerf geeft in 1720 hetzelfde beeld, maar zonder alle versierende planten. Ludolf Smids (1649-1720) tekent een aanzicht van de binnenzijde.

1719 J. Wandelaar (NHA_359_001423_K)

1720 J. Stellingwerf (NHA_359_001416_K)

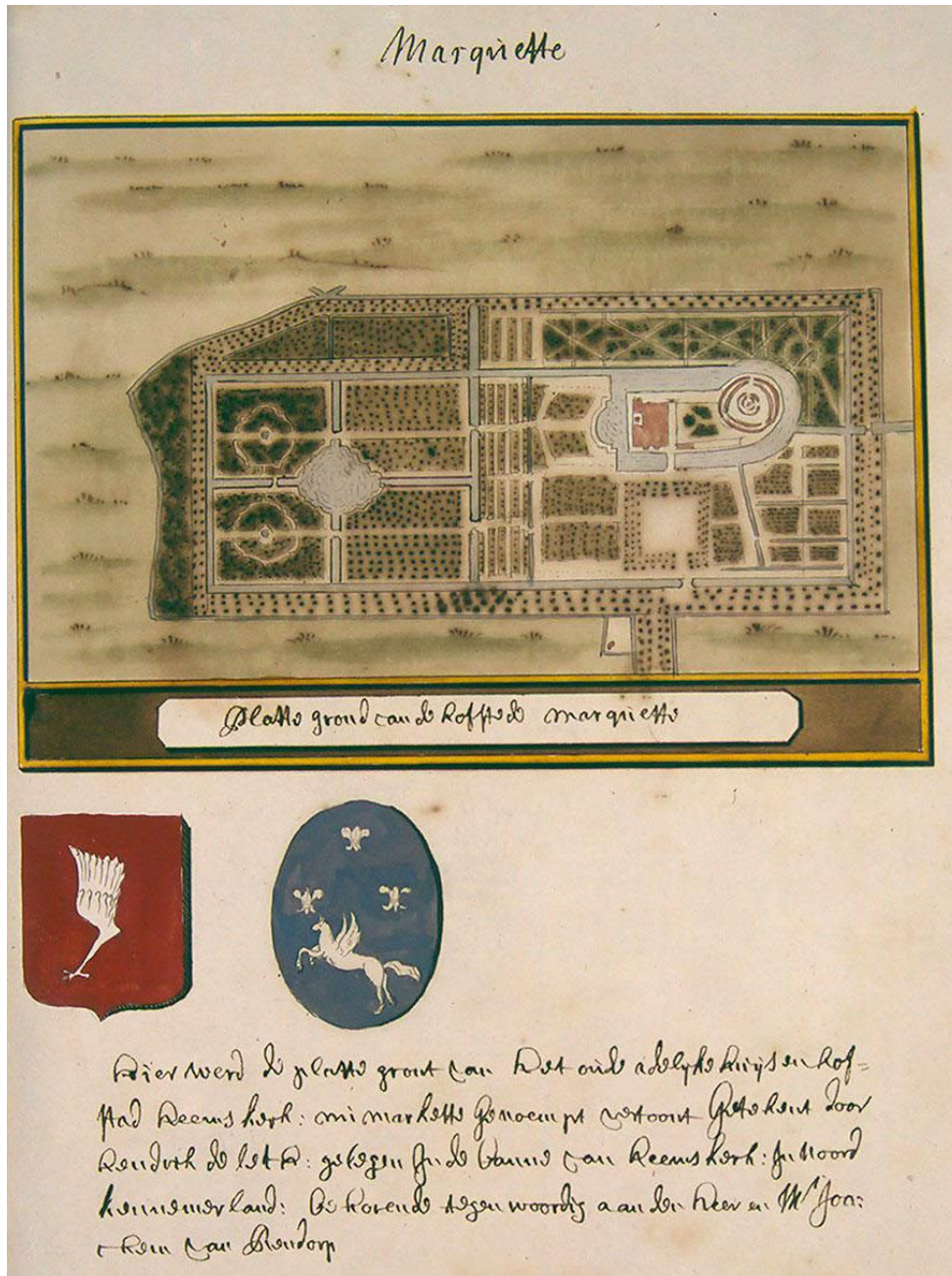

1719 J. Stellingwerf, naar L. Smids (NHA_359_001419_K)

De oorspronkelijke tekening van Smids laat zien dat de ronde burcht met duiventoren functioneerde als oranjerie en menagerie (vijver voor bijzondere watervogels). Die waren toen in de mode en zijn bijvoorbeeld ook te vinden op Het Loo. Op de tekening van Smids staat ook een etageboom afgebeeld, vermoedelijk een linde. Hier en elders het symbool van een adellijk huis.

Abraham Rademaker beschreef in zijn *Kabinet van Nederlandsche Outheden en Gezigten in 300 prenten* (uitgave 1731) ook de ronde burcht: *'t Huis te Heemskerk, anders gezegd Marquette, afgebeeld in 't jaer 1630 met zijn groot Ronde burcht, gebout door Koning Willem den Grave van Hollant. Welk Ronde burcht nu gebruikt wort voor een Oranjerye, hebbende een groote waterkom in 't midden.'*

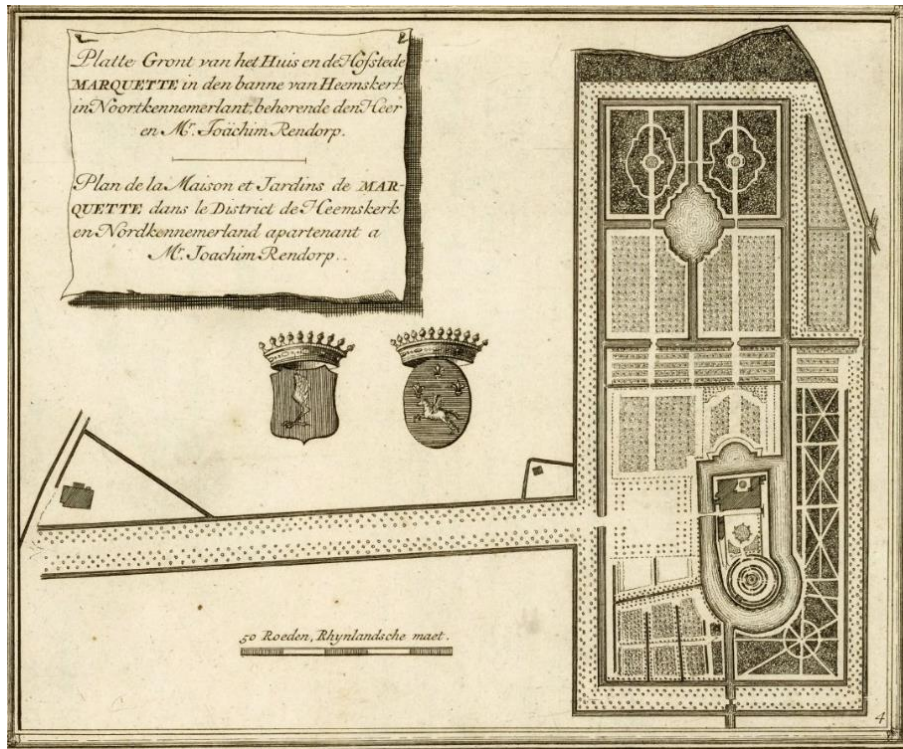
In 1928 tekent Hendrik de Leth een plattegrond van Marquette die hij daarna uitwerkt tot een gravure.

1728 situatie getekend door Hendrik de Leth, plattegrond van de hofstede Marquette (Atlas Schoemaker, Kon. Bibl)

Het terrein binnen de (bijna) rechthoekige gracht is ingevuld met bomen, hakhout-sterrenbossen of hakhoutbos met slingerpaden (donker=hakhout), fruitbomen, boomplantages, moestuin. Een ruim vierkant voorplein ligt voor de poort. Een singel van lanen ligt om de rechthoekige gracht. De oprijlaan heeft zes rijen bomen. Aan het begin van de laan staat een groot huis, dat op de kaart van 1710 nog niet aanwezig was. Het is er waarschijnlijk gebouwd als portierswoning om de oprijlaan des te meer allure te geven.

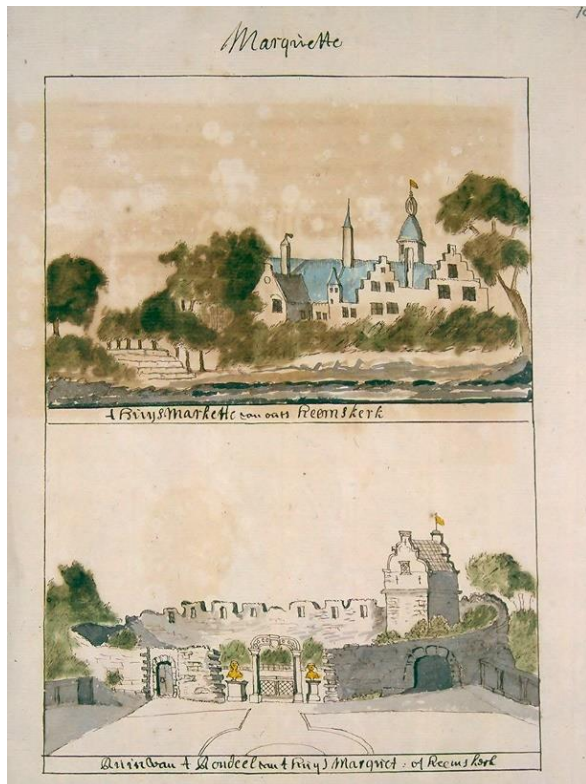
1728 Gravure naar voorgaande tekening door Hendrik de Leth in 1728 naar de werkelijkheid getekend, *Platte grond van het Huis en de Hofstede MARQUETTE in den banne van Heemskerk in Noortkennemerlant, behorende den Heer en Mr. Joachim Rendorp*, in M. Brouërius van Nidek, *Het Zegepralant Kennemerlant* (1732).

1728 geprojecteerd in de Algemene Hoogtekaart Nederland

1728 Hendrik de Leth, naar de werkelijkheid getekend voor M. Brouërius van Nidek, *Het Zegepralant Kennemerland* (1732). (NHA)

1728, Andries Schoemaker, "t huijs Markette van outs Heemskerk" en "ruine van t rondeel van t huijs Marquet: of Heemskerk" (Atlas Schoemaker, Kon. Bibl.)

Koopman Andries Schoemaker (1760-1735) begon in 1725, 65 jaar, als amateur met het maken van topografische tekeningen. (Hij was familie van Mattheus Brouerius van Nidek, geschiedkundige en verzamelaar van tekeningen en prenten.) Schoemaker reisde door Noord-Holland met het doel de bebouwing te documenteren. Jacobus Stellingwerff maakte dan "nette" kopieën naar de wat eenvoudige tekeningen van Schoemaker. Zoon Gerrit Schoemaker schreef er teksten onder. Een voorbeeld is een tekening van het Huldtoneel door Andries Schoemaker (1731)

Vervolgens was Andries Schoemaker opdrachtgever voor tekeningen van Cornelis Pronk en Abraham de Haen (1707-1748) en reisde hij samen met hen door Noord-Holland in de jaren 1727 en 1728. In 1729 is het werk van Pronk (1691-1751) in Noord-Holland voltooid.¹⁹ Dat is de belangrijkste reden waarom we de tekeningen van Marquette door Pronk dateren in 1728 of 1729. Voor Assumburg maakte Pronk een tekening die 1727/1728 wordt gedateerd.²⁰

De verzameling tekeningen en prenten van Schoemaker kwam als Atlas Schoemaker grotendeels terecht in de Koninklijke bibliotheek.

De volgende tekening door Rademaker correspondeert niet met de kaart van Hendrik de Leth waarop een ruim plein omzoomd door rijen bomen voor het kasteel is getekend.

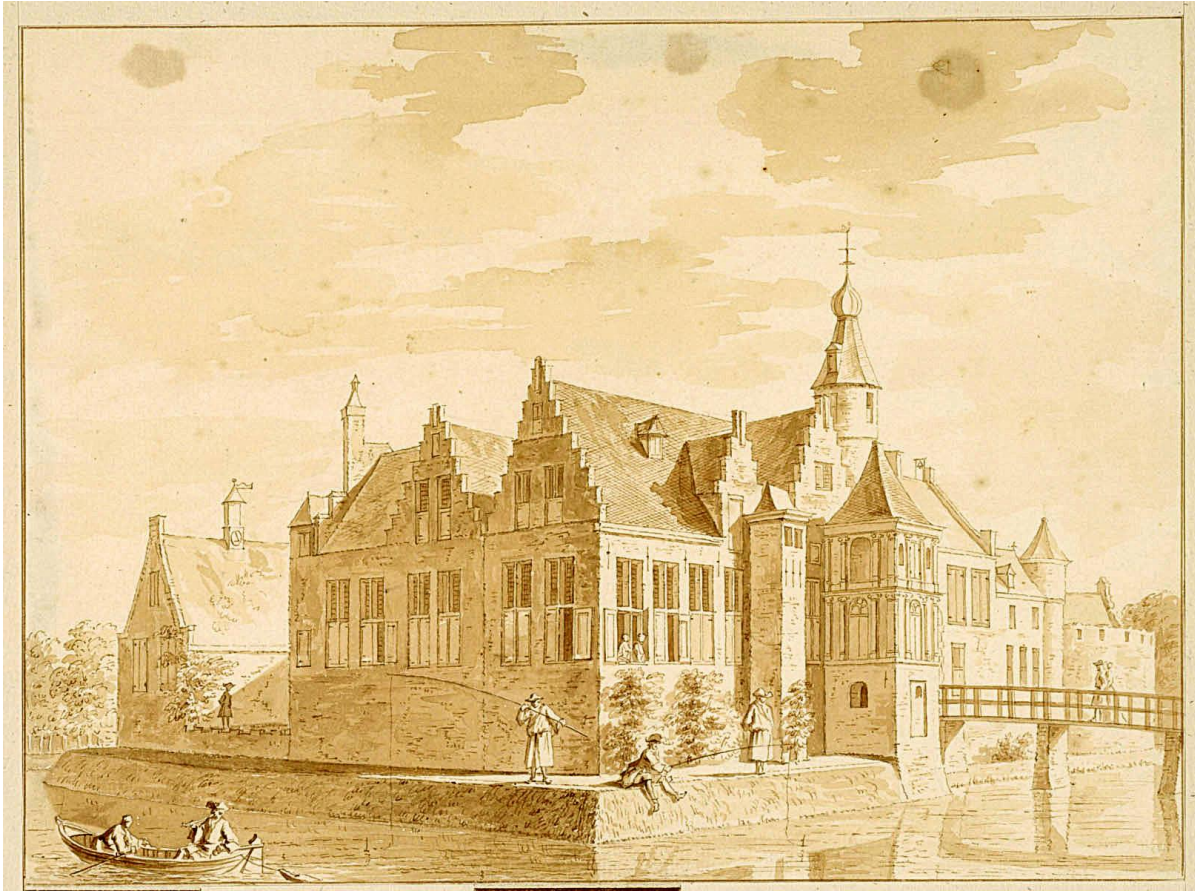

1728 A. Rademaker, gravure L. Schenk, in: *Hollands Tempe verhérelykt, verтоond in dertig uitmuntende gezichten.* (NHA_359_001391_K)

De hagen van de prent uit 1630 zijn ver uitgroeoid. Dat is mogelijk, maar de tekening past niet op de plattegrond van 1728 met het bomenplein. Het grote huis met de 20 schoorstenen wordt deels verhuld door de bomen.

¹⁹ L. Kooijmans e.a (red), Pronk met pen en penseel, Cornelis Pronk (1691-1759) tekent Noord-Holland, cat. tent. Vleeshal Frans Halsmuseum Haarlem 1997

²⁰ Ibidem, cat.nr. 94

1728 Cornelis Pronk, Het Huys te Marquette (NHA_53004603)

1728 Cornelis Pronk (1691-1759), Marquette vanuit het noordwesten (NHA 359_001422225_K)

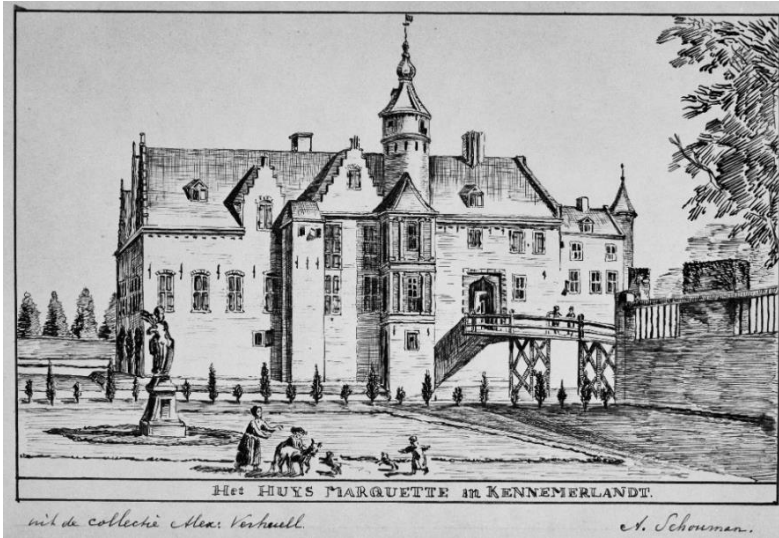
Er is een hoge haag getekend tussen de ruïne van de ronde burcht en het huis.

1726 Z.n. 't Slot te Maquette van agteren op de regter zijde, Ao 1726, vóór de verbouwing van de noordwestvleugel (NHA)

1729 Anoniem (Mattheus Brouërius van Nidek?) (NHA AP-204)

Z.j. Alexander Ver Heull (1822-1879) naar Aert Schouman (1710-1792) (Rijksmuseum. Tekeningen zijn door Ver Heull in 1897 nagelaten aan de gemeente Arnhem.)

De oorspronkelijke tekening van Schouman is onbekend. Pas aangelegde tuin aan de zuidkant van het huis met beeld van Ceres? (bos korenaren over de schouder). Het toegangspein is verhoogd getekend, (een mis-interpretie van de haag die hier stond (volgens tekeningen van Roghman en Pronk), vermoedelijk om in de tekening de weg te laten aansluiten op de hoge brug. De tekening komt niet overeen met de kaart van 1728, waar ter plaatse van de tuin een boomgaard is getekend. Mogelijk is dit een fantasietekening. In het terrein van Marquette is wel een fundament voor een tuinbeeld aanwezig, nabij de plaats van het afgebeelde tuinbeeld.

Aan het eind van het leven van Joachim Rendorp zag Marquette eruit zoals weergegeven op de gravure van 1728 en de kaart van de Heerlijkcheyt Heemskerck. Er waren toen veel meer woningen aanwezig ten noorden van de rechthoek, aan de oude weg naar de dijk en aan de zuidoostzijde bij het voetpad, de latere boerderijlaan.

Ongedateerd, ca 1730 *Afbeelding vande Heerlijkcheyt Heemskerck*, Cornelis Groenlandt (1676-1767).

(Tot 2000 in Raadhuis Heemskerk, de Archiefdienst voor Kennemerland, 51-1667G)

Marquette, Assumburg en Merestein zijn bijzonder opvallend weergegeven, omringd door bomen.

Ca. 1730 Detail kaart *Afbeeldinghe van de Heerlijkheit Heemskerk*, Cornelis Groenlandt.

De oprijlaan staat net een beetje scheef, de verlegging en verbreding zijn uitgevoerd; een portierswoning en langgerekte tuinmanswoning zijn getekend, de laatste groter dan op de kaart van 1728. In de latere Rozentuin staat een complex gebouwen, een boerderij? Door de westelijke vijver loopt een oost-west gracht.

Joachim Rendorp overlijdt in 1730, waarna zijn zoon Pieter heer van Marquette wordt, maar zijn weduwe Maria Catharina Meyners (1661-1740) het eigendom behoudt.

1730-1740 Maria Catharina Meyners

Na de dood van haar echtgenoot zet Maria hun actieve beheer van Marquette voort. Er bevinden zich diverse grondakten onder haar naam in het archief.²¹ Mogelijk is ook in haar tijd de "nieuwe laan voor Marquet" gemaakt door de weilanden, die later onder haar zoon Pieter Rendorp worden bebost. In het quohier van eigenaren van 1733 staat op nr "43 mevrou Rendorp Marquet, stalling koetshuijs en tuinmans wooning, aangeslagen voor 16.13, de nieuwe stal voor 3.10. (SAA 231-980)

In 1734 wordt de Vrouwe van Marquette toestemming verleend door de Heer en Schepenen van Heemskerk om de weg van het huis Marquette, *welke zij zonder permissie heeft veranderd, zoo te behouden en door te trekken tot het dorp*, ondertekend door Deutz, als Heer van Heemskerk die de familie Rendorp terwille is. (SAA 231-428).

²¹ Archief Marquette 231 stuk 514 koop eigendom Maria Catharina Meyners, 1731; 231 stuk 515 Bosje aan de Maatweg. (M.C. Meyners) 1732

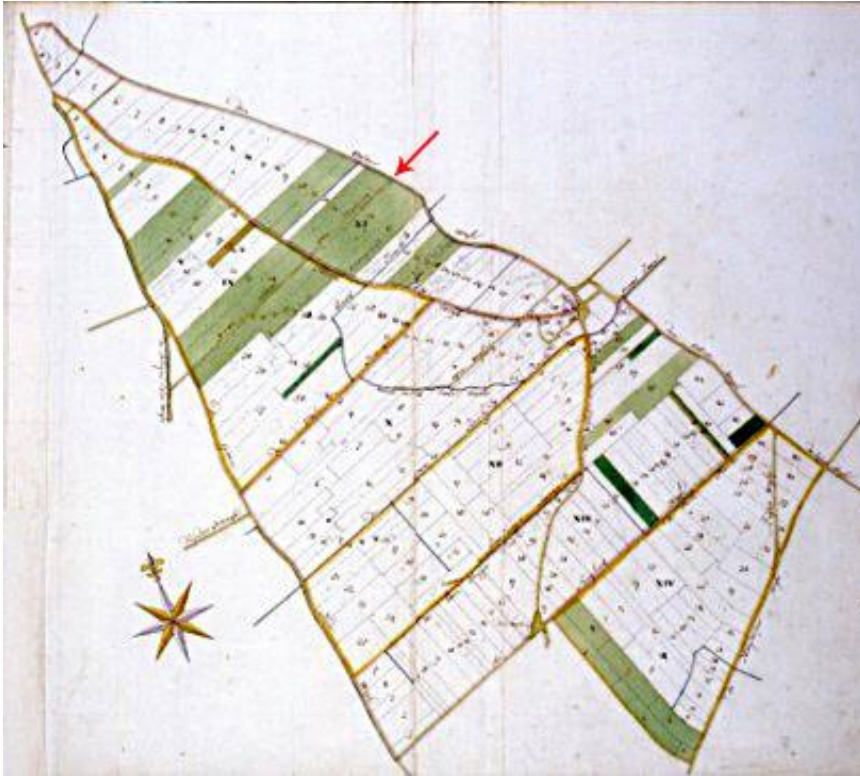

1735, Overzichtsk kaart van de Banne van Heemskerk (SAA 231-980) naar een kaart van 1636 verdeeld in 27 percelen, afgezet ieder met een andere kleur. Kaart in boek met verpondingen, d.w.z. belasting per perceel. Perceel 21 is Marquet. De "nieuwe laan voor Marquet" staat aangegeven vanaf de toegang naar het zuidwesten, dwars door de percelen 9 en 11. De percelen zijn weer in genummerde stukken opgedeeld, weergegeven in de onderstaande drie deelkaarten, die uit het kaartboek zijn gehaald.

1735 kaartblad 1 (was p.134 in kaartboek van de Verpondingen met legger). De groen gekleurde stukken zijn de percelen nagelaten door Joachim Rendorp. Joachim bezat ook gronden elders in Heemskerk. In de aantekening linksboven staat *Pieter Rendorp 1741*. In potlood zijn later de namen van de percelen geschreven. (SAA)

1735 Kaartblad 2 met de "Nieuwe Laan voor Marquet" (rode pijl) vanaf de Oosterweg over de Kerkweg tot aan de Kleine Houtweg. Lichtgroene gronden behoren tot Marquette. (SAA)

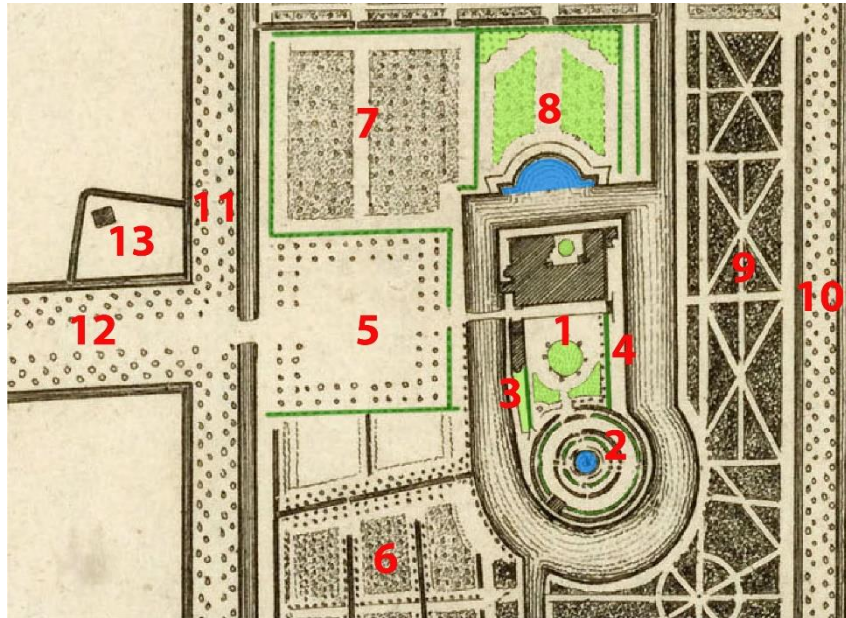
1735 Kaartblad 3. Joachim Rendorp bezat ook nog (lichtgroene) percelen ten zuiden van Assumburgh, dat donkergroen is gekleurd. (SAA)

Waarschijnlijk verblijft Maria tijdens haar weduwschap veel op Marquette en minder vaak in Amsterdam. Uiteindelijk overlijdt zij in 1740 op het landgoed.

Ontwikkeling van het huis tussen 1717 en 1740

Het huis is door Joachim Rendorp en Maria Meyners waarschijnlijk weinig veranderd.

Ontwikkeling van de tuin tussen 1717 en 1740

- 1 kasteeltuin tussen hoge hagen
- 2 orangerie en menagerie met waterkom
- 3 (fruit)tuin
- 4 lage kade voor aanleggen boten
- 5 voorplein
- 6 moestuin
- 7 boomgaard
- 8 siertuin aan geschulpte vijver
- 9 bosket (hakhout met paden)
- 10 singel noordzijde
- 11 singel zuidzijde
- 12 toegangslaan met 6 rijen bomen
- 13 schuur, tuinmanswoning o.i.d.

Uitsnede van de plattegrond uit 1728 van H. de Leth. Noord is rechts.

Tussen het huis en de ronde burcht is de gracht gedempt en hoge hagen staan als wanden tussen huis en ronde burcht. Erbinnen ligt een binnenplaats annex kasteeltuin, met een keercirkel rond gras met bomen aan de rand en twee (gras)perken. Aan de zuidzijde ligt tussen de haag en de gracht een kleine (fruit)tuin. De muren van het huis en ronde burcht zijn bezet met leibomen.

De ronde burcht is in gebruik genomen als orangerie en menagerie. De oude duiventoren staat nog in de rand van de ronde burcht. In het midden ligt een ronde waterkom die dient als vijver voor (bijzondere) eenden en vissen. Eromheen staan lage hekwerken met leifruit.

Voor de toegangsbrug ligt een plein. Het smalle plein dat op de tekening van 1630 te zien is en door Rademaker als aanzicht werd getekend, kan onder Joachim Rendorp en Maria Catharina Meyners zijn veranderd in een vierkant plein met rijen bomen langs de randen en hagen.

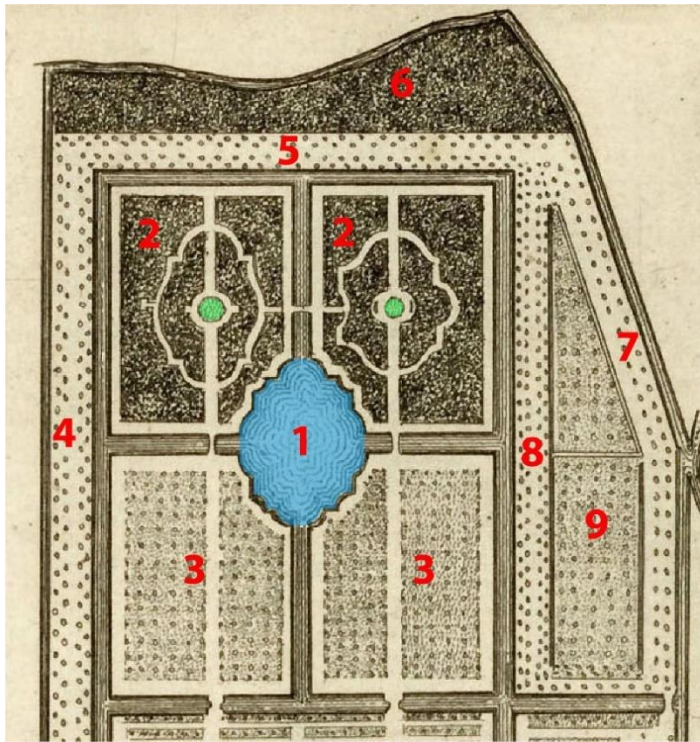
Aan weerszijden van het plein liggen nog steeds een moestuin en een boomgaard. In de moestuin zorgen sloten voor verbeterde ontwatering.

Aan de westzijde van het huis is aan de gracht een geschulpte halfronde vijver gegraven. Aan de westkant hiervan is een kleine tuin aangelegd. De parterres zijn echter op de plattegrond van De Leth schematisch ingevuld.

De door Petronella van Wassenaar aangelegde brede oprijlaan, gericht op de poort, is ongewijzigd. Er zijn zes rijen bomen, in driehoeksverband geplant.

Er staat ook nog steeds een gebouwtje op een door sloten omkaderd perceel in de hoek van de oprijlaan en de singel. (Nr. 13 op de tekening hierboven)

Op de singels tussen de waterlijst en de grachten zijn bomen geplant. Mogelijk heeft de familie De Hertaing dat al gedaan. Ook de bosketten (geometrische bosjes met paden erdoor) kunnen al aanwezig zijn geweest.

- 1 geschulpte vijver
- 2 hakhoutbosket met paden en pleintje
- 3 opgaande bomen (plantage, gaard)
- 4 singel zuidzijde
- 5 singel westzijde
- 6 hakhout tussen singel en oude waterlopen
- 7 singel langs Noorddorperbeek
- 8 tussensingel
- 9 door sloten omgeven vakken opgaande bomen

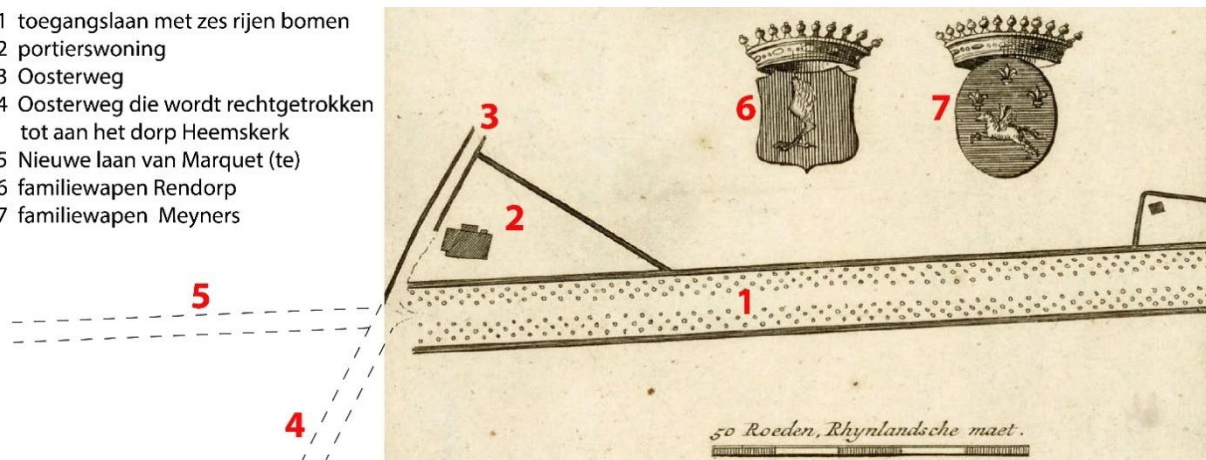
Uitsnede van de plattegrond uit 1728 van H. de Leth. Noord is rechts.

In de westelijke rechthoek binnen de waterlijst is eveneens een geschulpte vijver gegraven. Mogelijk heeft deze een gemetselde bakstenen rand.

De padenmotieven in de twee bosketten bij de vijver zijn moderner dan aan de noordkant van het kasteel en waarschijnlijk later gemaakt. Ze zijn ook niet identiek. (Lichte asymmetrie kenmerkt de régencestijl, een overgang van symmetrisch classicisme naar asymmetrische rococo).

De weg dwars over het terrein is op de tekening van De Leth geen duidelijke laan maar wel met opgaande bomen beplant in vier rijen.

- 1 toegangslaan met zes rijen bomen
- 2 portierswoning
- 3 Oosterweg
- 4 Oosterweg die wordt rechtgetrokken tot aan het dorp Heemskerk
- 5 Nieuwe laan van Marquet (te)
- 6 familiewapen Rendorp
- 7 familiewapen Meyners

Uitsnede van de plattegrond uit 1728 van H. de Leth. Noord is rechts.

Aan het begin van de laan is een portierswoning gebouwd.
De weg van de toegang tot Marquette naar het dorp wordt rechtgetrokken.
Er wordt een "Nieuwe laan voor Marquet" gelegd door de weilanden (later laan in Overbos).

Fase 4 1717-1740

Fase 5 1740 - 1760 Vernieuwd huis, uitbreiding bosketten, Pieter Rendorp

Pieter Rendorp (1703-1760) trouwde op 23-jarige leeftijd met zijn leeftijdgenote Margaretha Calkoen (1703-1728). Zij overleed in het kraambed, maar zoon Joachim Rendorp (1728-1792) was geboren. Vervolgens trouwt hij met Agatha Maria Pancras (1700-1761), de zeer welgestelde weduwe van Mr Jacobus Trip. Zij krijgt ook een zoon, Pieter Nicolaas Rendorp (1732-1773).

1746 Frans van der Mijן, portret Pieter Rendorp bron: RKD, gravure vanaf 1746

Pieter Rendorp is allereerst brouwer en van 1730 tot 1747 ook koopman met het V.O.C.-schip 't Huys te Marquette. (In 1747 wordt het schip in Batavia verkocht).

Verder vervult hij vele functies. Hij wordt tussen 1745 en 1760 zesmaal gekozen tot burgemeester van Amsterdam. Voorts is hij schepen, gedeputeerde der Staten-Generaal, Meesterknaap van Holland en Westfriesland, kerkmeester, Kapitein der Burgerij, Commissaris van de Hop, proto-notarius of Commissaris over de Notarissen, Hoofdman van de Brouwers, Commissaris van de Hortus Medicus, Ambachtsheer wegens de stad Amsterdam, en van Diemen, Commissaris van 't Stadslogement te 's-Hage, Commissaris der Stadsarmenscholen, Baljuw en Dijkgraaf van de Diemermeer, Curator van 't Atheneum Illustre en Scholarch der Latijnsche Scholen, Commissaris van de Stadsjachten, Commissaris der Artillerie en Fortificatie.

6 Oktober 1634, 's Gravenhaegse courant, beschrijving van de lading van 't Huys te Marquette, 35 verschillende producten: specerijen, verschillende soorten hout, 'walvisbaerden', 'drakenbloed', koffiebbonen, katoenen, garens, zijde stoffen enz.

Naast zijn commerciële en bestuurlijke activiteiten is Pieter een begenadigd tekenaar en amateur-architect. Hij is ontevreden over wat er gemiddeld in Amsterdam wordt gebouwd en verdiept zich in het onderwerp architectuur. Hij maakt een vertaling van het *Cours d'architecture* van Augustin d'Aviler, opdat dit degelijke theoretisch werk in het Nederlands beschikbaar komt voor studie door opdrachtgevers en ambachtslieden, maar het wordt helaas niet uitgegeven. Als burgemeester is hij echter in de gelegenheid zich persoonlijk te bemoeien met de architectonische kwaliteit van bouwwerken die de stad tot stand brengt. Hij spant zich zozeer in om zijn ideeën ten uitvoer te laten brengen dat hij door een vooraanstaande Zweedse bezoeker de grootste architect van de Republiek wordt genoemd.²²

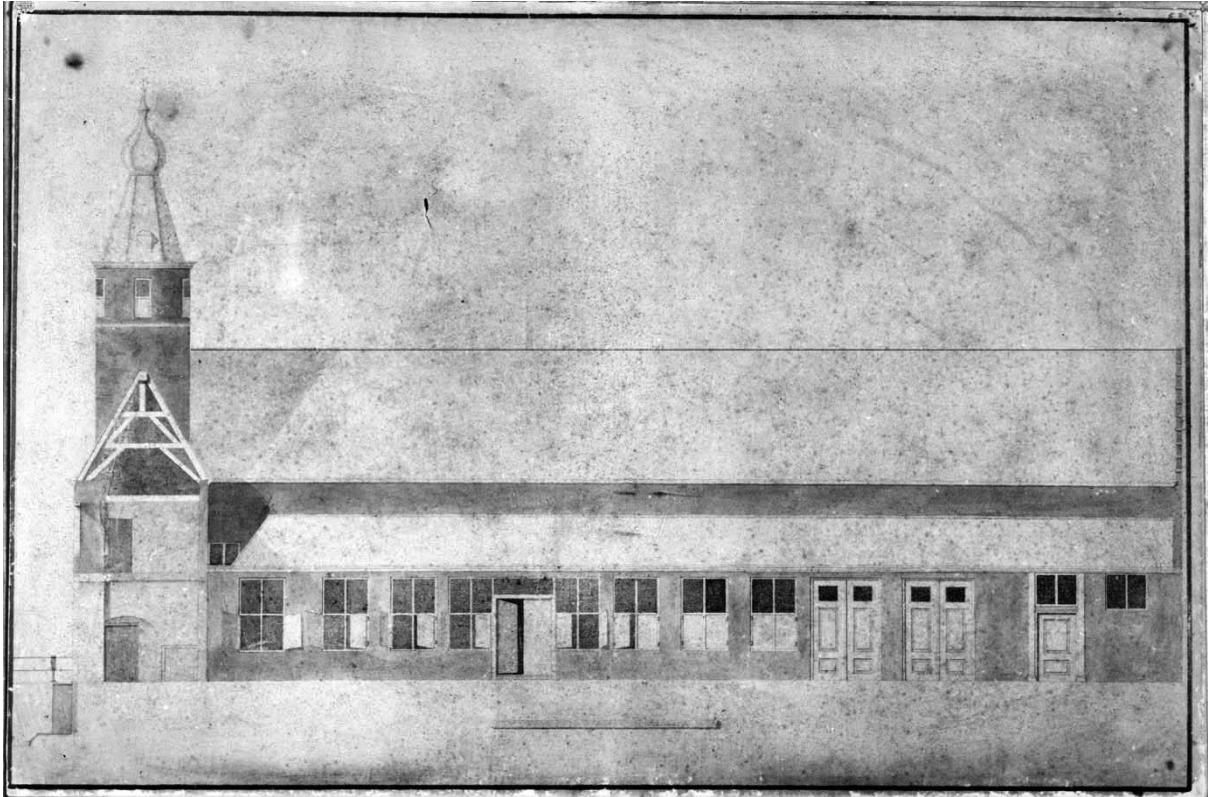
Pieter Rendorp is ook niet tevreden over het (inmiddels erg ouderwetse) aanzien van zijn geboortehuis Marquette. Zolang echter zijn onafhankelijke moeder Maria Meyners daar de scepter zwaait, kan hij alleen plannen beramen. Na haar overlijden in 1740 komt het huis leeg en begint hij direct aan een grote verbouwing. Boven de deur bevindt zich een sluitsteen met het jaartal 1741, maar de voltooiing zal pas later hebben plaatsgevonden. Een plattegrond die Pieter Rendorp van het nieuwe huis heeft getekend is gedateerd 1751.²³

Het huis krijgt een doorlopende oostgevel met aan het noordeinde de paardenstallen.

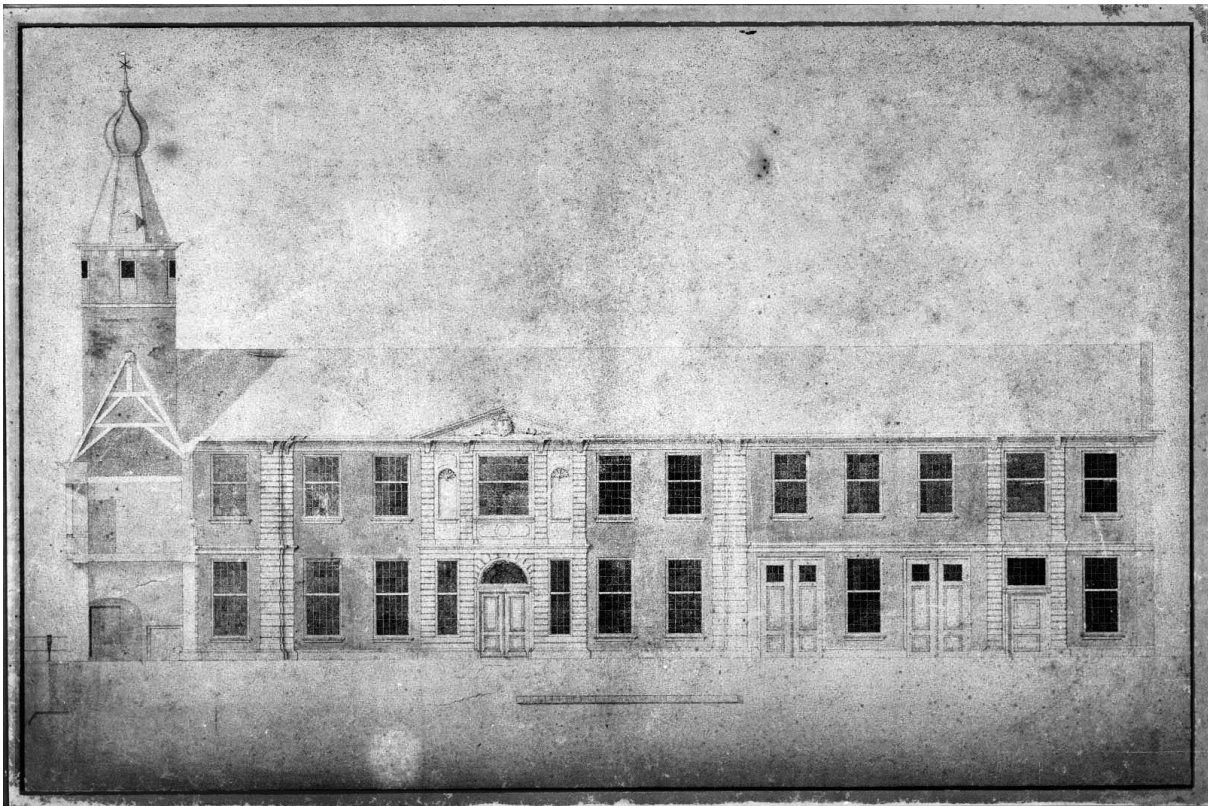
Pieter heeft in 1741 (volgens de monumentenbeschrijving) ook een nieuw toegangshek geplaatst in sobere Lodewijk XIVe stijl.

²² *Het architectenloze tijdperk, Amabchtslieden en amateurs in de achttiende eeuw*, Freek Schmidt, KNOB bulletin nr. 5, 2005, p 138-161

²³ Toen Pieter Rendorp de tekening voor het Oude mannen- en vrouwenhuis blijkbaar niet goed vond, maakte hij zelf drie tekeningen. 1754-1755 verbouwing Oude Mannen en Vrouwen Gasthuys door Pieter Rendorp als architect. (SAA 231 - 25)

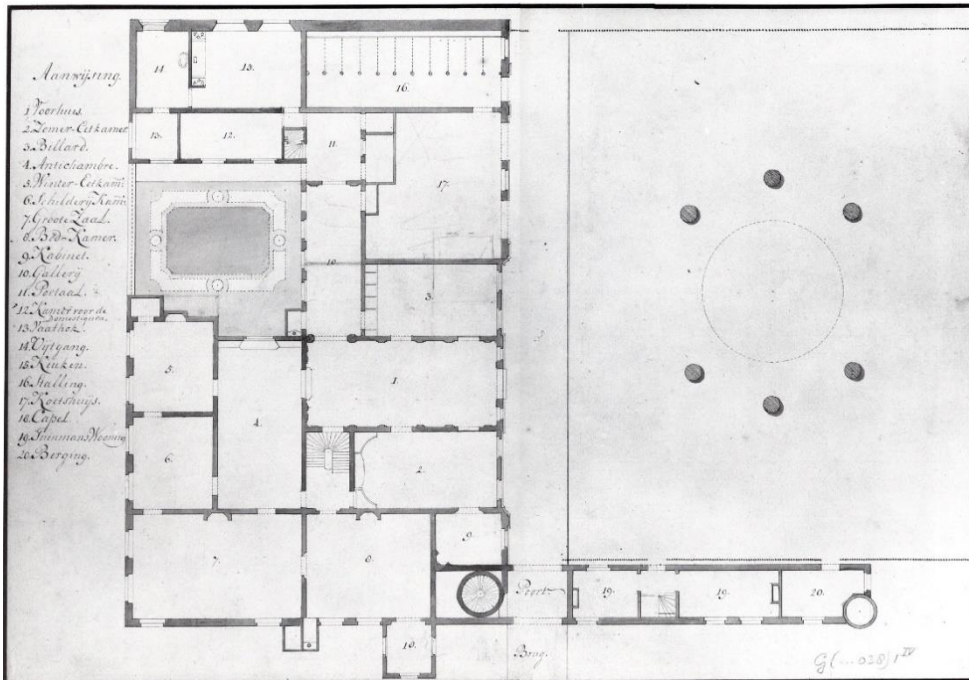

Marquette voor de verbouwing. Ongedateerde en ongesignde tekening die in het kasteel hing. (Foto RCE)

Marquette na de verbouwing. Ongedateerde en ongesignde tekening die in het kasteel hing. (Foto RCE)

Op de plattegrond van het verbouwde huis tekent Pieter Rendorp een cirkel van bomen op het voorplein. Die was al te zien op de kaart van Hendrik de Leth uit 1728. Alleen het cirkelvormige (gras)perk binnen de bomen is verkleind.

Plattegrond Marquette, zj, zn c. 1750?, Pieter Rendorp (Foto RCE)

Pieter Rendorp gaat ook de parkaanleg van Marquette verbeteren. In 1740 begint hij met het verkopen van bomen: linden, essen, eikenhakhout en iepen, waaronder ongeveer 200 opgaande bruine iepen om verpland te worden. Waarschijnlijk stonden deze bomen in de singel en de boomplantages ten westen van het huis. Op de kaart van 1728 staan bomen op de plek die later een tuin wordt.

Op Woensdag den 2 November, zal men op de Huyze van **Marquette** by Heemskerk verkopen, een considerabele party Olmen, Linden, Effen en Eyken Hakhout, waer onder omtrent twee honderd opgaende Olmen Bruyne Boomen, zeer fleurig en gezond van Stammen, en bequaem om verpland te kunnen werden: Die gading in dezelve heeft, adresseeren zig aen de Tuynman op de voorn. Huyze, die goed onderrigt zal geven.

Amsterdamse courant 22-10-1740: considerabele party Olmen, Linden, Essen, en Eyken Hakhout, waer onder omtrent twee honderd opgaende Olmen Bruyne Boomen, zeer fleurig en gezond van Stammen en bequaem om verpland te kunnen werden: Die gading in dezelve heeft, adresseeren zig aen de Tuynman op de voorn. Huyze, die goed onderrigt zal geven. (Delpher)

In 1752 en 1753 worden er 70 bruine olmen te koop aangeboden, plus elzen hakhout.

Op Donderdag, den 21 December, 1752, 's morgens ten 10 uuren, is men van meening op den Huyze **Marquette** by publyke Veyling te verkopen: Een Party van in de Zeventig OLMEN- en ESSCHEN-BOOMEN, die zeer bequaam zyn, om tot Wagen- en Blokkenmakers Werk gebruykt te kunnen worden; als mede eenig ELZEN HAKHOUT; 'tgeen alles zeer gemakkelyk te Water kan worden vervoerd.

1752 -11-28 Oprechte Haerlemsche Courant: een partij van in de zeventig olmen en esschenboomen, die zeer bequaam zijn, om tot Wagen en Blokkenmakerswerk gebruykt te kunnen worden; alsmede eenig Elzen Hakhout; 'tgeen alles zeer gemakkelyk te water kan worden vervoerd.

Op Vrydag, den 30 November, 1753, aanstaande, 's morgens ten 9 uuren, zal men aan de Meestbiedende publykelyk opveylen: Een-en-negentig schoone Bruyne OLME BOOMEN, van 17 à 18 duymen over 't kruys, zeer bequaam voor Wagenmakers en ander Werkhout; als mede een Party ELSTE HAKHOUT: Die in dezelve Gadinge heeft, die gelieve te komen op Marquette, gelegen in den Banne van Heemskerck; van waar het Hout te Water kan worden vervoerd.

1753, 30 november. Veiling van 91 bruine olmen

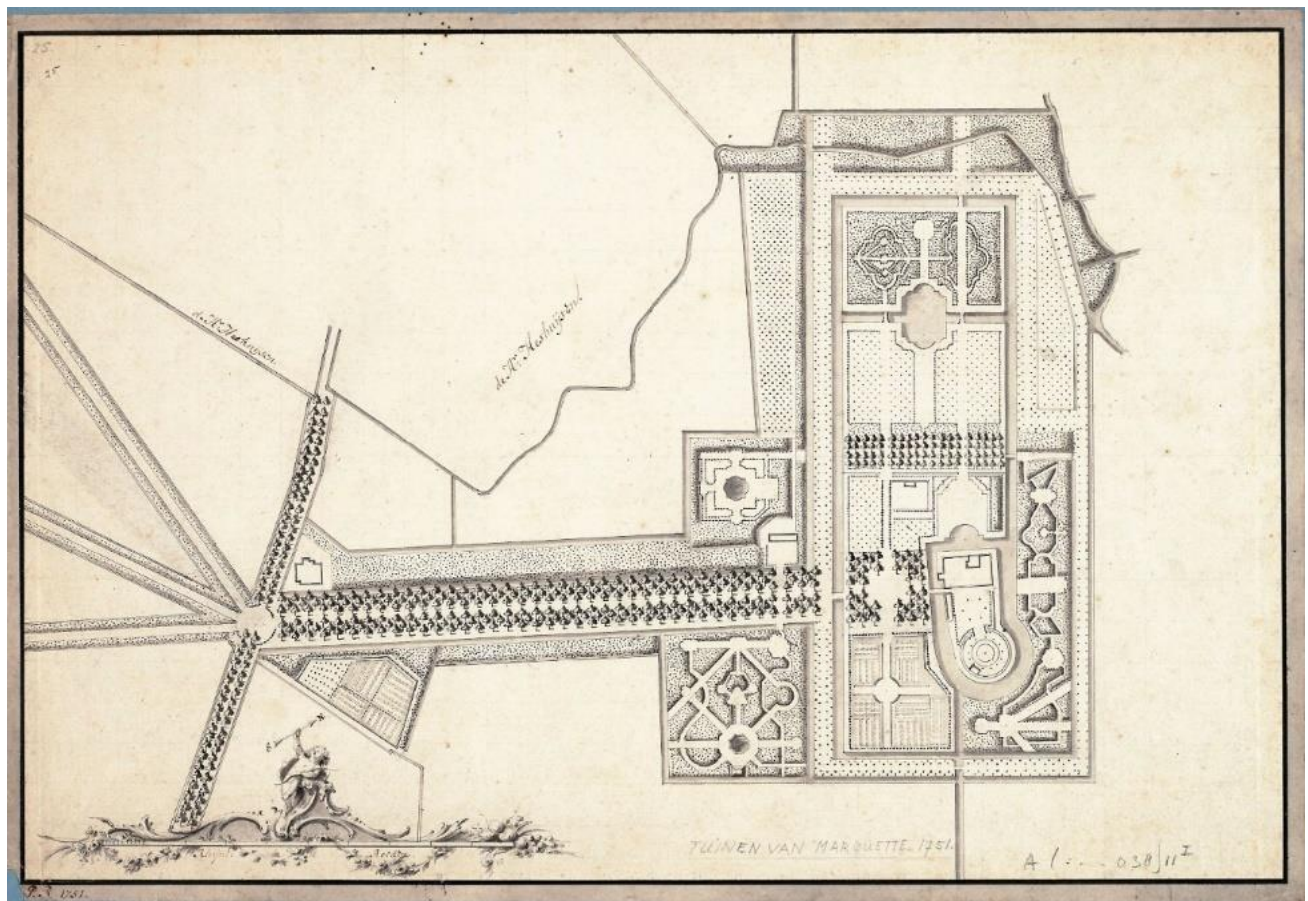
Op Maandag, den 23 December, 1759, 's morgensten 10 uuren, zal men op den Huize van Marquette, verkoopen: Een aanzienlyke Party zwaare Oimen en Essen BOOMEN; als mede een groote Party HAK-HOUT.

In 1759 nog eens olmen en essen en hakhout.

Het is goed mogelijk dat eerst 30 olmen zijn verkocht en er in 1759 nog 40 over zijn. (In 1769, na Pieters dood, werden er zelfs 230 bruine olmen aangeboden).

In 1751 maakt Pieter Rendorp een tekening van de tuin. Waarschijnlijk geeft die deels de bestaande situatie weer en deels een ontwerp. Vergeleken met de plattegrond van 1728 is het park aan verschillende kanten buiten de waterlijst uitgebreid, waarbij nieuwe rechte sloten langs de buitenranden zijn gegraven. Twee watergangen zijn gedempt, waardoor rond de geschulpte vijver niet meer vier eilanden liggen, maar in de lengte as wandelpaden zicht op de vijver bieden. Verder hebben bestaande onderdelen, zoals de moestuin en het hakhout aan de noord-noordwestkant van het huis een nieuwe inrichting gekregen. Opvallend is dat in een deel van de boomgaard naast het vierkante toegangshek een gebouwtje tegen een haag is getekend.

Tot slot zijn er aan de zuidkant van de Oosterweg twee nieuwe lanen te zien. Er is nu een ster van zes lanen, met een rond plein in het centrum.

Gesigeneerd P.R. 1751 Pieter Rendorp (NHA). Noord is rechts

Twee uitbreidingen zijn verder uitgewerkt. Achter een nieuwe tuinmanswoning aan de oprijlaan heeft Rendorp een tuin getekend met een geschulpte (tegelijk vierkante en ronde) vijver. Tegenover deze tuin ligt aan de oostkant van de oprijlaan een nieuw hakhoutbos met ingewikkelde geometrische paden en een achthoekige vijver met daarnaast een kleine verhoging om op te zitten en naar twee zijden uit te kijken. (De Franse term voor zo'n verhoogde zitplek is "repos")

De tuin van omstreeks 1750 kennen we ook uit tekeningen en schilderijen. Hoge hagen, paden met strakke grasranden, scherpe taluds naar het water en ordelijke bomen en hakhoutranden. Ook de ronde burcht ziet er bijzonder verzorgd uit met schuine grasranden en boompjes op hoge stammetjes. Door een doorgang in de haag rond het voorplein zijn de rijen bomen te zien die al op de kaart van Hendrik de Leth staan en die Pieter Rendorp ofwel heeft gehandhaafd ofwel opnieuw laten planten in een ander plantverband.

Cornelis Pronk (1691-1759) tekent "naar het leven" en voorziet zijn afbeeldingen ook van menselijke figuren die allerlei activiteiten vertonen; tuinpersoneel dat aan het werk is maar ook wandelende en dames en heren. Er gaat zelfs een pontje van de noordwesthoek van het kasteelterrein naar de tuin. (Afb. p.59). Net als zijn voorgangers tekent hij ook wat zwanen in de gracht. Bij de heerlijkheid Marquette hoort immers nog steeds het recht op "zwaansdrift".

1750 of eerder, C. Pronk (NHA)

Tuintje voor een hoge haag tussen poortgebouw en ronde burcht, leifruit om de ronde burcht.

Op bijna alle prenten staan hekken tussen de oevers voor het huis en die bij de ronde burcht. Waarschijnlijk mocht niet iedereen vrijelijk rond het huis lopen.

1750 Zuid-west hoek, tekening door C.Pronk (NHA 359_001422_K)

Detail van een veerpontje tussen kasteel en siertuin en looppoort naar het voorplein met jonge boompjes.

De volgende tekening in de stijl van Pronk toont het zicht op Marquette vanaf de zuidzijde. Vanuit de zuidzijde ziet men het fraaie hek dat toegang geeft tot het omhaagde voorplein met de rijen linden. Daarvoor is rechts de toegang tot de nieuwe tuin met de achzijdige vijver. Een andere tekening, die ook van Pronk zou kunnen zijn, toont de ronde burcht. In vergelijking met de eerdere tekeningen van de binnenzijde van de ronde burcht -door Wandelaar, Stellingwerff en Smids- is de oranjerie nu geen bouwval en is er zelfs een poort met houten deuren en vazen bovenop. Opvallend is ook dat de lage hagen rond de waterkom zijn vervangen door grastaluds. Er is daardoor een mooier uitzicht over de ruimte met boompjes op verschillende niveaus en leibomen tegen de muren. Een andere tekening van Pronk vanaf de noordzijde vertoont dezelfde hoge haag, hoger dan de ruïne.

1751 Orijlaan en lindenplein. Onbekende tekenaar (C. Pronk?) 1751 (RKD)

Ronde burcht, ca 1740. C.Pronk z.j., z. n. (beeldbank RCE, coll. Gevers 2004/4396).

Ca 1750 C. Pronk. Tussen de bomencirkel en de ronde burcht staan hoge, afschermdende hagen (coll. Gevers NHA? 2004/4365).

Tot slot heeft Jan ten Compe (1713-1761) nog drie informatieve afbeeldingen gemaakt van Marquette, waarvan een samen met Jacobus Buys (1724-1801). Uit de tekeningen en schilderijen blijkt dat onder Pieter Rendorp de omhaagde tuin ten westen van het huis, aan de uitgeschulpte waterkom, zeer zorgvuldig uitgevoerde parterres heeft gekregen.

1750, Jan ten Compe en J. Buys, (part. bezit, repro Meijer Pers Wormerveer 1976 Copyright NH Archief).

1753 Jan ten Compe (Den Kongelige Malerisamling / Statens Museum for Kunst Denemarken)

1753 Jan ten Compe (Den Kongelige Malerisamling / Statens Museum for Kunst Denemarken)

Er zijn geen tekeningen van de uitbreidingen van het park. Ze kunnen in 1753 wel al geheel of gedeeltelijk zijn uitgevoerd. Zie de jonge bomen op de laatste tekening langs de noordoostoever van de oude gracht van de ronde burcht. Blijkbaar willen alle tekenaars nog steeds het huis en/of de ronde burcht in beeld hebben.

In 1759 wordt Mr Pieter Rendorp benoemd tot Ordinaris of Meesterknaap van de Houtvesterij, een economisch belangrijke en dus eervolle functie.²⁴ Hij is dan 57 jaar en zittend burgemeester. Een jaar later, op 8 december 1760 overlijdt hij onverwachts. Zijn weduwe, Agatha Pancras, overlijdt kort na hem. Derhalve wordt de zoon uit het eerste huwelijk van Pieter in 1861 de nieuwe heer van Marquette.

Oprechte Haerlemsche Courant, 9-12-1760. (Delpher)

²⁴ Stadsarchief Amsterdam, 231-37

Ontwikkeling van het huis in de periode 1740-1760

Het huis heeft een gedeeltelijke metamorfose ondergaan. De noordoostgevel is vernieuwd en heeft een doorlopende gevel gekregen met classicistische toegangspartij. Het noordwestelijke blok is gewijzigd in een hoog vierkant blok eveneens in classicistische stijl.

De zuidgevel en zuidoostgevel zijn niet verbouwd en hebben dus nog steeds trapgevels. De uitbouwen (toillettoren en kapel) zijn na de verbouwing ook nog aanwezig.

Ontwikkeling van de tuin in de periode 1740-1760

Pieter Rendorp heeft het park uitgebreid met bosketten buiten de waterlijst, waardoor er een nieuwe contour is ontstaan. Daarnaast zijn ook delen veranderd van structuur.

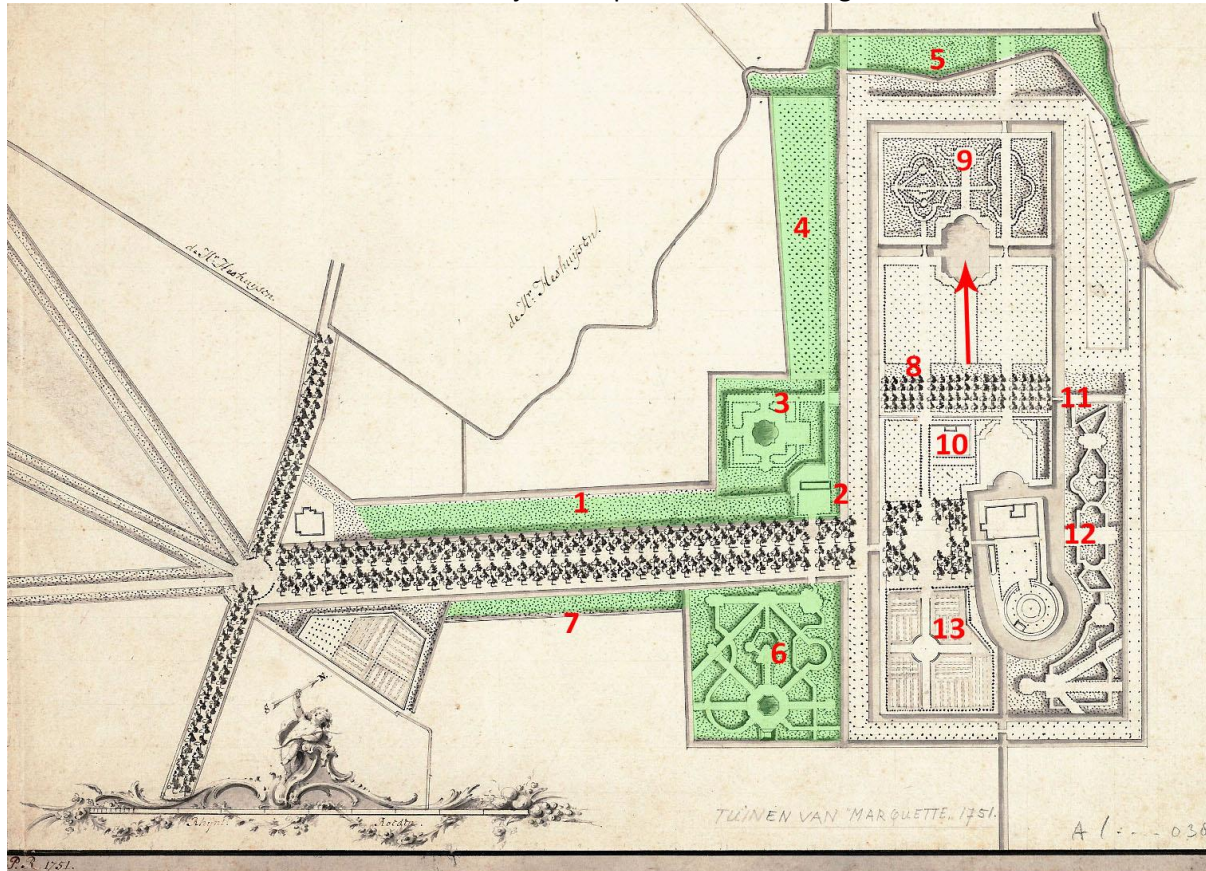
De ster van lanen bestaat nu uit zes lanen, er is een ganzenvoet aangelegd.

Het koetshuis heeft een grote tuin gekregen, en op de plaats van de latere "Rozentuin" is een bosket met een uitgebreid laanpatroon aangelegd.

Er zijn stukken bos ten zuiden van de zuidlaan en ten westen van de beek bijgekomen. Aan de westkant is zo ook een rechte rand gemaakt.

De moestuin ten oosten van het lindenplein heeft een kruispatroon, een watergang loopt er niet meer schuin doorheen.

De siertuin ten westen van het huis is verfijnd met parterrekrullen en grote siervazen.

1751 Door Pieter Rendorp getekende plattegrond (NHA). In lichtgroen de uitbreidingen buiten de oude waterlijst.
1 Bosstrook die naam Personeelsbos zal krijgen

- 2 Nieuwe tuinmanswoning/koetshuis
- 3 Tuin met geschulpte vijver
- 4 Bosstrook/boomplantage die naam Varkensbos zal krijgen
- 5 Bosstrook/boomplantage die naam Schapenbos zal krijgen
- 6 Tuin met achzijdige vijver en uitzichtheuveltje (repos) aan de zuidrand
- 7 Bosstrook langs weiland 't Hemeltje
- 8 Gedempte dwarsgracht
- 9 Gedempte lengtegracht is veranderd in grazige zicht- en wandelas
- 10 Niet gerealiseerd gebouwtje tegen muur
- 11 Oude weg als zichtas in hakhoutbosket
- 12 Nieuwe paden in hakhout met brede opening in de as van de oprijlaan
- 13 Nieuwe inrichting moestuin met assenkruis van paden. (De sloten op de kaart van 1728 zijn gedempt)

Fase 5 1740-1760

Fase 6 1760 - 1792 Voltooiing huis en Overbos, Joachim II Rendorp en Wilhelmina Hillegonda Schuyt

Bij het overlijden van zijn vader is Joachim II Rendorp (1728-1792) 32 jaar oud en volop actief in vele bestuursfuncties op allerlei terreinen²⁵. In april 1750 is hij doctor in de rechten geworden aan de Leidse universiteit, in november wordt hij toegelaten als advocaat voor het Hof van Holland.²⁶ en in 1756 is hij getrouwd met de uit een vooraanstaande familie afkomstige Wilhelmina Hillegonda Schuyt (1728-1802). Ze krijgen een zoon (Willem), die vrij laat in het huwelijk wordt geboren (1769). Joachim wordt door de Staten van Holland en West-Friesland beleend met Marquette en is daarmee de nieuwe vrijheer over het gebied tot twee roeden buiten de grachten.

1757 Portretten van Hillegonda Schuyt en Joachim II Rendorp door Jean-Étienne Liotard (RKD)

In 1781 wordt Joachim Rendorp gekozen tot burgemeester van Amsterdam (eerder was hij al schepen), maar hij heeft ook bemoeienis met zaken van de Republiek. Het is een politiek onrustige tijd, met oorlog (tegen Engeland 1780-1784)²⁷ en de opkomst van de Patriotten. Joachim Rendorp is aanvankelijk geen aanhanger van stadhouder Willem V, prins van Oranje. Hij verandert echter van positie, krijgt bemoeienis met de oorlogsvloot en wordt daarom in 1787 opgenomen in de Amsterdamse admiraliteit. Dit maakt hem tot Orangist. In hetzelfde jaar wordt het voorhuis van het echtpaar Rendorp aan de Singel tijdens hun aanwezigheid geplunderd. Ze vluchten naar de achtertuin van de burens. Terwijl in vroeger tijden boeren uit woede over hoge belastingen het kasteel Marquette belaagden, zijn het nu

²⁵ Hij is eigenaar van brouwerij de Haen of de Witte Haen. Verder is hij vanaf 1777 lid geweest van de Maatschappij tot bevordering van den landbouw. (SAA 231-48)

²⁶ Getuigschrift (SAA231-44, 45) In 1777 schrijft Mr J. Rendorp een *Verhandeling op het recht van de jacht*. In 1778 wordt dit stuk te koop aangeboden. In 1780 schrijft hij een verhandeling over de militaire jurisdictie (Koninklijke Bibliotheek)

²⁷ Joachim Rendorps diplomatieke rol in de Engelse oorlog wordt weergegeven in W.J. Koppius, "Mr Joachim Rendorp en zijn bemoeienissen met den vierden engelschen oorlog", *Jaarboek van het genootschap Amstelodamum*, nr 32, 1935, p.204-217. Boekbepreking door Ed.S. van S. Backer, *Levens- en karakterschets van Mr. Joachim Rendorp, vrijheer van Marquette*. Academisch Proefschrift - Amsterdam 1858.

achtergestelde stedelingen die zich tegen de rijke heersers richten en hun stedelijke woningen. Het buiten Marquette loopt geen schade op. Joachim blijft ondanks alle kritiek burgemeester tot aan zijn overlijden.

Joachim II heeft als kind meegemaakt hoe zijn vader Pieter plannen maakte voor de verbouwing van het huis Marquette en hoe die plannen ten uitvoer werden gebracht. Hij kreeg ook de interesse voor kunst, cultuur²⁸ en architectuur mee en ontwikkelde zich tot een verdienstelijk tekenaar. Hij legt een verzameling familieportretten aan waarmee hij drie vertrekken op Marquette vult.

Voor Joachim is het huis Marquette in 1760 nog niet klaar. Hij gaat verder met moderniseren. Tegenover het poortgebouw, waar zijn vader Pieter het bouwblok met de torens vanaf heeft gehaald, laat hij tegen de paardenstallen aan een even grote vleugel bouwen. Daardoor krijgt het gebouw vanuit het oosten gezien een symmetrische U-vorm, met een decentrale toegangspartij. Aan de oostzijde staat nog steeds het oude ronde burcht. Waarschijnlijk wordt het middeleeuwse relict in deze tijd steeds meer beschouwd als een sta-in-de-weg voor de oostgevel van het huis. Op een achter glas-schildering van Jonas Zeuner uit 1776 is het te zien als een donker gevaarte in contrast met het licht weergegeven huis. De zuidgevel is ontdaan van kapel en toilettoeren en ook aan de westzijde zijn de twee topgevels verdwenen achter hoger muurwerk. Daardoor krijgt het huis in zijn geheel een classicistisch aanzien.

1776 Jonas Zeuner, achterglas-schildering. Het U-vormig gebouw met grote vleugels. Langs de gracht staat een hekwerk van pijlers met schuttingen ertussen. (Collectie Kennemerland Museum Beverwijk)

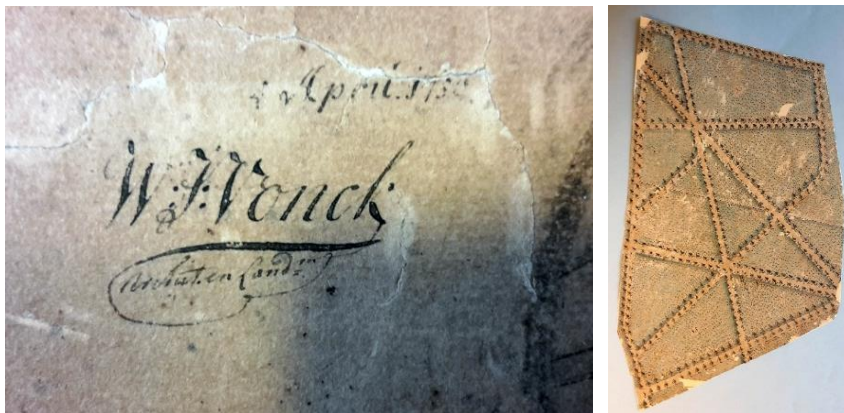
²⁸ In 1778 wordt hij lid van de Nederlandse Maatschappij der Letterkunde. (SAA 231)

Door het tot woonruimte maken van de noordelijke stallen, is een nieuwe stal nodig. Die wordt achter de tuinmanswoning opgetrokken. Het door vader Pieter gerealiseerde gebouwtje wordt verdubbeld en krijgt een dubbele topgevel.

Vermoedelijk laat Joachim de landmeter W.J. Vonck een kaart maken van heel Marquette. De kaart heeft zeer grote afmetingen en het is denkbaar dat hij in het huis aan de wand heeft gehangen. De datum is slecht leesbaar en door ons gedateerd 1780²⁹ Op de kaart is te zien dat het parkontwerp dat vader Pieter in 1750 tekende, is uitgevoerd en dat het ontwerp nog is aangevuld en verfijnd met extra details in de bosketten ter hoogte van de westelijke vijver. Ook is een extra parkrand langs het weiland 't Hemeltje aangelegd. Bij restauratie van de kaart is een extra kaartlaag ontdekt met grasranden langs de hoofdwegen die nog niet als laan beplant zijn. Dat betekent vermoedelijk dat in het Overbos inmiddels laanbomen waren geplant.

Kaart Marquette door landmeter W.J. Vonck 1780 (NHA)

Links handtekening W.J. Vonck, architect en landmeter en datum 4 april 1780. Rechts: wijzigingen Overbos.

²⁹ Het Noord-Hollands Archief dateert de kaart op 1750, maar dat jaartal is onwaarschijnlijk, omdat Pieter Rendorp in 1751 een eenvoudiger kaart van Marquette tekende in een minder gevorderd stadium van aanleg. Van der Wijck (1982, p.74-76) en Van Leeuwen menen dat de kaart een tiental jaren later is gemaakt, dus ca 1760, maar dat valt niet te lezen in de datering van de kaart.

Er begint aan het einde van de 18^e eeuw iets te veranderen aan de heersende tuinsmaak. Een opkomende belangstelling voor de schoonheid en zuiverheid van de natuur leidt, samen met andere invloeden, tot onvrede over de 'gemaaktheid' van geometrische tuinen. Joachim Rendorp is door zijn belangstelling en contacten ongetwijfeld op de hoogte van de nieuwe mode en geneigd die toe te passen.

Het is dus mogelijk dat Joachim aan het nadenken was over het moderniseren van het park en dat de tekening van Vonck een opnamekaart was die later door een kaart van de nieuwe situatie zou moeten worden gevolgd. Opmerkelijk is in ieder geval dat in twee periodes, met ongeveer 20 jaar ertussen, enorme hoeveelheden bruine olmen (iepen) te koop worden aangeboden; eerst gezaagd met losse kluiten, maar later nog op stam. Zijn die iepen afkomstig van lanen die worden verjongd of verandert onder Joachims beheer het aan de oostzijde van de grote vijver gelegen "Olmstuk" (olm = iep) in weiland, als eerste aanzet tot 'verlandschappelijking'?

In maart 1769 worden *230 bruine olmen te koop aangeboden tot timmerhout, alle gezaagt op 14 voeten; alsmede 220 wortelblokken*. In november 1769 worden *143 staande olmen boomen* te koop aangeboden en een grote partij hakhout van els, es, en eik, staande op Marquette en in het Noordorper bos dat bij Marquette hoort;

In 1771, 1772 en 1775 worden telkens kapitale bruine olmenstammen te koop aangeboden en eiken-, elzen- en essenhakhout. *Mooie eikeheesters* zijn te koop in 1771 en in 1775 wilgen voor palen.

In 1794 wordt aangeboden *een aanzienlijke party zwaare olmen boomen, alsmede een groote party hakhout*.

Terwijl voor de boeren schapen traditioneel het belangrijkste vee waren, worden er vanuit landgoed Marquette in de tijd van Joachim en Wilhelmina ook veel runderen (kalveren, vaarzen, stieren) te koop aangeboden en daarnaast veel paarden. Zicht vanuit het huis op een pastoraal tafereel past volledig bij de landschapstijl, maar wordt niet bevestigd door de plattegrond van Vonck of schilderijen van een weide met schapen, koeien of paarden.

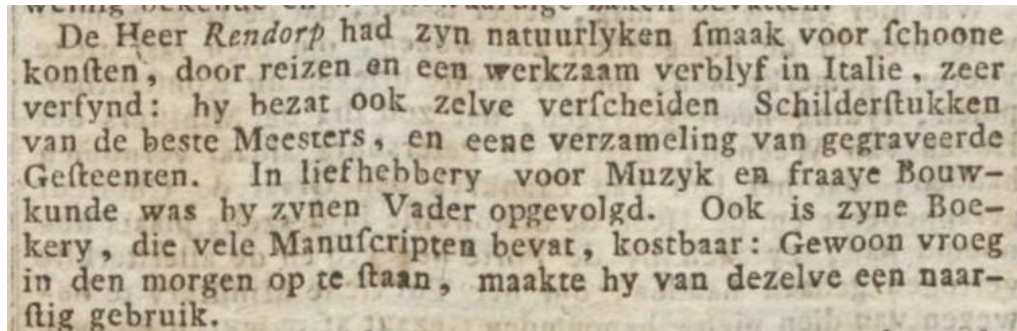
In 1793 wordt een partij een-, twee- en driejarige ananasplanten te koop aangeboden, te bevragen bij de tuinman. Het kweken van ananassen in een verwarmde kas is bij uitstek een hobby met status voor eigenaren van luthoven. In Nederland was het de rijke lakenhandelaar Pieter de la Court die als één van de eersten erin slaagde de vrucht van een ananas te laten rijpen. Hij schreef over het bouwen van kassen en het kweken van groente en fruit in zijn boek *Byzondere aenmerkingen over het aenleggen van prachtige landhuizen, plantagien en aanklevende cieraden* (1737).

Wellicht heeft Joachim een exemplaar van het boek van De la Court in bezit en heeft hij de eerste kas op de kaart laten bouwen. Op de kaart van Hendrik de Leth uit 1728 zijn het gebouwtje en de lange muur in de boomgaard wellicht een weergave van het plan van vader Pieter Rendorp om moderne broeibakken en een kas te bouwen. Op de plattegrond van Vonck is in de boomgaard geen kas te zien, en ook niet elders op het terrein. Op de volgende kaart van Marquette uit 1815 zijn ze er wel, in de moestuin. De eerste kassen van Marquette zullen dus gebouwd zijn tussen ca. 1780 en 1790 en waarschijnlijk in de moestuin, net aan de zuidkant van de Hooisloot.

Joachim Rendorp wordt 64 jaar oud. De helft van zijn leven heeft hij Marquette in zijn bezit gehad en eraan kunnen werken. Ongetwijfeld heeft hij het huis ook aan de binnenzijde verrijkt en gevuld met zijn verzamelingen van beelden, schilderijen, boeken enzovoort. Omdat hij weet dat zijn zoon Willem niet

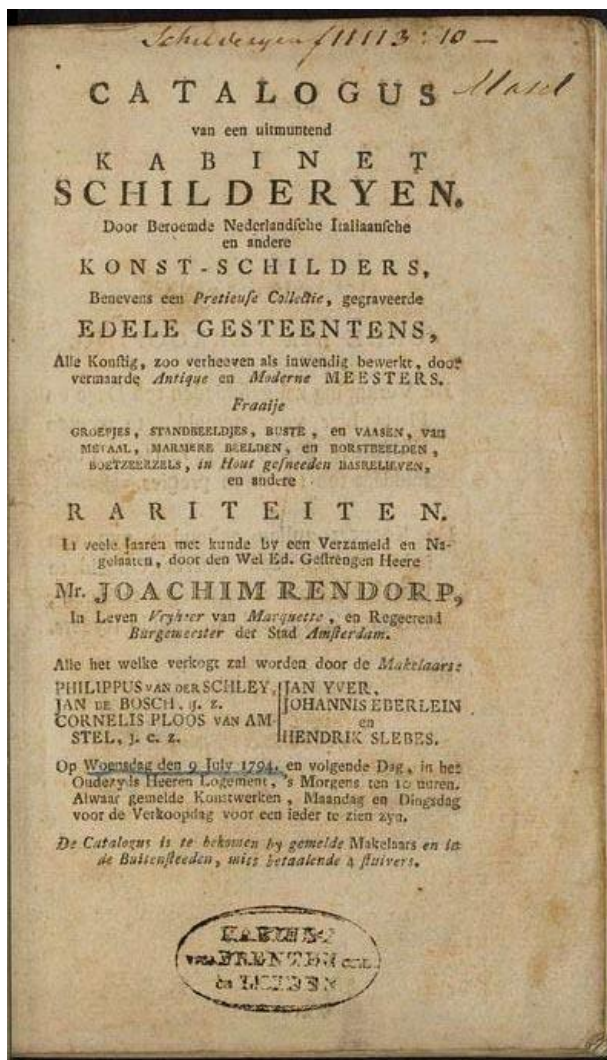
geïnteresseerd is in alle kunst die hij heeft verzameld, laat hij in zijn testament opnemen dat het meeste na zijn dood moet worden verkocht.

Bij gelegenheid van zijn verscheiden in 1792 verschijnt een lang stuk in de Rotterdamsche Courant over Mr Joachim Rendorp, waarin hij onder meer wordt herinnerd als burgemeester in oorlogstijd, maar bovenal als een erudiete man en kunstliefhebber.

Rotterdamsche Courant, 2 oktober 1792 (Delpher)

Niet lang na het overlijden van Joachim wordt het grootste deel van zijn verzameling verkocht.

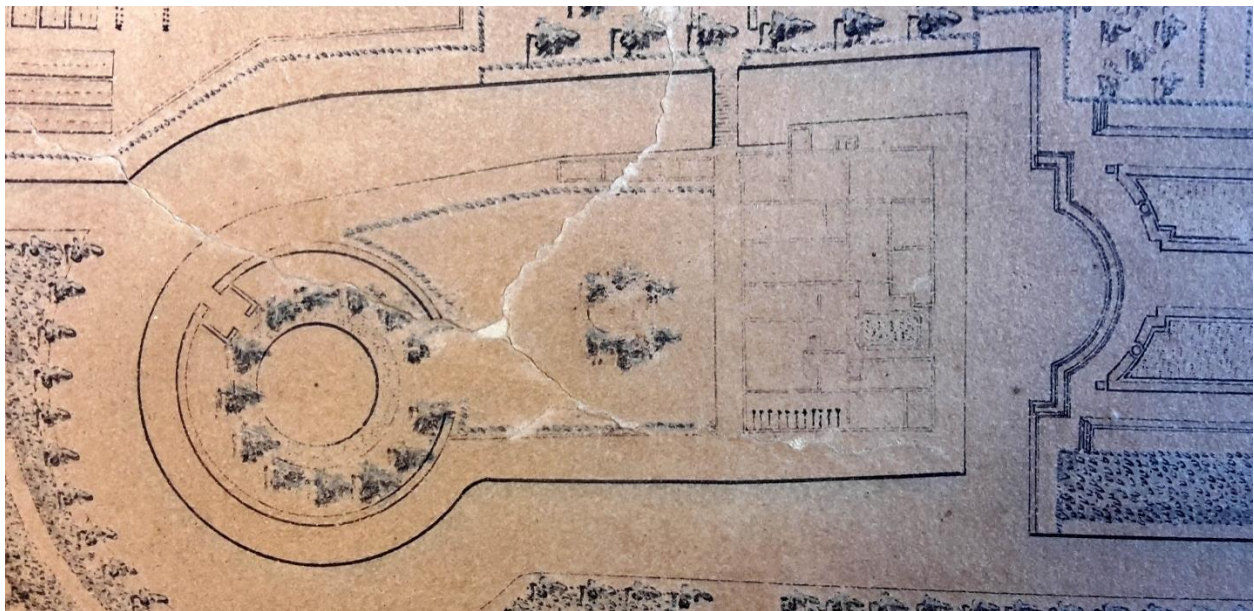

1794, Verkoop catalogus (Delpher)

Na het overlijden van Joachim leeft Wilhelmina Hillegonda Schuyt nog tien jaar. De advertentie voor ananasplanten in 1793 verschijnt een jaar na het overlijden van haar echtgenoot. Ook de advertentie voor bomen uit 1794 dateert van na de dood van Joachim. Vermoedelijk gaat Wilhelmina gewoon door met het beheren van Marquette, mogelijk met steun van haar zoon Willem, die in 1792 23 jaar is en de leen overneemt.

Ontwikkeling van het huis in de periode 1760-1792

Joachim Rendorp maakt de verbouwing die zijn vader Pieter begon, af voor 1776. Het huis is aan drie zijden classicistisch van vorm geworden en heeft alleen aan de achterzijde, de noordkant, nog een gevel met ouderwetse daken naast elkaar. Het huis heeft verder door de aanbouw van een vleugel tegenover het eerder verkorte poortgebouw een op het oosten, op het kasteelplein gerichte U-vorm gekregen. Vreemd genoeg staat op de kaart van Vonk, weliswaar heel dun getekend, nog de plattegrond van het oude huis.

Op de kaart van 1780 staat het huis nog in de toestand van de kaart van 1751. Er staat een cirkel van grote bomen in de ronde burcht en een kleine cirkel van bomen voor het huis.

Ontwikkeling van de tuin in de periode 1760-1792

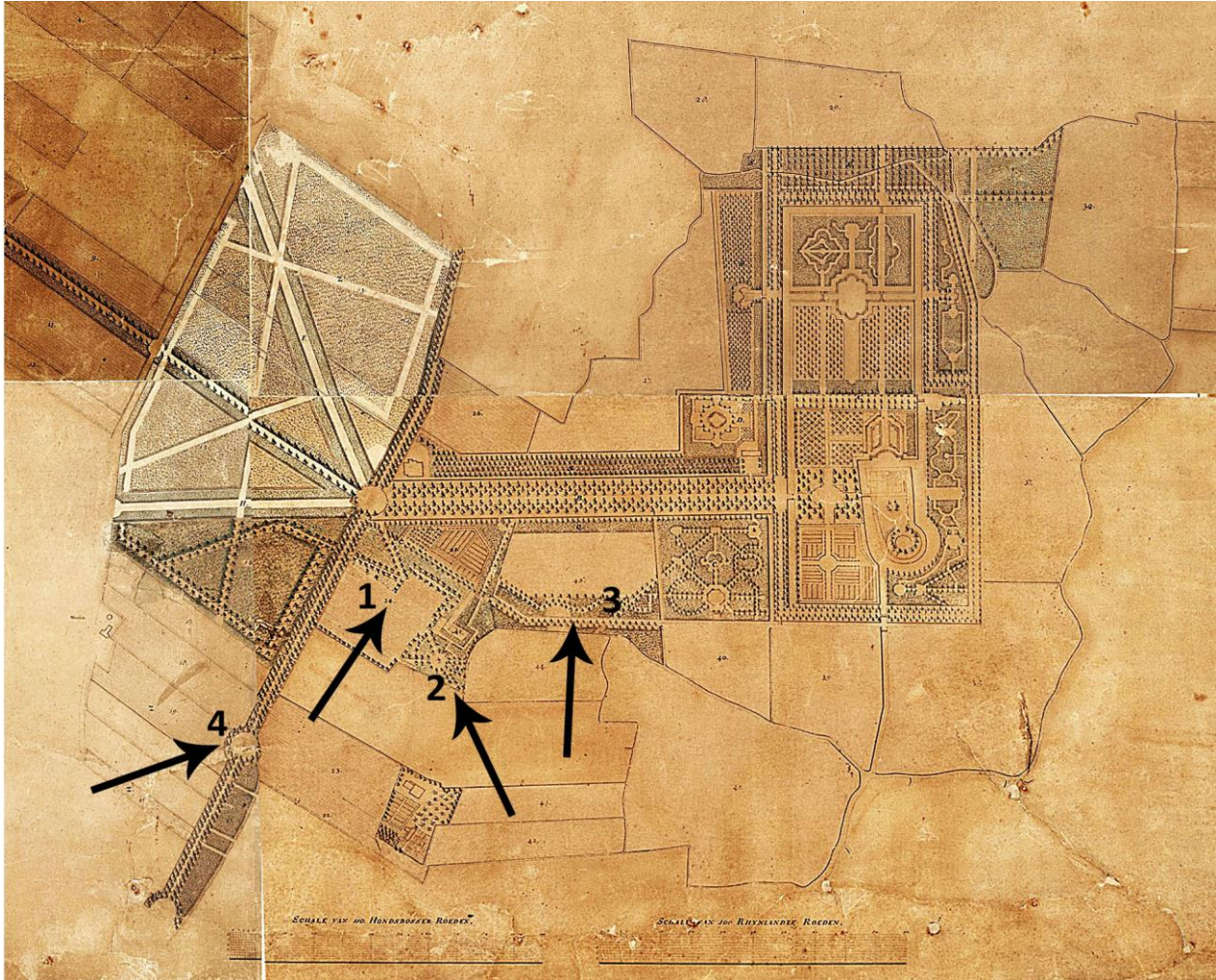
De kaart van Vonck wordt door het Noord-Hollands archief gedateerd op 1750. 1750 als jaar van vervaardiging is echter niet aannemelijk, aangezien de gesigeneerde tekening uit 1751 van Pieter Rendorp een eenvoudiger, minder uitgewerkte plattegrond laat zien. Het is ook niet waarschijnlijk dat Pieter Rendorp alles wat er op de kaart van Vonck staat tussen 1740 en 1750 heeft kunnen aanleggen. Het is meer voor de hand liggend dat de kaart van Vonck in opdracht van Joachim Rendorp is gemaakt. Tegelijkertijd is het merkwaardig dat op de kaart een oud huis staat afgebeeld en er wel aanvullingen op het parkontwerp zijn getekend, maar geen herkenbare vernieuwing van vormgeving.

Ondertussen is de kaart van Vonck bijzonder interessant als weergave van de situatie van Marquette in 1780. Op de plaatsen in het park waar na 1780 de grond niet intensief is vergraven, zijn op de Algemene Hoogtekaart van Nederland duidelijk de sporen zichtbaar van de aanleg die Vonck in kaart bracht. Het valt niet met zekerheid te zeggen of de uitzichtsheuveltjes in de as van de gracht met de grote vijver door Pieter zijn bedacht tussen 1751 en 1760 of door Joachim tussen 1760 en 1780, maar ze zijn zeker aangelegd.

Boven: uitsnede kaart Vonck met twee uitzichtsheuveltjes ('reposit') in de as van de gracht en de vijver. Onder: de AHN waarop het linker heuveltje nog goed herkenbaar is maar het rechterheuveltje door latere veranderingen niet meer. De gracht door de vijver die na 1728 is gedempt is ook nog herkenbaar als iets lager liggende strook grond.

De kern van Marquette op de kaart van Vonck, 1780. De ster bestaat nu uit zeven lanen.

1 De duiventoren die uit de tijd van de eerste Joachim Rendorp dateert, staat niet in de as van een laan, maar lijkt in een open veld te zijn gezet, een logische plek, maar de pijl wijst een vlekje op de kaart aan.

2 Aan het einde van de door Joachim toegevoegde zuidoostelijke laan is een boom getekend. In de as van de laan staat in 1821 blijkens het kadaster een duiventoren die aan Willem Rendorp toebehoort. Dus wellicht tekende Vonck een boom en liet Joachim daarna de duiventoren bouwen.

3 Langs het weiland 't Hemeltje is een verbindende parkrand getekend

4 In de Marquettelaan naar het dorp is een tweede rond pleintje aangelegd en een strook bos langs de Marquettelaan

Fase 6 1760-1792

Reconstructie van Marquette op het hoogtepunt van ontwikkeling, onder Joachim II Rendorp, naar de kaart van Vonck ca. 1780

Fase 7 1792 - 1898 Verlandschappelijking, drie generaties Rendorp

Overzicht eigenaren/beheerders van 1792 tot 1898

1792-1827	Willem Rendorp en Pauline Boreel
1827-1879	Jacob Hendrik Rendorp van Marquette en Agneta Catharina Margaretha Deutz van Assendelft
1879-1898	Paulina Johanna Rendorp en Jan Hugo Gevers

1792- 1827 Willem Rendorp en Pauline Boreel

Willem Rendorp (1769- 1827) maakt niet alleen de strijd tussen patriotten en prinsgezinden mee, maar ook de inlijving van Nederland bij Frankrijk. De patriotten die hoopten een democratische republiek te kunnen stichten met steun van de door de recente revolutie gelouterde Fransen komen bedrogen uit. Willem V neemt de wijk naar Engeland, maar er komt geen democratische republiek. In Frankrijk heeft Napoleon Bonaparte namelijk de macht gegrepen en Nederland wordt door zijn troepen overmeesterd. Napoleon roept zichzelf in 1804 tot keizer van Frankrijk uit en zet in 1806 zijn broer Lodewijk Napoleon op de troon van een (nieuw) Nederlands koninkrijk. Al na vier jaar dwingt hij hem weer af te treden, waarna Nederland bij het Franse keizerrijk wordt gevoegd. Alles verandert weer door een geallieerde strijd tegen Bonaparte, die hij definitief verliest bij de slag van Waterloo. (De jongste zoon van Willem Rendorp strijdt mee als luitenant in het 6e regiment Huzaren van Boreel, genoemd naar hun commandant Willem François Boreel). In 1813 is Nederland weer zelfstandig, nu als koninkrijk met de zoon van Willem V, Willem Frederik, als vorst.

1805 Pauline Boreel en Willem Rendorp door Pierre Louis Bouvier (RKD)

Willem Rendorp is in 1792 getrouwd met Pauline Adriane Boreel (1775-1823), dochter van Jacob Boreel van Elswout, met grootvader en na 1778 oom Willem Boreel op Beeckestijn, een vrouw van adellijke afkomst. In 1793 wordt Willem beleend met Marquette.

De adel is na 1795 veel macht en voorrechten kwijtgeraakt, maar niet haar maatschappelijke rol. Notabele families zijn vaak als bestuurder blijven functioneren in de Franse tijd en gaan daar na herstel van de Nederlandse soevereiniteit mee door. Willem Rendorp heeft in 1814 zitting in een vergadering die beslist over de nieuwe grondwet. Als dank wordt hij op 16 september 1815, bij Koninklijk Besluit in de adelstand verheven. Dit gebeurt ter gelegenheid van het heugelijke feit dat België bij Nederland is gevoegd en dat Willem Frederik zich nu Willem I van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden kan

noemen. De nieuwe jonkheer Rendorp is dan 46 jaar oud. (Ch. J. Polvliet, *Genealogie van het geslacht Rendorp*, 1891).

In 1815 maakt landmeter Ferdinand Joseph Nautz in opdracht van Willem Rendorp een kaart van het park van Marquette, zonder het sterrebos. De vraag is hoe deze kaart geïnterpreteerd moet worden: wanneer zijn de veranderingen aan het park uitgevoerd en wat was het doel van de opmeting? Wijziging van het park in een vroege landschapsstijl betekent een modernisering, maar ook een vereenvoudiging qua beheer. Er hoeft veel minder te worden gesnoeid en daardoor wordt het onderhoud goedkoper. Bovendien is het gunstig om lanen te veranderen in 'bos' omdat daarover minder belasting hoeft te worden betaald. Waarschijnlijk zijn al deze argumenten belangrijk geweest voor de transformatie van het geometrische park van Marquette in een (meer) landschappelijke aanleg.

Pauline Boreel is een verwante van de eigenaren van Elswout en Beeckestijn en het echtpaar Rendorp-Boreel zal bij bezoeken aan de familie ook door de landschappelijke parken van Elswout en Beeckestijn hebben gewandeld. In tegenstelling tot Elswout wordt er echter bij Marquette waarschijnlijk geen ontwerper betrokken. De kaart van Nautz toont een plattegrond die weinig inzicht geeft in de beplantingen en het bedoelde ruimtelijke beeld.

1815 F.J. Nautz, zwart-wit foto van gekleurde aquarel (NHA)³⁰

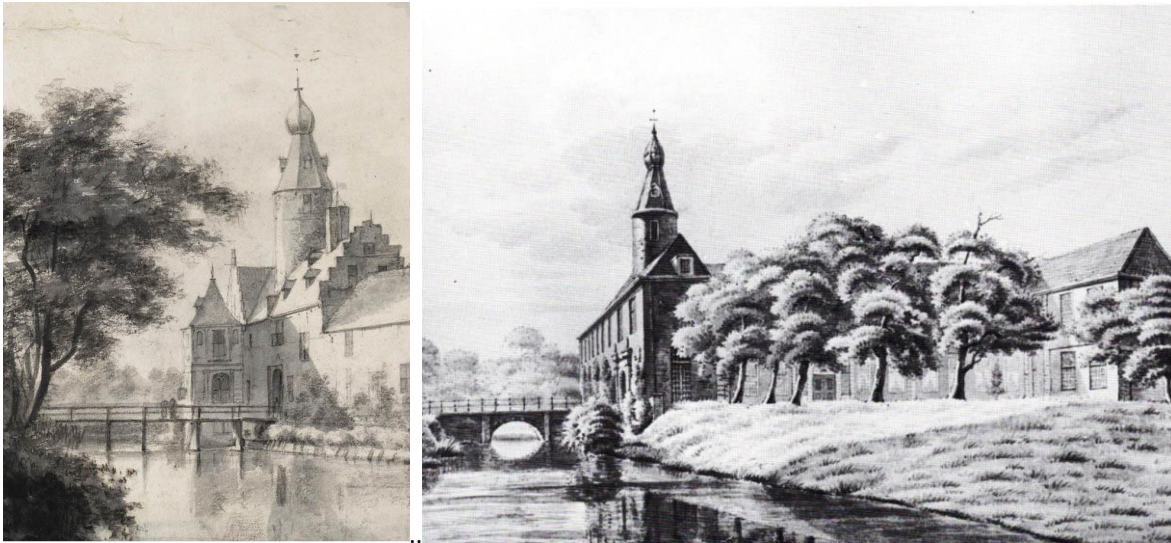
³⁰ Het Noord-Hollands archief beschikt alleen over een tamelijk onscherpe foto van deze kaart. Waar het origineel is gebleven is onbekend.

Op de kaart is de noordvleugel van het huis nog aanwezig, maar de ronde burcht niet meer. De ronde burcht aan de oostzijde is al in 1802 afgebroken, omdat het een verwijzing naar het afgeschafte feodale tijdperk zou zijn. Het vervallen ronde burcht zou als ruïne heel goed in een park in landschapsstijl passen en misschien zou het zijn bewaard als het niet zo dicht bij het huis had gestaan.

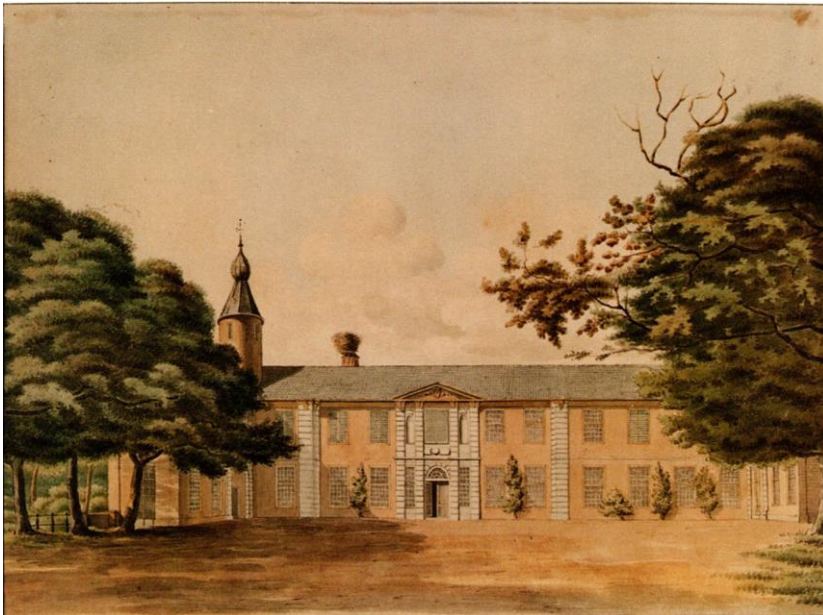
Op de plaats van de ronde burcht wordt gras aangelegd en langs de randen van de slotgracht bomen geplant. Deze vervangen ook de boomcirkel van grootvader Pieter Rendorp aan de oostkant van het huis.

De scherpe taluds en hoogteverschillen die op de 18^e-eeuwse afbeeldingen zijn weergegeven, worden 'verlandschappelijkt' tot zachte afgeronde oevers.

Willem heeft de grote middeleeuwse bakstenen (kloostermoppen) van het afgebroken ronde burcht gebruikt om de toegangsbrug te vernieuwen.

Links de oude brug, getekend door Roghman omstreeks 1642 en rechts de nieuwe brug, na 1802 (anoniem)(RCE)

Ongedateerde (maar na 1802 gemaakte) en ongesigeneerde tekening. Een ooievaarsnest op de schoorsteen? (RCE)

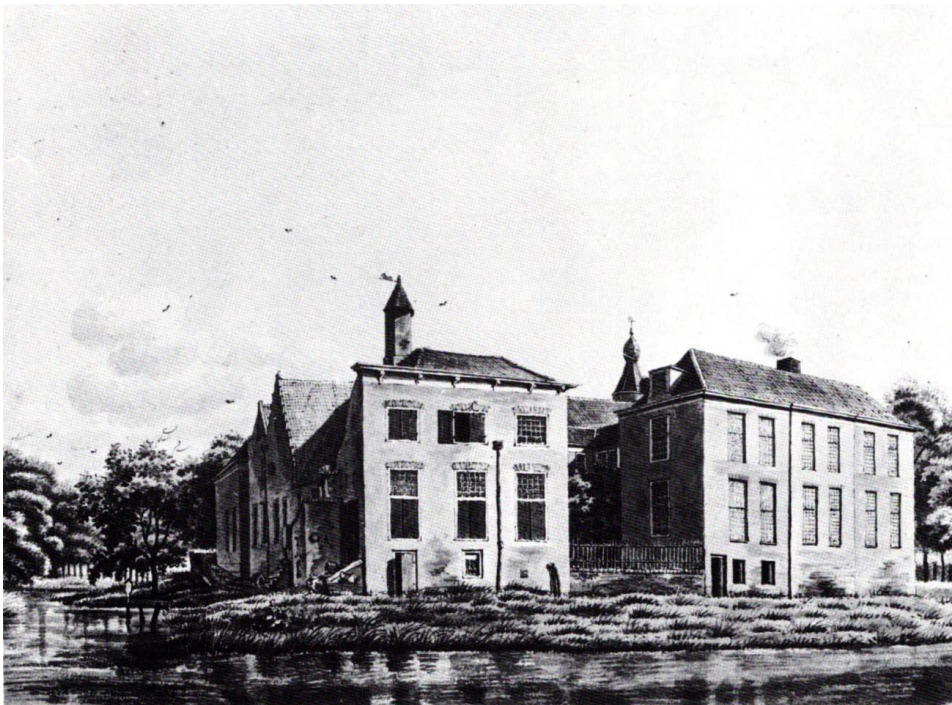
Uit de tijd waarin het park wordt veranderd, dateert de volgende tekening met een landschappelijk onderwerp. Welke boerderij is getekend, blijft onbekend.

1810-1830 Marquettebos door C.J. van Baar van Slangenburgh (NHA)

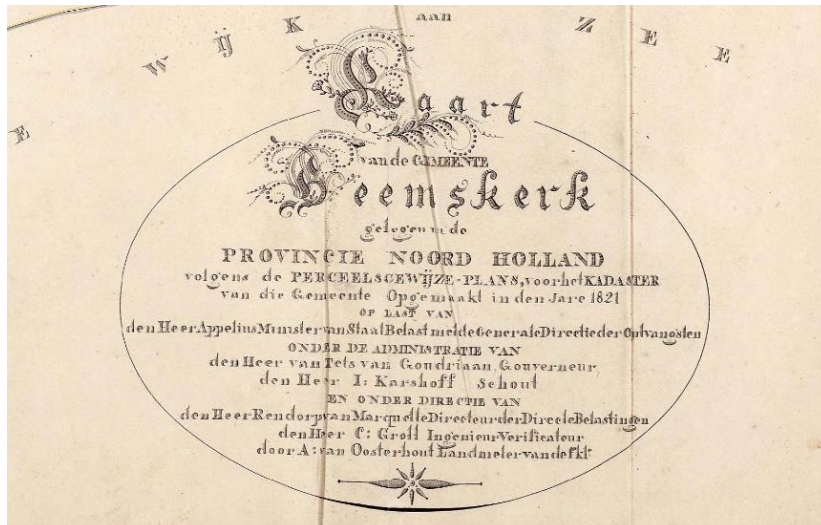
Onduidelijk is welke gevolgen alle staatsrechtelijke en economische veranderingen tijdens de Franse overheersing van Nederland precies hebben voor de ontwikkeling van het landgoed Marquette. Uit aankoopaktes blijkt dat Willem tot 1820 panden en stukken grond verwerft, maar Van Leeuwen rept over “financiële tegenspoed die het echtpaar Rendorp-Boreel ten deel valt in de Franse tijd” en meldt dat tussen 1815 en 1821 de vervallen noordwestelijke vleugel wordt afgebroken.

Een tekening uit ca. 1800 van een onbekende maker laat het deel van het huis zien, dat na 1815 wordt gesloopt. Ook de verbindende muur langs de gracht wordt afgebroken en waarschijnlijk verdwijnt dan tevens de tuin die op de binnenplaats lag.

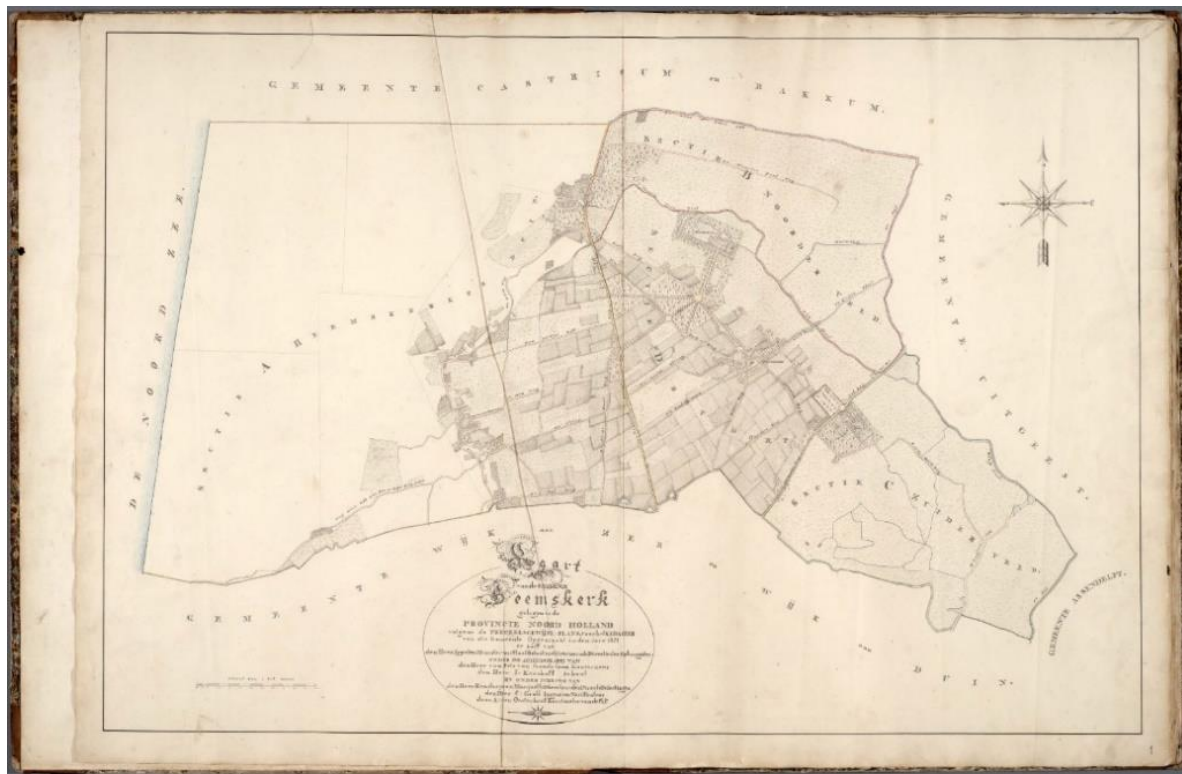
Noordwestzijde omstreeks 1800 ? (anoniem) (RCE)

Tijdens de Franse bezetting van Nederland worden niet alleen de feodale heerlijkheden opgeheven maar ook een grondbelasting ingevoerd. Daarvoor moeten de gemeenten hun gebieden inmeten. In 1821 heeft Heemskerk een eerste kadastrakaart waarop alle percelen zijn ingetekend. De kaart is gemaakt door landmeter A. van Oosterhout onder directie van Willem van Rendorp, die behalve een aangeslagen grootgrondbezitter ook Directeur der directe belastingen is.

EN ONDER DIRECTIE VAN
den Heer Rendorp van Marquette Directeur der Directe Belastingen

Stempel kadastrakaart uit 1821 van de gemeente Heemskerk (NHA).

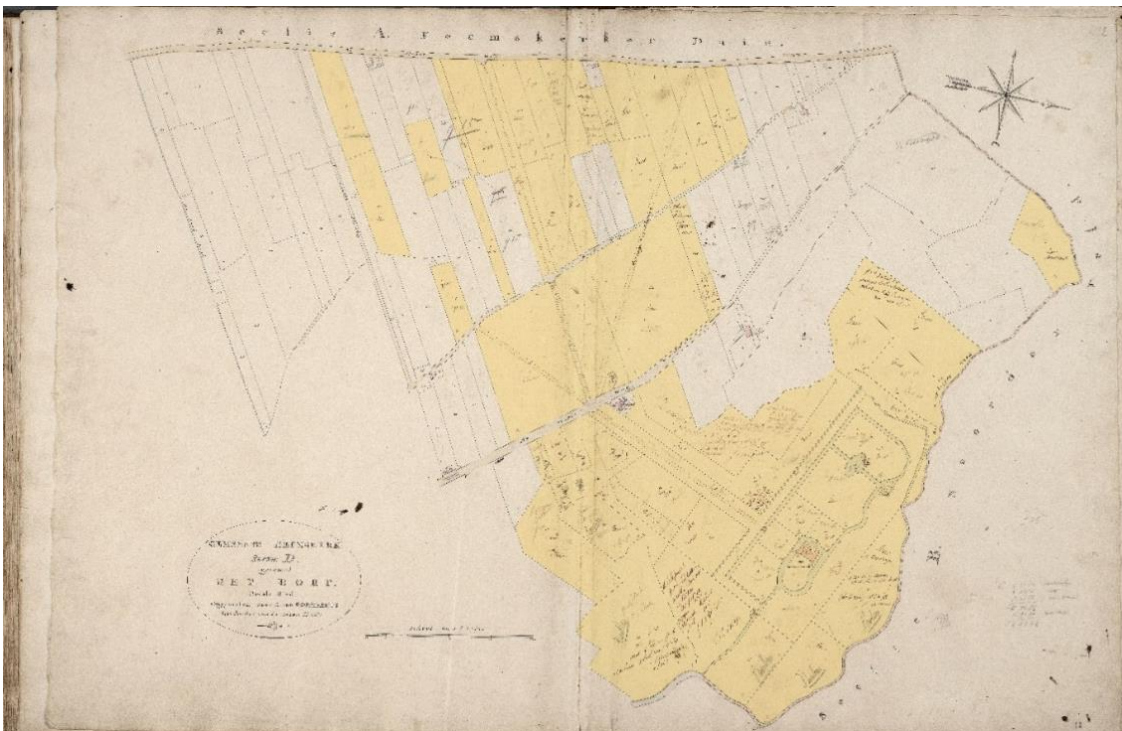

1821 Van Oosterhout, kadastrakaart (NHA)

Uitsnede kadasterkaart 1821 (NHA)

De kaart is gemaakt volgens de “*perceelsgewijze plans*”. De percelen op de kaart zijn grotere eenheden dan individuele croften (akkers), maten (weilanden) enzovoort. Die staan voor iedere sectie wel in het kaartenboek dat Van Oosterhout in 1832 klaar heeft.

Het bezit van Willem Rendorp in 1821 in sectie D blad 1 (NHA), digitaal ingekleurd voor de leesbaarheid in dit rapport.

1821 Uitsnede kaartblad 1 sectie D met later gemaakte aantekeningen (NHA). De duiventoren staat op zijn tegenwoordige plaats.

Na 1821 gaat het steeds slechter met het echtpaar Rendorp-Boreel. Willem en Pauline worden beide ziek. Pauline sterft in 1823 op 48-jarige leeftijd. Willem verkoopt daarna Marquette aan Andries Adolf Jonkheer Deutz Baron van Assendelft, de heer van het nabijgelegen Assumburg en sinds 1824 de schoonvader van zijn zoon Jacob Hendrik.³¹ Zijn doel is dat Marquette als geheel van huis, tuin en landerijen in stand wordt gehouden voor Agneta Deutz van Assendelft, Jacob en hun toekomstige kinderen. Na de verkoop blijft Willem op Marquette wonen. Waarschijnlijk geldt dat tot Willems dood ook voor zijn twee andere kinderen Joachim (1793-?) en Anna Maria Margaretha (1797-1858). De laatste trouwt in 1829 met Hendrik Jan Deutz van Assendelft (1792-1859), een broer van Agneta Deutz van Assendelft.

³¹ Stadsarchief Amsterdam, archief Deutz 234-553

1827-1879 Jacob Hendrik Rendorp van Marquette (1795-1879) en Agneta Catharina Margaretha Deutz van Assendelft (1799-1869)

Twee dagen voor de slag bij Waterloo vindt op 16 juni 1815 een treffen plaats tussen Franse cavalerie en de Huzaren van Boreel bij Quatre Bras, een strategisch kruispunt tussen twee belangrijke wegen (Brussel-Charleroi en Nijvels-Namen). Daarbij raakt de jonge Jacob Rendorp zwaargewond. Hij wordt versierd met de Militaire Willemsorde en blijft na zijn herstel dienen als huzarenofficier. Wanneer hij in 1824 trouwt met Agneta Deutz van Assendelft verlaat hij het leger en begint een maatschappelijke carrière. Het echtpaar gaat wonen in Amsterdam.

Agneta Deutz van Assendelft is niet het enige of oudste kind van Jhr. Mr Andries Adolf Deutz van Assendelft (1764-1833) en Jacoba Margaretha Maria Boreel (1770-1816). In hun testament is echter geregeld dat Marquette aan Agneta en haar echtgenoot Jacob Rendorp toevalt, zoals overeengekomen bij de verkoop door Willem Rendorp. Belangrijke veranderingen op het landgoed vinden dan ook al plaats na het overlijden van Willem in 1827.

In 1828 wordt de noordoostelijke of rechtervleugel van het kasteel gesloopt. Het huis heeft daarna zijn huidige gedaante.

Hoelang de verbouwing duurt is niet bekend. Waarschijnlijk betaalt Deutz van Assendelft de kosten en erft Agneta in 1833 een in goede staat verkerend landgoed, inclusief een in 1832 gebouwde boerderij naast de duiventoren nabij de Marquettelaan. Toch duurt het nog tot 1838 voordat zij en Jacob zich op Marquette vestigen, samen met twee in Amsterdam geboren dochters: Paulina Johanna (1829) en Wilhelmina Jacoba (1832).

Een tekening van P.J. Lutgers uit 1842 toont het huis zoals het eruitziet sinds de sloop van de rechtervleugel.

1842 PJ Lutgers (NHA_359_001383_K)

Jacob kwijt zich van zijn taken als landheer van Marquette. Hij koopt en verkoopt stukken grond, boerderijen en belastingrechten op gronden. In 1848 wordt een afdeling van de Hollandse Maatschappij voor Landbouw gevestigd te Velsen en daarvan wordt Jacob voorzitter. Voorts neemt hij als polder ingeland bestuurstaak op zich. (In 1868 was hij dijkgraaf van de polder van Heemkerker

Broek; in 1878 werd hem eervol ontslag verleend als hoofdingeland uit het bestuur van St. Aagtdijk, vanwege gemeente Heemskerk).

Daarnaast stelt hij zich verkiesbaar als burgemeester, niet van Amsterdam zoals zijn overgrootvader, grootvader en vader, maar van Heemskerk en Castricum. Hij verkrijgt dat ambt in 1850.

1835 Verzamelkaart door J. van Diggelen, landmeter. (NHA)

1835 Uitsnede kaart door Van Diggelen. Ten noorden van de Noorderdorp beek liggen de gronden van diverse eigenaren, waaronder die van broer en zwager Hendrik Jan Deutz van Assendelft, eigenaar van Assumburg.

In 1869 overlijdt Margaretha. In hetzelfde jaar laat Jacob een taxatie maken van de bezittingen van Marquette. Het herenhuis, alle woningen en gronden zijn dan samen 31 bunder, 18 roeden en 85 ellen groot. (Twee bunder staat gelijk aan drie morgen. Dus 31 bunder is 26,4 hectare. Er gaan 700 Rijnlandse roeden in 1 hectare. Een roede is honderd vierkante ellen. Dus 18 roeden en 85 ellen is minder dan 0,03 ha).³²

1879-1898 Paulina Johanna Rendorp (1829-1909) en Jan Hugo Gevers (1829-1891)

Paulina Johanna erft Marquette van haar vader wanneer ze vijftig jaar oud is. Ze is dan al 24 jaar getrouwd met Jonkheer Jan Hugo Gevers. Deze op Batavia geboren echtgenoot is rentenier (grondeigenaar), ondernemer (deelnemer en oprichter van vennootschappen) en bestuurder (in 1863 wordt Jan Hugo gekozen als lid van de gemeenteraad van Leiden).

Het echtpaar woont in Den Haag en heeft aanvankelijk een buiten op 's Gravenland. Daar wordt de oudste zoon Abraham Daniël Theodoor geboren (1856). Tussen 1860 en 1867 koopt Jan Hugo samen met zijn zuster Sophia gravin van Limburg Stirum-Gevers (1831-1904) 27 ha bos, weiland en geestgrond die tot het landgoed Klein Leeuwenhorst in Noordwijkerhout behoren. In 1871 koopt Hugo ook het als burgemeesterswoning gebouwde landhuis Klein Leeuwenhorst, met de bijbehorende overtuin.³³ Het landhuis wordt het nieuwe buiten van het gezin. Ze verblijven er klaarblijkelijk vaak, in ieder geval Paulina. Er worden in Noordwijkerhout namelijk nog drie kinderen geboren: Hugo (1858 -1898), Sophie Geertruida Francoise (1860-1942) en Willem Jacob (1862-1879).

Paulina houdt ook Marquette aan, maar hecht vermoedelijk minder belang aan alle bij het landgoed horende boerderijen en huizen. Ze verkoopt tenminste al een jaar na de erfenis een deel van het bezit.

Jan Hugo Gevers en Paulina Rendorp (NHA)

³² Juli 1869 Akte van taxatie van Marquette op verzoek van Jacob Rendorp NHA fam. Gevers van Marquette te Heemskerk _292_390001

³³ Volgens buro Hemmen is het Sophia die het huis koopt. Mogelijk is het huis tegelijkertijd ook het buitenhuis van Sophia en haar echtgenoot Frederik Albert Govert graaf van Limburg Stirum. Zij hebben geen kinderen. Klein Leeuwenhorst blijft in de familie Gevers.

De Notaris C. J. PRINS, te Beverwijk, zal op Donderdag 17 Juni 1880, bij opbod, en op Donderdag 24 Juni 1880, bij afslag, beide des voormiddags te 10 uur, in de Concertzaal van den Heer LUDEWIG, te Beverwijk, publiek presentereeren te Verkoopen:

Drie Huismanswoningen,
met de bij ieder behoorende Stallen, Schuren, Erven en Tuinen, alsmede (3828)

diverse Hooi- en Weilanden,
vruchtbare
Bouwlanden en Tuingrond,
ter gezamenlijke grootte van:
**66 Hectaren, 60 Aren,
32 Centiaren,**
alles gelegen onder de gemeente **Heemskerk**, en behoorende tot de nalatenschap van den HoogWelgeboren Heer Jonkheer JACOB RENDORP VAN **MARQUETTE**.

De uitvoerige Catalogussen zijn op franco aanvraag te bekomen ten kantore van de Notarissen PRINS te Beverwijk, aan den Velsersweg, en EIKENDAL, in het Noordeinde te 's Gravenhage, alwaar inmiddels nadere informatiën te bekomen zijn.

Links: 10 juni 1880. Advertentie van verkoop van drie huismanswoningen en diverse hooi-weilanden, bouwlanden en tuingrond tesamen 66 hectaren, 60 aren 32 centiaren uit de nalatenschap van Jhr Jacob Rendorp. (Delpher)
Rechts: de duiventoren die bij de eigen boerderij van Marquette staat, aan "Het Laantje". Tekening uit 1897 door Remmert Dekker (1860-1911) (NHA). J. Craandijk schreef in 1875 dat de duiventoren, *een der zinnebeelden der aloude heerlijkheid*, in het kreupelhout aan de rand van het bos stond.

In 1891 sterft Jan Hugo Gevers en daarna verblijft Paulina meestentijds in Den Haag. (Eerst aan de Prinsessegracht, later de lange Vijverberg).³⁴ Na het overlijden van schoonzuster Sophia in 1904 (Sophia's echtgenoot is vier jaar eerder al gestorven) gaat ze Klein Leeuwenhorst verhuren. Ze blijft ook Vrouwe van Marquette en zal dus af en toe of misschien zelfs regelmatig in Heemskerk zijn om zaken te regelen. In 1892 moet Paulina bijna 2,5 hectare "weiland" (perceel C 132) afstaan voor de bouw van forten, een regeringsbesluit dat de Minister van Oorlog uitvoert. In 1893 worden vervolgens bijna 8 hectare "weiland" (perceel C 47) onteigend voor het ophogen van de "Zuider-Maatweg tot vorming van eene inundatiescheiding in de Stelling van Amsterdam" en 24 are "water als weiland en molen" (perceel C 133) voor "werken aan de St Aagtendijk".

In 1896 wordt het grondgebied van Pauline na de eerdere grondverkoop en onteigeningen juist weer sterk vergroot. Ze erft dan namelijk van haar tante Margaretha Johanna Deutz van Assendelft, douairière van jhr. Daniël Gevers van Endegeest, het 721 ha grote duingebied van Castricum. Feitelijk een deel van het vroegere duinbezit van Marquette. Vóór de erfenis behoorde alleen nog 8 ha Heemskerks duin bij het jachthuis De Vlotter (?)

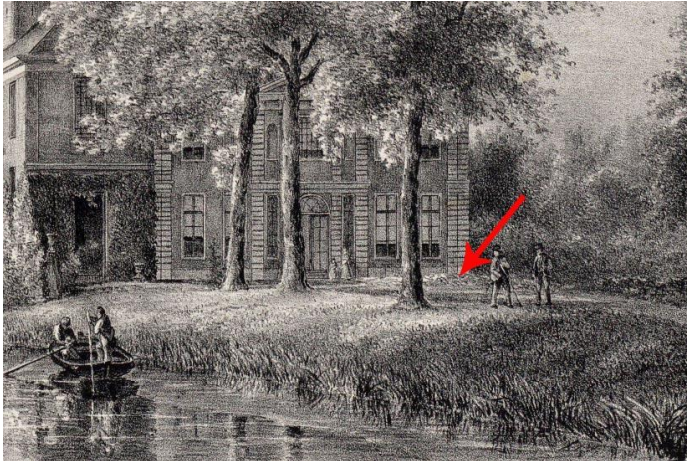
Wanneer Paulina Rendorp in 1909 in 's Gravenhage overlijdt (ze wordt begraven in Noordwijk), zijn van haar vier kinderen alleen zoon Hugo en dochter Sophie nog in leven. Hugo, de oudste van de twee, erft Marquette.

³⁴ (lit. 1897 R. Dekker, p. 409)

Ontwikkeling van het huis in de periode 1792-1898

Het huis, dat onder Joachim Rendorp II zijn grootste omvang heeft bereikt, wordt in deze periode door afbraak van delen aan de noordzijde verkleind tot de omvang die het huis nu nog steeds heeft.

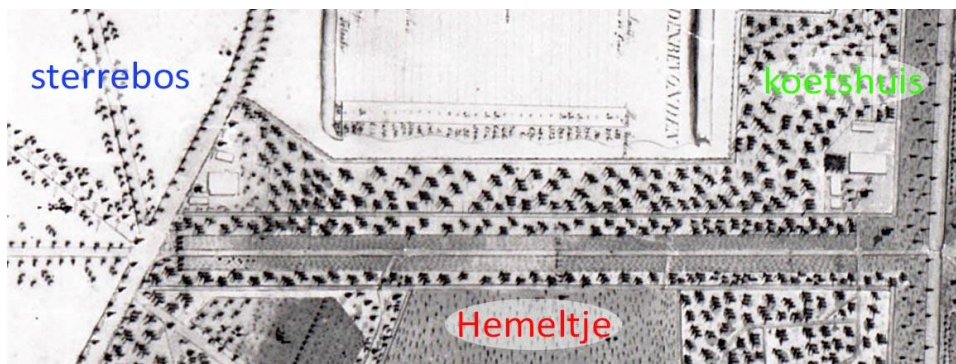
In 1875 schrijft J. Craandijk³⁵: *Voor het huis breidt zich een heerlijk grasperk uit, met bloembedden en prachtige boomen.* Op de eerdere tekening van Lutgers is een rond, bolligend bloembed getekend, maar niet goed herkenbaar. Op de litho die Lutgers vervolgens samen met H.J. Backer maakte, is het bed duidelijker.

1843-44 Detail litho Lutgers en Backer. De toegevoegde rode pijl wijst op een bloembed. (NHA_359_001383_K)

Ontwikkeling van de tuin in de periode 1792-1898

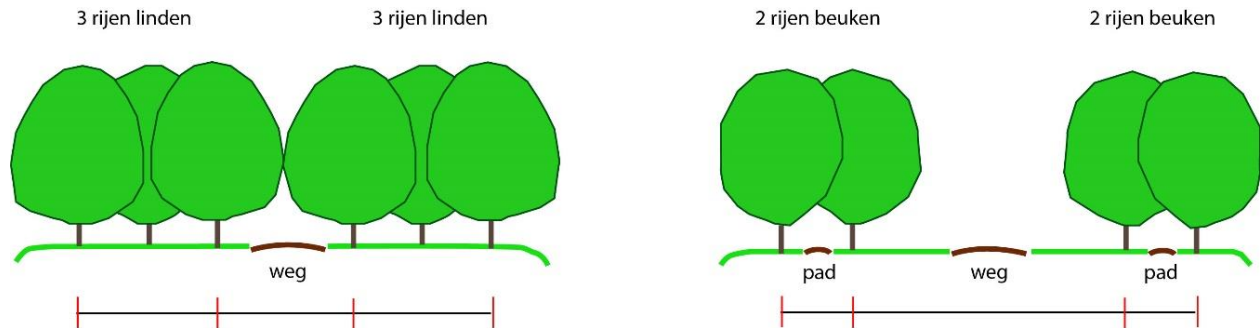
Het geometrische park dat vanaf Daniël de Hertaing is opgebouwd, uitgebreid en aangepast aan veranderende smaak, wordt tussen 1792 en 1815 op een praktische wijze getransformeerd in een landschappelijk park. Veel onderdelen blijven geheel of gedeeltelijk geometrisch. Vermoedelijk om kosten te sparen.

Aanpassing lanen aan landschapstijl Bij het koetshuis is de grasberm van de laan verbreed en zijn losse bomen getekend.

³⁵ Jacobus Craandijk, *Wandelingen door Nederland met pen en potlood. Deel 1.* Kruseman & Tjeenk Willink, Haarlem 1875.

Een belangrijke verandering is de ‘verlandschappelijking’ van de oprijlaan. Waarschijnlijk is die aangepast in 1808. Toen werden er blijkens een advertentie veel lindebomen verkocht. De binnenste rijen linden zijn verwijderd, van de buitenste rijen is minimaal een deel verwijderd en vervangen door beuken. Op de kaart van 1815 loopt de weg tussen twee bosachtige stroken, duidelijk geen laan, zoals destijds in de landschapsstijl gebruikelijk was. Bovendien moest men over een laan meer belasting betalen dan over bos. In de loop van de jaren zijn er steeds meer beuken ingeboet en mogelijk ook iepen. Jacobus Craandijk rept in zijn boek uit 1875 van de beukenlaan die hij aantreft wanneer hij het terrein van Marquette opwandelt. In een andere tekst uit 1900 wordt gesproken van beuken en iepen die fors en fier zijn.

Verandering profiel oprijlaan, van zes rijen linden naar twee keer twee rijen beuken. (A.W.J. Guinée).

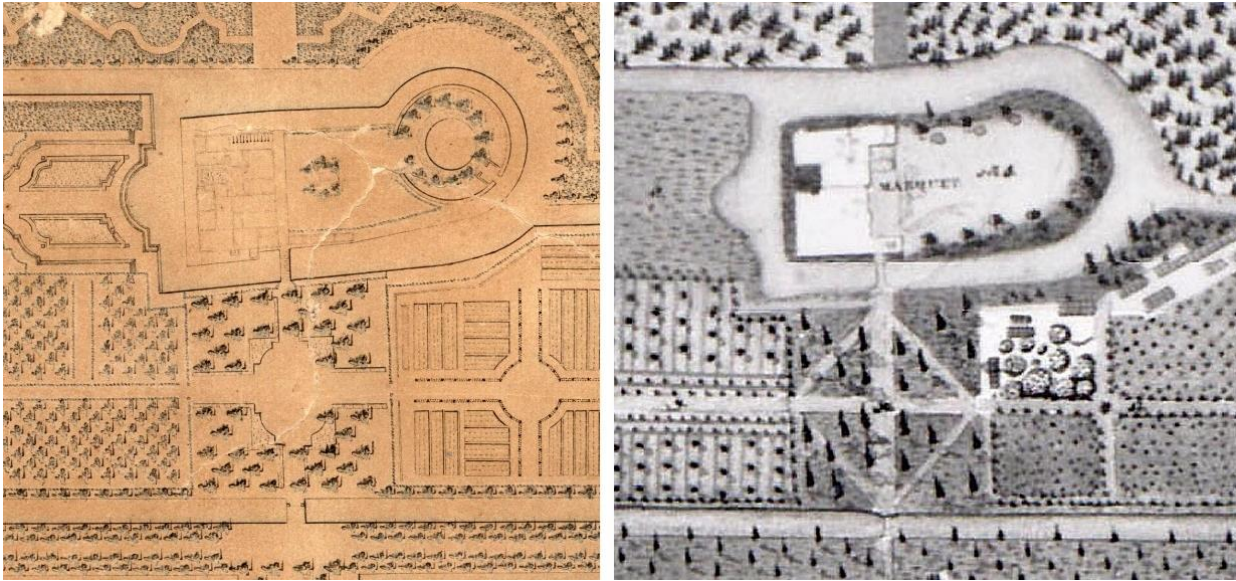

De toegangsweg met beuken en iepen (?) in 1903. Het beplantingsbeeld is opzettelijk onregelmatig (NHA_559_001901_02)

Van de lanen op de singels tussen de grachten en de waterlijst lijken alleen de zuid- en de helft van de oostlaan nog intact, met vier rijen bomen zelfs. De andere lanen zijn ‘verdwenen’ in bos.

Tot slot zijn de lanen in het Overbos ‘verlandschappelijkt’. Alleen de laan in het verlengde van de oprijlaan heeft nog twee regelmatige rijen bomen.

Opvallend van het voorplein is dat het na 1815 geen duidelijk plein meer is. Het ovaal met geschulpte randen dat te zien is op de tekening van Vonck uit 1780 is weg. In plaats daarvan ligt er op de kaart van Nautz een ruit van paden tussen de bomen, die niet volledig met elkaar in verband staan.

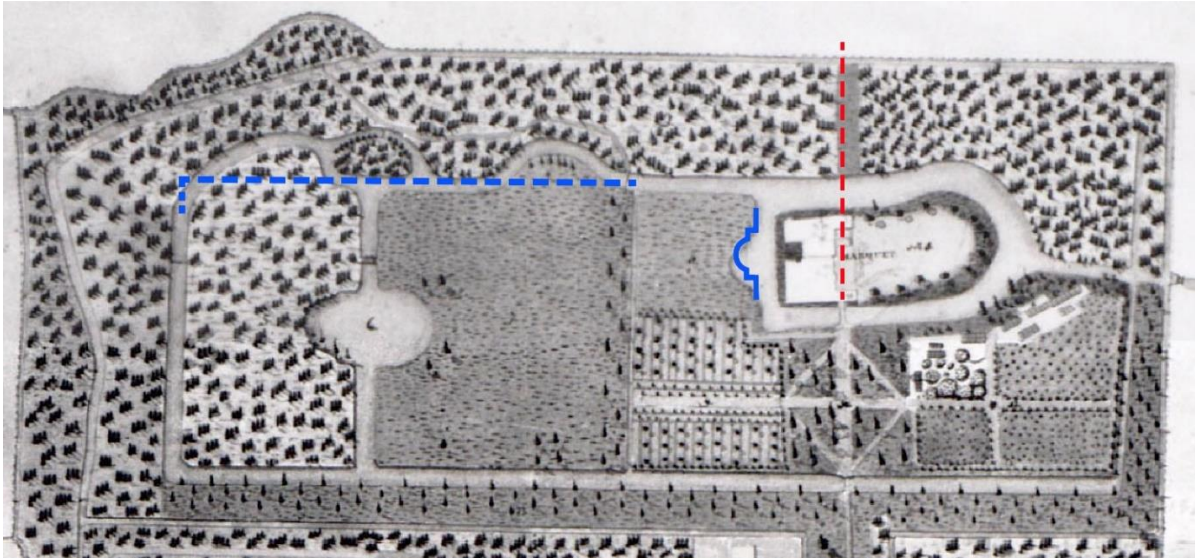

Links het voorplein op de kaart van 1780, rechts op de kaart van 1815

Het lindensplein in 1899, met paaltjes en draadraster (NHA)

Uitsnede van de kaart van Nautz. De onderbroken blauwe lijn geeft de oorspronkelijk loop van de noordelijke gracht aan. De dunne blauwe lijn de oorspronkelijke vorm en ligging van de kleine vijver aan de slotgracht. De onderbroken rode lijn geeft een oude zichtlijn over de voorburcht naar het weidegebied aan die door de bouw van de noordvleugel was geblokkeerd.

De grachten zijn onveranderd behalve de noordelijke gracht. Die is vergraven. Er zijn twee slingers in gemaakt en een eilandje. Bij het huis zijn hoeken afgerond.

Het water van de vijvers is ook vergraven om ze een meer natuurlijke vorm te geven. De kleine vijver naast het huis is iets verlegd om de symmetrie van het uitzicht op te heffen en vormt nu een landschappelijke uitstulping van de slotgracht met een zachte oevervorm. Bij de westelijke grote vijver zijn de scherpe geschulpte randen langs het water ook verzacht, aan de westzijde waar de vijver in het eikenhakhout van het "Eekstuk" steekt minder dan aan de oostzijde waar hij in het gras ligt. Aan deze kant is de boomgaard van het "Olmstuk" verwijderd en zijn er losse bomen in een weiland te zien. Tussen het huis en de zuidgracht is de aanleg nog geometrisch. Van oost naar west liggen er nog steeds een boomgaard, een voorplein met bomen en een moestuin (in de legenda broeierij genoemd). Het lijkt er wel op dat in de door een assenkruis in vieren gedeelde moestuin het noordwestelijke kwadrant is gevuld met perken en kassen. Aan de rand van het noordoostelijke kwadrant zijn eveneens kassen te zien. Langs de Hooisloot is een landschappelijke boombeplanting aangebracht die de kassen aan het zicht vanuit het huis onttrekt.

Terwijl op de kaart van Vonck een duidelijk onderscheid is te zien tussen bosketten met hakhout en opgaande bomen, toont de kaart van Nautz maar één notering voor "bosch". Landschappelijke aanleg in de zin van ruimten, doorzichten en bijzondere plekken is op de kaart nauwelijks herkenbaar. Alleen het weiland op het Olmstuk is een duidelijke, nieuwe kijkruimte.

Waarschijnlijk liepen er meer paden door het bos en waren er meer ontworpen taferelen of uitzichten dan er zijn getekend. In ieder geval is voor de aanleg van de slingerpaden op een praktische manier gebruik gemaakt van delen van de geometrische aanleg.

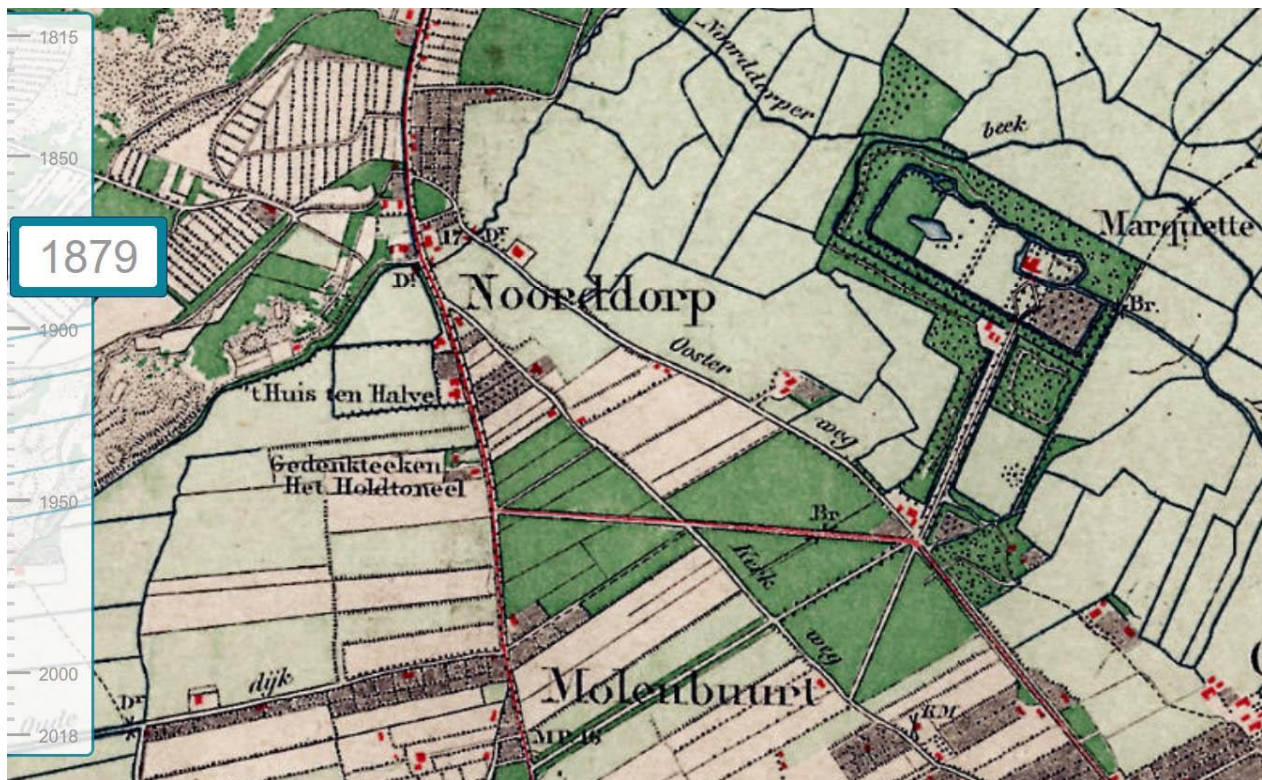
De Topografische Militaire kaart uit 1857 laat ten opzichte van de kaart van Nautz uit 1815 geen grote veranderingen in de inrichting van het park zien. Wel zijn enkele paden nu meer als slingerpad weergegeven en toont de kaart beter dat er een rondwandeling is die gedeeltelijk uit landschappelijke paden bestaat en gedeeltelijk uit rechte lanen.

Zowel op de kaart van Nautz als op de TMK loopt er nog een laan midden door de ruimte tussen de grote

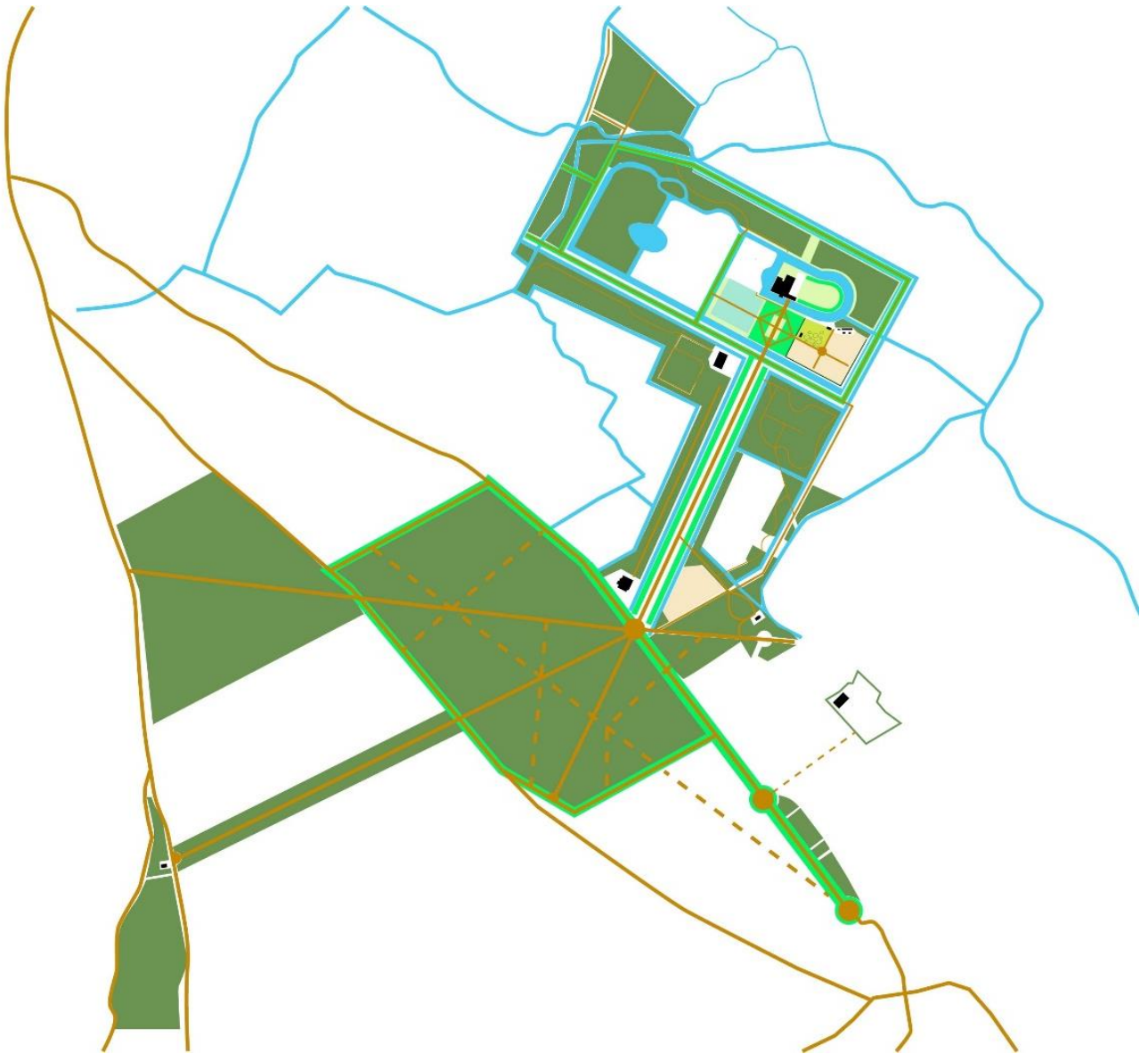
vijver en het huis. Aan de noordzijde van de gracht sluit een landschappelijk pad erop aan. Op de eerder getoonde tekening van P.J. Lutgers zijn achter de toegangsbrug, waarover een koets rijdt, de hoge bomen van deze laan in beeld gebracht.

Uitsneden van de Topografische Militaire kaart 1857. Geen bomen getekend langs de toegangsweg. (Nationaal archief via Chartroom wildernis.eu)

Topografische kaart met laanbomen op de singels en langs de toegangsweg (Topotijdreis)

Fase 7 1792-1898

Fase 8 1898 - 1925 Hernieuwde bloei, Hugo Gevers en Paulina Adriana van Lennep

Jhr. Hugo Gevers (1858-1921) wordt in 1888 burgemeester van Heemskerk (wat hij blijft tot 1907) en trouwt in 1889 met Paulina Adriana van Lennep (1869-1947). Van Leeuwen meldt dat Hugo na zijn huwelijk zijn intrek neemt op Marquette maar het is zeer wel mogelijk dat hij er al eerder woonde of regelmatig verbleef, al dan niet gelijktijdig met zijn moeder, de Vrouwe van Marquette. Na het overlijden van Paulina Rendorp worden Hugo en zijn in Den Haag geboren echtgenote ook eigenaar van Klein Leeuwenhorst, maar Marquette blijft het belangrijkste huis, buitenplaats en domicilie tegelijkertijd. In 1890 wordt al het eerste kind op Marquette geboren: Frederik Albert Govert (1890 -1984). Frederik of Frits krijgt in 1892 een broer Hendrik Jan (Henri, 1872-1941), in 1897 een zuster, Cornelia Gualthera (Corrie, 1897-1958) en in 1901 opnieuw een broer, Abraham Daniël Theodore (Daan, 1901 -1989). Naast zijn burgemeesterschap wordt Hugo in 1896 ook gekozen tot lid van de Provinciale Staten van Noord-Holland in het hoofddistrict Alkmaar (wat hij blijft tot 1904).

Onder het beheer van het echtpaar Gevers-van Lennep maakt Marquette een nieuwe periode van bloei door. Het huis wordt opgeknapt en verfraaid. Onder meer de kamers waar de portrettenverzameling van Joachim Rendorp II was ondergebracht, worden voorzien van nieuwe betimmeringen en behang. Mogelijk wachten Hugo en Paulina met de meer ingrijpende veranderingen tot na 1909. Paulina knipt volgens de verhalen samen met haar dochter bloem- en bladmotieven uit en vervaardigt daarmee een bijzonder behang in een van de grotere zalen.³⁶ In 1906 erft Hugo ook Assumburg en laat hij een deel van de tuinsieraden en het interieur van Assumburg verplaatsen naar Marquette³⁷. In 1911 schenkt hij Assumburg aan de staat, maar behoudt het huisarchief van Deutz van Assendelft.

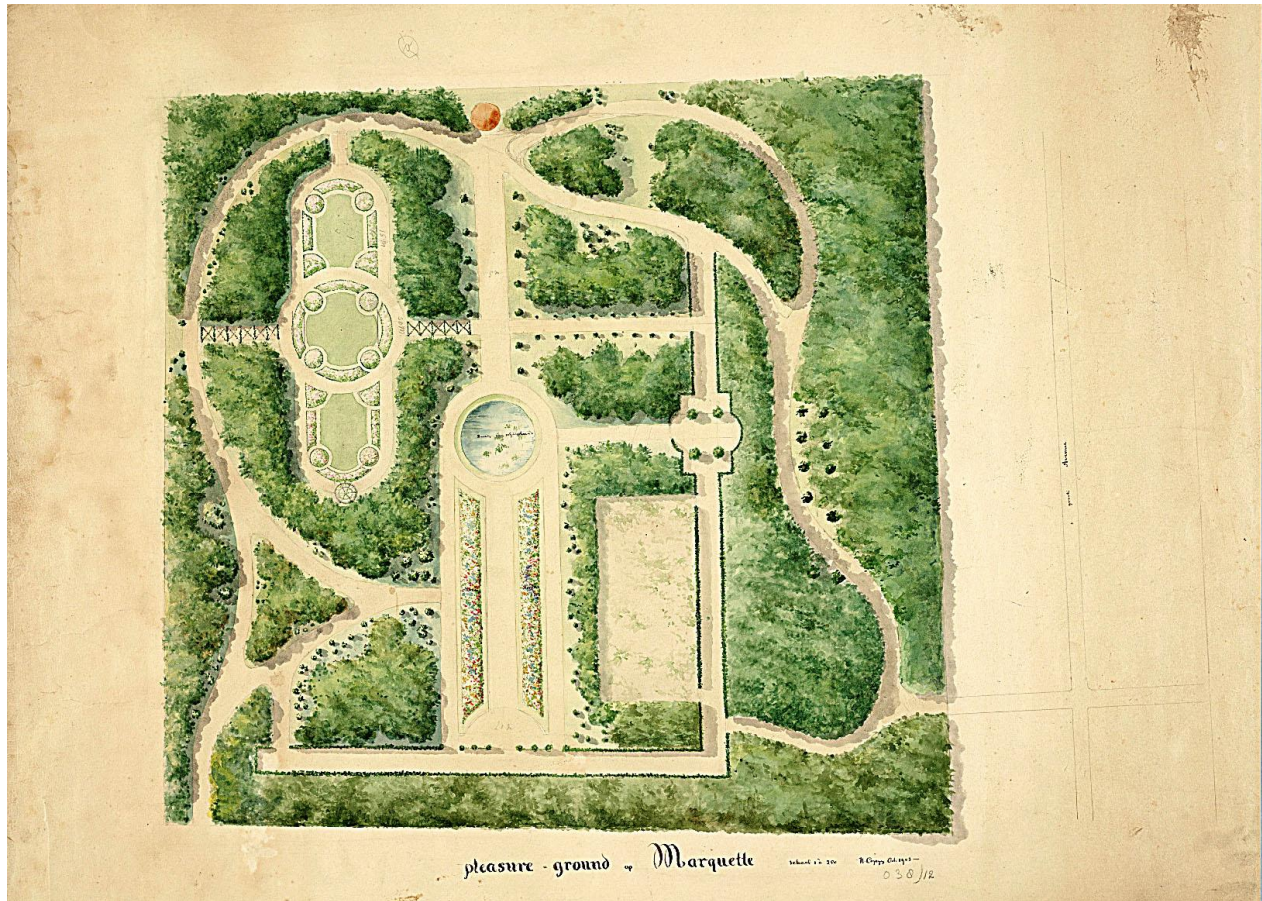

Jhr. Hugo Gevers, Paulina van Lennep en drie van hun vier kinderen (Fotoalbums familiearchief, NHA)

³⁶ Dit vertrek, de balzaal, heet nu de Bloemzaal.

³⁷ Alles van Assumburg werd in één zaal samengebracht, de Balzaal.

Ook verbetering van de inrichting van het park valt onder de ambities van het zeer welvarende echtpaar Gevers van Lennep. In 1905 vragen ze de bekende tuinarchitect Hendrik Copijn (1842-1923) om voor een deel van het park een plan te maken. Het betreft het tegenover het koetshuis gelegen terrein, dat in 1750 voor het eerst is ingericht door Pieter Rendorp en dat kort na 1800 is 'verlandschappelijkt'. Vermoedelijk is het in 1905 een verwaarloosd stuk bospark. Naar de mode van de tijd maakt Copijn een ontwerp voor een "pleasure ground" in de zogenoemde "gemengde stijl". Landschappelijke paden in late landschapstijl worden erin gecombineerd met geometrische (neobarokke) assen, paden en perken.

1905 H. Copijn, "Pleasure ground Marquette". Het noorden is onder. Linksboven het rosarium met een pergola voor klimrozen. De oranje stip stelt een theepaviljoentje of een overdekt zitje voor. (WUR Speciale Collecties)

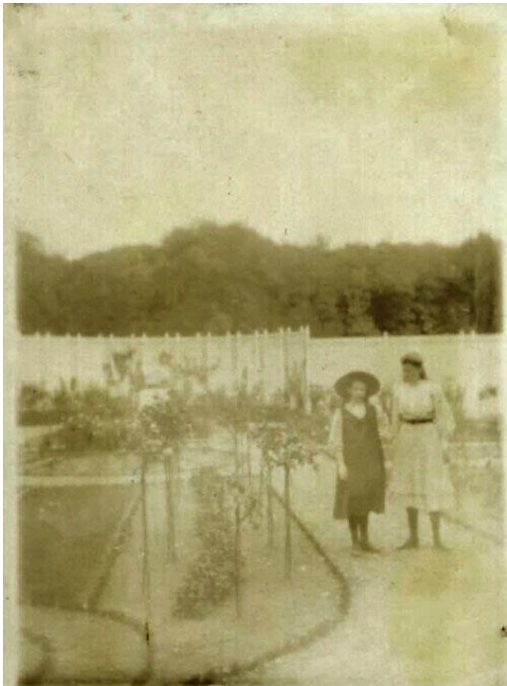
Het ontwerp bevat twee bloementuinen, waarvan een (op de tekening linksboven) bedoeld is als rosarium. Jhr. Mr Hugo Gevers is namelijk een liefhebber van rozen en kweekt ze zelf. In 1906 wordt in Haarlem een rozententoonstelling gehouden, waar hij aan meedoet. Hij wint een 1^e prijs in de categorie "schoonste collectie afgesneden rozen in twaalf verscheidenheden". Waarschijnlijk heeft de jonkheer deze rozen gekweekt in een gedeelte van de moestuin. Op de plaats waar in 1815 op de kaart van Nautz kassen staan ingetekend, is in 1900 op de topografische kaart geen bebouwing meer, maar waarschijnlijk staat langs de hooisloot nog steeds een langgerekte kas of een aantal aaneengesloten kassen waarin verschillende gewassen worden gekweekt. In een fotoalbum van vader Jan Hugo Gevers is een foto bewaard van een bloemenkas met palmen, varens en bladplanten. Die kan op Marquette zijn genomen. Overigens wordt ook van Paulina verteld dat ze dol was op bloemen en planten.

Op de tekening van Copijn is naast een rosarium en een bloementuin met een ronde vijver in een zichtas, ook een leeg rechthoekig veld te zien. Bij gebrek aan een legenda en geschreven archiefstukken kan alleen worden gegist waarvoor het was bestemd. Voor de aanleg van een kleine kwekerij?

Paulina Gevers van Lennep met snoeischaar bezig in de Rozentuin (Fotoalbum fam. Gevers, NHA)

Vermoedelijk behelpten Hugo en Paulina zich voordat het nieuwe rosarium is aangelegd met een tijdelijke voorziening in een hoek van de voormalige moestuin. Op onderstaande foto zijn schuttingen te zien die de rozenstruiken beschutten tegen koude wind en daarachter pas op grote afstand bomen. Verder zijn de vormen van de perken klein. Waarschijnlijk zijn alle planten uit de tijdelijke Rozentuin overgeplant naar de nieuwe locatie.

Links de tijdelijke Rozentuin. Het kleinste meisje is mogelijk Cornelia. Rechts Paulina en Cornelia in de nieuwe Rozentuin. De zonnwijzer, of een vervanger, staat nu op het huiseiland. (NHA)

Links kas die mogelijk in de moestuin stond. Rechts poseert Hugo Gevers (?) in een plantenhuis (NHA, fotoalbums familie Gevers, HKH15641 foto 142 en 141)

Van de rest van het landgoed zijn geen ontwerpen voor vernieuwing bekend, maar het ligt voor de hand dat naast (beheer)werkzaamheden verfraaiingen zijn uitgevoerd om van Marquette weer een representatief adellijk landgoed te maken waar de bewoners hun veelal voornamelijk gasten kunnen ontvangen. Vermoedelijk is een aantal bruine beuken die in het park staan door Hugo geplant. Ook laat hij volgens de overlevering een nieuw doorzicht maken in het hakhoutbos aan de noordkant van het huis. Vanuit het huis kan hij dan de trein zien passeren op de spoorbaan, zelfs op dat moment het huis verlaten en op tijd op het station van Castricum zijn om de trein te halen. Het doorzicht krijgt na verloop van tijd de naam "pauwenweide". Het oude doorzicht, in het verlengde van de poort, wordt dichtgeplant.

In 1907 wordt ook de oude kapboerderij uit 1832 nabij de Marquettelaan herbouwd en naar de jongste zoon "Daantjes hof" genoemd.

Het resultaat van alle werkzaamheden moet naar tevredenheid zijn geweest, want prins Hendrik overnacht op Marquette wanneer hij in 1908 een meerdaags werkbezoek brengt aan Noord-Holland. Hugo Gevers wacht hem 's avonds op aan het begin van de oprijlaan en begeleidt hem de volgende ochtend op zijn excursie naar Petten en het kantoor van het waterschap waarvan Gevers hoofdingeland is. 's Middags wandelt de prins met het echtpaar Gevers nog drie uur rond op Marquette om het fraaie boomrijke park te bekijken. Daarna keert hij terug naar Den Haag.

In 1907 heeft Hugo Gevers om gezondheidsredenen ontslag genomen als burgemeester. Blijkbaar is hij toch niet iemand met een permanent broze gezondheid, want wanneer hij in 1921 in Cannes overlijdt op 63-jarige leeftijd is dat volkomen onverwacht. Er wordt gespeculeerd dat hij zelfmoord heeft gepleegd omdat hij bankroet is. Zoals zovelen heeft hij aandelen gekocht in de Russische spoorwegen en die zijn na de revolutie in 1917 waardeloos geworden. Duidelijk is het echter niet.

Aankondiging verkoop diverse rijtuigen wegens vervanging door automobielen. Rechts rouwadvertentie Algemeen Handelsblad (Delpher)

Na het overlijden van Hugo gaat Pauline Marquette beheren in overleg met en hulp van haar kinderen. Het grote duingebied brengen ze in 1923 onder in de naamloze vennootschap *Geversduin*. In 1925 verandert die naam in *N.V. Hollandse Duinmaatschappij*, na aankoop van grond buiten Geversduin onder de directeur Cornelis Pruyser.

In hetzelfde jaar 1925 vertrekken Paulina en dochter Cornelia (Corrie) naar Brussel. De twee oudste zoons Frits en Henri verblijven op dat moment in Indië en de jongste zoon Daan werkt sinds 1923 in Engeland. Om het huis niet onbewoond achter te laten wordt aan tuinbaas H.A. de Kruyff verzocht zijn intrek te nemen in het kasteel en als huisbewaarder op te treden.

Ontwikkeling van het huis in de periode 1792-1898

Op grond van het bouwhistorisch onderzoek dat na 1971 is uitgevoerd, concludeert Van Leeuwen dat de laatste twee generaties bewoners het huis maar beperkt hebben gerestaureerd. Beperkt slaat dan op de constructieve deugdelijkheid en mogelijk op de verschillende onderdelen van het gebouw. Het is denkbaar dat het poortgebouw, sommige kelders en andere ruimten ook na 1890 ongebruikt bleven. Op foto's van kort na de eeuwwisseling is te zien dat gevels flink met klimplanten zijn begroeid, maar dat past bij het tijdsbeeld.

Zicht op het huis vanuit de voormalige boomgaard. Ongedateerd (NHA)

Prentbriefkaart uit 1905 (Atlas van Stolk)

Ontwikkeling van het terrein in de periode 1792-1898

De belangrijkste vernieuwing op het terrein in deze periode is de aanleg van de Rozentuin. Verder wordt de oude zichtlijn vanaf het kasteelterrein naar de weilanden aan de noordzijde, die in het verlengde van de oprijlaan lag, vervangen door een nieuwe opening in het hakhoutbos. Dit doorzicht, met twee bruine beuken aan weerszijden krijgt de naam “het Pauwenweitje”.

Copijn tekende op de noordkop van de Rozentuin, in de zichtlijn van de entree aan de zuidkant, een ronde constructie. Vermoedelijk een plek om te zitten onder klimrozen. Verder bedacht hij dat het aardig zou zijn om in de zichttas met de ronde vijver een klein paviljoen te zetten met zicht op het weiland van 't Hemeltje. Blijkbaar leek dat zijn opdrachtgevers jammer van het vrije doorzicht in de as naar een eik aan de rand van 't Hemeltje en vonden ze voor het zitje in de Rozentuin de zuidkop van de Rozentuin een betere plek. Op een luchtfoto uit 1928 is te zien dat alleen daar iets is gebouwd. De pergola's in de dwarsas aan weerszijden van de Rozentuin, die waarschijnlijk bedoeld waren voor klimrozen, zijn niet gemaakt of hebben maar kort bestaan. Er is tenminste geen foto van overgeleverd. Op de luchtfoto van 1928 zijn ook geen rozenperken te zien. Dat is verklaarbaar want de luchtfoto is gemaakt 7 jaar na de dood van Hugo. Paulina heeft Marquette dan verlaten en er woont niemand van de familie. Op de luchtfoto is verder zichtbaar dat het ontwerp tamelijk scheef is uitgevoerd, dat de landschappelijke paden minder gebogen zijn dan op de tekening. De bomen op het ontwerp zijn minuscuul getekend. Vermoedelijk heeft Copijn geen inventarisatie van de aanwezige grote bomen gemaakt en heeft de tuinman ook nog bomen toegevoegd (bruine beuken bij de vijver). De zes stipjes langs het pleintje aan de noordkant van de middenas werden uitgevoerd als leilinden. Op het rechthoekige lege veld is een klein gebouw verschenen.

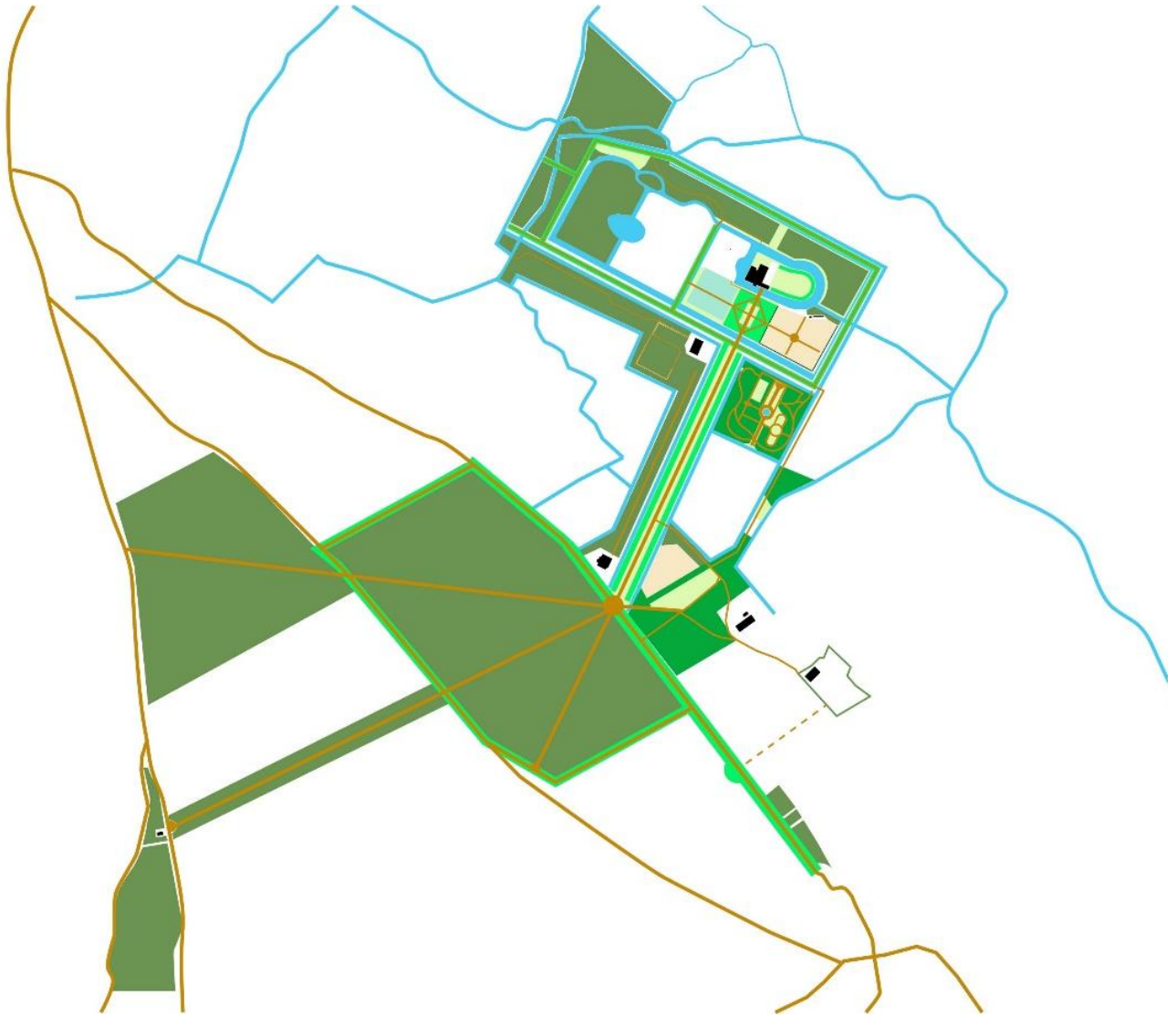
Uitsnede luchtfoto 1928. De toegevoegde blauwe pijl wijst op een rond zitje o.i.d. (PWN, Kadasterfoto)

De noordelijke gracht rond de eeuwwisseling (NHA)

De nog immer bestaande laanbeplanting langs het tracé van een oude weg over het terrein van Marquette. Geen ooievaarsnest op het dak, zoals op de negentiende eeuwse tekening op p.75, maar op een paal in het weiland. (NHA)

Fase 8 1898-1925

Fase 9 1925 -1979 Boerenbedrijf, Jhr. Abraham Daniël Theodore Gevers en Christine Barones de Vos van Steenwijk-Van Essen tot Windesheim

Jonkheer Abraham Daniël Theodore Gevers (1901 - 1989) Gevers keert terug uit Engeland en gaat werken bij een bank in Amsterdam. Hij neemt niet zijn intrek in het huis Marquette, maar gaat wonen in Den Haag.

Jonkheer Frits komt in 1928 uit Indië terug en ook hij vindt het huis blijkbaar te groot. Hij neemt zijn intrek in een in 1925 als prefab bouw gerealiseerd nieuw jachthuis in het gebied van de NV Hollandse Duinmaatschappij. In 1933 besluit de familie het duingebied te verkopen aan de provincie Noord-Holland. Daarbij wordt bedongen dat Frits het jachthuis met de tuin (5 ha grond eromheen) de rest van zijn leven mag huren voor 1 gulden per jaar.

Voor Marquette worden plannen gemaakt voor tijdelijk gebruik dat inkomsten zal opleveren. Allereerst zullen het park en het huis tegen betaling worden opengesteld voor wandelaars en toeristen. Daarvoor wordt het park als werkverschaffing opgeknapt door werkloze arbeiders die daarvoor van het rijk een opslag op hun uitkering ontvangen. Vermoedelijk fungeert de huisbewaarder-tuinman de Kruyff daarbij als opzichter.

1933. Lanen en hakhoutvakken zijn deels verjongd. Er is nog een boomgaard. De vijver bij het huis is weer geometrisch gemaakt. De oude laan door het weiland bestaat nog. In het weiland staat een mast voor een ooievaarsnest. De moestuin bestaat nog, met een beplant pad in de oostwest-as. Het lindenplein heeft nog alle bomen, één lijkt er dood te zijn, maar is nog niet gekapt. (NHA)

In 1934 is het park klaar en komen er al tienduizend bezoekers. De opbrengsten – een kaartje kost 10 cent - worden eerlijk verdeeld: een derde voor de jonge Vereniging voor Vreemdelingenverkeer, een derde voor de gemeente en een derde voor de eigenaar. Een jaar later wordt ook het kasteel opengesteld.

Algemeen Handelsblad 2 november 1933. Rechts: bij de opening wordt een historische optocht gehouden. (Delpher)

Een volgend plan is om een grote bloembollententoonstelling te houden, in samenwerking met de afdeling Heemskerk van de algemene vereniging voor bloembollencultuur. Als voorbeeld dienen de professionele bloemententoonstellingen die onder de naam Flora in 1925 en 1935 in Heemstede zijn georganiseerd en wel dertigduizend bezoekers hebben getrokken. Er wordt een twaalfkoppige tentoonstellingscommissie ingesteld waarin, namens jhr. Gevers, opnieuw H. de Kruyff, zitting neemt. Hij kent het terrein als geen ander.

Besloten wordt om niet het hele park te gebruiken maar wel de oprijlaan, de Rozentuin (waar weinig of geen rozen meer zijn), de voorzijde van het koetshuis en de omgeving van het kasteel. Bij elkaar zo'n 12 hectare. De exposanten zijn kwekers uit de streek en enkele andersoortige bedrijven (Mellona voor bijenkorven, Ruygrock voor tuinmeubilair en moderne kruiwagens met luchtbanden). Men hoopt niet alleen dagjesmensen te trekken, die ook een wandeling rond het kasteel mogen maken, maar ook vakmensen aan wie men de vele soorten, ingedeeld naar groepen en rassen kan tonen. (Er worden prijzen en diploma's uitgereikt).

De paden worden voorzien van hoogovenslakken en zand en overal worden perken aangelegd - voor het inplanten van allerlei soorten bollen, waaronder ook veel "kleingoed" (sneeuwkllokjes, anemonen, Scillia, Chionodoxia enz.). In totaal worden 900 bestaande en nieuwe perken gevuld. Langs de oprijlaan worden talrijke crocussen en narcissen gepoot.

In de moestuin, het deel dat in 1936 nog moestuin is, komt een verzameling bijzondere soorten. Om die te beschermen wordt een omheining geplaatst. Blijkens een vooraf gemaakte tekening wordt de rest van het veld ingericht als bollenvelden. Daarvoor worden de opgaande beplantingen verwijderd. Bij alle werkzaamheden ter voorbereiding worden wederom werkelozen ingezet. De minister van Sociale zaken geeft toestemming om het een en ander te laten uitvoeren onder werkverschaffingsvoorwaarden. Behalve het park worden ook het kasteelterrein en het aanzien van het huis opgeknapt en verfraaid. Een deel van de tentoonstelling zal namelijk in de voormalige garage plaatsvinden. Voor het huis legt P. Klaasse uit Heemskerk een nieuwe ronde vijver met fontein aan. De rand bestaat uit "rots-steen en passende heesters als Pernetia, Skimmia en dwergconiferen". (Delpher)

BLOEMEN-TENTOONSTELLING IN WORDING. - In Maart wordt op de terreinen van het kasteel „Marquette” te Heemskerk een groote bloemententoonstelling geopend. - Een gedeelte van de tentoonstelling in aanleg.

OP HET LANDGOED „MARQUETTE” - te Heemskerk zal van 18 Maart tot 22 Mei een groote bloemententoonstelling worden gehouden. De voorbereidende werkzaamheden.

Foto's van de aanleg van de tentoonstelling (Delpher)

Op 17 maart 1937 wordt de tentoonstelling officieel geopend. Tal van genodigden verzamelen zich in de hal van het huis. De minister van Landbouw en visserij houdt een toespraak en daarna gaat men gezamenlijk naar buiten voor het doorknippen van een lint op de brug, waarvan het dek is vernieuwd.

1937 Het kasteelplein met nieuwe vijver tijdens de opening. (

Gehoopt wordt op veel bezoekers. Met doorgaande bewijzen voor trein, vervoer naar Marquette en entree tot de tentoonstelling wordt het hen gemakkelijk gemaakt om te komen. Het weer werkt echter niet mee aan een grote toeloop. Het voorjaar van 1937 is koud en nat en de bloei van de bollen laat lang op zich wachten. Sommige soorten komen helemaal niet boven de grond. Toch tonen de vele foto's van de tentoonstelling het park van Marquette in 1937 als een fraai bospark boordevol bloemen, met recht een voorloper van de Keukenhof.

Het lindenplein met de schuine paden uit 1815. (Nationaal archief beeldbank)

Vóór het koetshuis. (Nationaal archief beeldbank)

De oprijlaan met narcissen. Eerder bloeiden er krokussen. (Nationaal archief beeldbank)

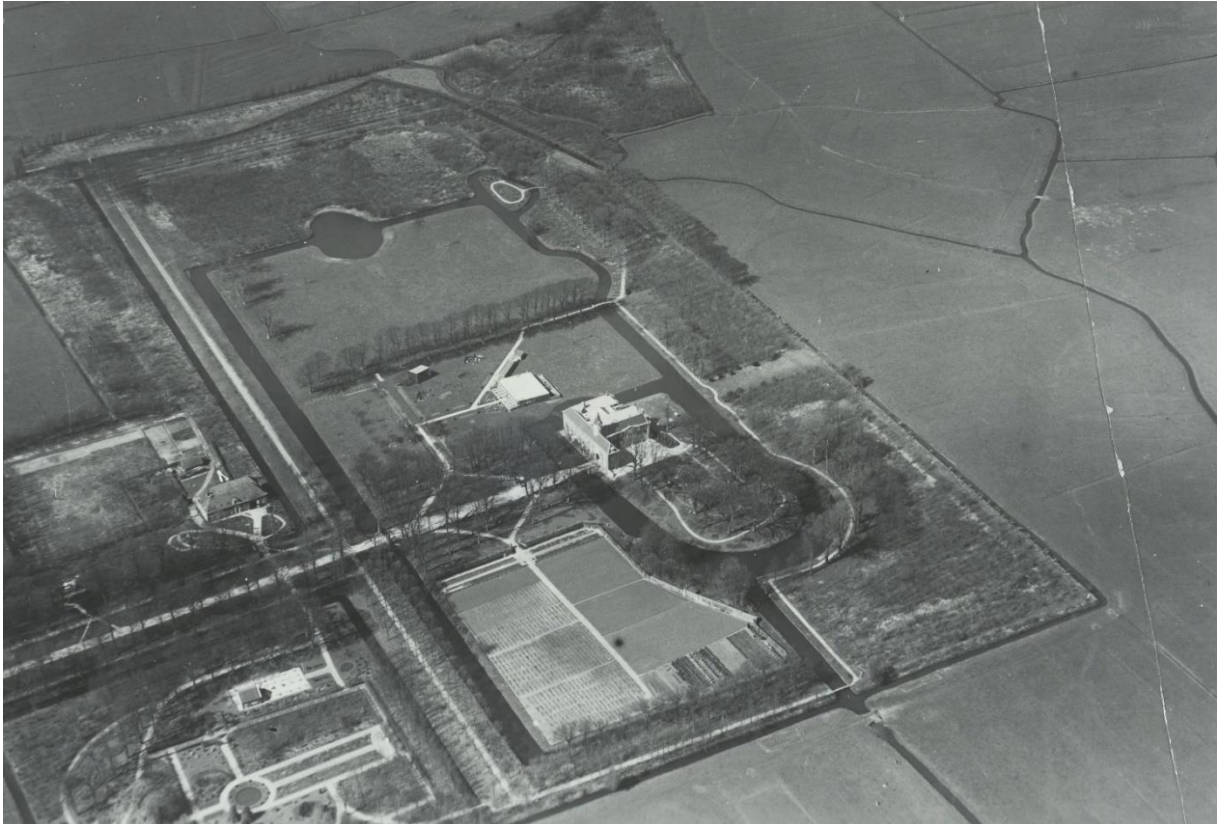

Tulpenshow in de Rozentuin. Op de voorgrond links de ronde vijver. (Nationaal archief beeldbank)

De volgende tekening is gemaakt door kunstschilder N.C. de Jong (1908-1940) die tijdens de bollententoonstelling zijn landschapsschilderijen op Marquette mag exposeren. Het lijkt of de moestuin verlaagd is voor de aanleg van de bollenvelden, maar dat is niet gebeurd. Het is een impressie van de nog op te richten heiningen.

1936 De voormalige moestuin als bollenvelden. Tekening door N.C de Jong. (NHA)

Luchtfoto 1937 van Marquette kort voor de opening van de bloembollenshow. (NHA)

Tussen de moestuin en de kasteelgracht staat nog de beplanting die de moestuin aan het zicht moest onttrekken.

In april 1936, wanneer er hard wordt gewerkt op Marquette, stuurt het bestuur van de Nederlandschen Oudheidkundigen Bond, naar aanleiding van een rapport van de "Kasteel-commissie" een rekest aan de minister van financiën waarin zorgen worden geuit over het groeiende aantal leegstaande oude huizen met bijbehorende parken. Verval en afbraak dreigt, evenals opslokking door stedelijke uitbreidingen. Daardoor gaat landschapsschoon verloren en wordt de plattelandsbevolking beroofd van centra voor bronnen van bestaan. In de (niet uitputtende lijst) van met name genoemde leegstaande huizen wordt ook Marquette vermeld.

De bewoningsgeschiedenis van Marquette blijkt echter nog niet voorbij.

In 1943 trouwt Abraham Daniël Theodore Gevers met Christine Benardine Johanna Barones de Vos van Steenwijk-Van Essen tot Windesheim (1916-2002) en het echtpaar vestigt zich op Marquette. Inmiddels is broer Frits in 1942 daar ook weer neergestreken, omdat hij op last van de Duitse bezetters zijn jachthuis in de duinen moest verlaten. Tuinbaas De Kruyff kan terugverhuizen naar de tuinmanswoning, maar hij besluit Marquette de rug toe te keren en een bloemisterij in Bakkum te beginnen. Reden daarvoor is dat jonkheer Daan in de oorlog meer koeien en schapen wil houden en de tuinen verwaarloost. Dat zint hem als vakman niet. Hij wordt vervangen door H. Koldewijn uit Almelo, die in Frederiksoord is opgeleid.

Naast de woning van Frits vorderen de Duitsers ook ruimte op Marquette, voor het legeren van driehonderd soldaten en het stationeren van een groepje weerkundigen van de Luftwaffe. De zendmast die zij opstellen wordt prompt gebombardeerd door de RAF. Daarbij wordt het huis niet getroffen, maar wel grote materiële schade aangericht.

VEILING VAN BOOMEN
TE HEEMSKERK.
 Mr. A. MOENS, Notaris te Beverwijk, zal op **VRIJDAG 20 DECEMBER 1940** v.m. 11 uur in Café „Flora” aan de Deutzstraat no. 11 om contant geld publiek verkoopen:

45 IEPEN, 19 EIKEN, 41 LINDEN en 3 BEUKEN, staande op het Landgoed „Marquette” en 1 IEP, 2 LINDEN, 2 ESCHEN, 1 ESCHDOORN, 1 KASTANJE en 2 WILGEN, staande bij het perceel M. v. Heemskerkstraat no. 2,

ales op stam.

Door koopers te rooien en te vervoeren vóór 1 Maart 1941. Veilingcondities en inlichtingen verkrijgbaar ten kantore van genoemden notaris, Breestraat 102, Beverwijk, telefoon 3209 en bij den baas van „Marquette”, H. A. de Kruijff, Marquettelaan 28, Heemskerk.

De gewone jaarlijksche veiling van Hakhout op „Marquette” zal plaats hebben op **DINSDAG 31 DECEMBER** v.m. 10 uur n. Café „Flora”.

— 0 —

DE HOUTVEILING VAN GISTEREN.

hk— De opbrengsten van de gisteren in „Flora” gehouden houtveiling bedragen: voor de percelen „Marquette” f 3160.—, die voor de heeren P. Liefting en H. Duin f 803.— en die van den heer D. Wentink f 856.—. Totaal derhalve f 4819.

— 0 —

Houtveilingen in 1940 en 1941 (Delpher)

In 1942 wordt Marquette door het rijk aangewezen als te beschermen natuurreserveaat wegens het landschappelijk belang van het landgoed op provinciaal niveau. In 1944 worden echter de Overbossen gekapt, volgens de overlevering heeft de bevolking het hakhout nodig als brandstof voor de kachel.

Na de bevrijding spoedt Frits zich terug naar zijn geliefde woonstee bij “Kijk Uit” en naar zijn favoriete bezigheden (jagen, reizen en rondrijden in dure auto’s). Daan en Christine blijven op Marquette wonen. Omdat het Daan is geweest, en niet zijn oudere broers en zuster, die steeds het kasteel, het park en de overige gronden heeft beheerd voor zijn in Brussel verblijvende moeder, is hij ook degene die Marquette na haar overlijden in 1947 erft.

1711 Kerkweg, 11 Haarlem.

ART.	NAAM	VOORNAMEN	BEROEP	WOONPLAATS
EIGENJAAR	<i>Anna Pierson</i>	<i>Pauline</i>	<i>Widwe</i>	<i>Heemskerk</i>
HEER EIGENJAAR	<i>Daan Gevers</i>	<i>Daan</i>	<i>Landbouwer</i>	<i>Heemskerk</i>

op deze v.w.g.m. *Christine Bernardus Johanna Brouwerse de Vos*
 van *Steenwijk* gemiddeld van *Essen tot Vlindersteene*

art. 296
 d. 1951 Scheiding 1912
 d. 1931/35
 6. Aug. 1901
 Pierson, Helderling Pierson Fonteinlaan II, Haarlem
 Partij. No. 10649
 land. No. 197

Stukje van kadastrale legger waarin het eigendom overgaat van moeder Pauline Gevers-Van Lennep naar zoon Daan Gevers

Niet gedateerd, maar na 1937. Rozentuin. Links: zicht vanonder de leilinden op de bloemenborders langs de noord-zuid-as. Rechts: zicht in de oostwest-as over de ronde vijver naar de weilanden buiten de tuin. (Coll. Spaarnestad)

Net als voorgaande heren en vrouwen van Marquette hebben Daan en Christine, naast hun gezamenlijke sociale activiteiten als leden van de hogere kringen, hun eigen besognes. Christine bestiert de huishouding en bemoeit zich verder weinig met het beheer van de gronden. Ze is veel uithuizig, om paard te rijden of anderszins. Daan Gevers stelt bij het beheer van het landgoed veel belang in het floreren van het boerenbedrijf. Omdat hij nog steeds directeur is van een goedlopend bedrijf (gezien zijn vroegere werk bij een bank vermoedelijk een investeringsmaatschappij of iets dergelijks) heeft hij ook genoeg inkomsten om de oorlogsschade te laten herstellen en alles op orde te houden.

Naarmate hij echter ouder wordt valt het werk de jonkheer zwaarder. In 1975 verschijnen de eerste geruchten in de krant over verkoop van Marquette. De gemeente Heemskerk acht zich primaire gegadigde, maar kan de vraagprijs niet opbrengen. Als andere mogelijke kandidaten worden Staatsbosbeheer en de Nederlandse Vereniging voor Natuurmonumenten genoemd. Uiteindelijk verkoopt jonkheer Gevers in 1977, als hij 76 jaar is, de grond van het landgoed aan Maatschappij De Omval met het beding dat hij en de freule tot hun dood op Marquette mogen blijven. Al spoedig wordt dat recht afgekocht (er zal geen toestemming komen voor de bouw van een bungalow op een deel van het terrein) en na een afscheidsreceptie vertrekt het echtpaar Gevers – de Vos van Steenwijk uit Heemkerk.

1952 Links: Frits, Daan en Christine. Rechts: Jonkheer Daan Gevers met een van zijn koeien (HMK)

De boerderij Daantjes hof in 1956 (HKH, Dia C. Duineveld)

Ontwikkeling van het huis in de periode 1925-1979

Voor het openstellen van het huis en voor de bloembollententoonstelling zijn werkzaamheden aan het huis verricht en na de oorlog is schade hersteld. Het huis is onder de laatste jonkheer en freule niet wezenlijk veranderd. In de jaren zeventig is minder onderhoud gepleegd en ziet het huis er 'onderkomen' uit.

Het huis in 1959, zonder achtergrond van hoog geboomte. Het hakhout is recent gekapt (RCE)

1974 De cadillac van Frits Gevers voor de gevel met luiken. (Coll. Oud Castricum)

Ontwikkeling van het terrein in de periode 1925-1979

Voor de bloembollententoonstelling worden naast tulpen en dergelijke ook vele kleine soorten bolletjes aangeplant die na afloop niet worden gerooid, maar mede de basis vormen voor de huidige rijke stinzebegroeiing.

De kasteelgracht aan de westzijde van het kasteel wordt weer geometrischer gemaakt, maar de geschulpte randen van de halfronde vijver komen niet terug.

De moestuin wordt na afloop van de tentoonstelling op een kleine hoek na, heringericht als weiland.

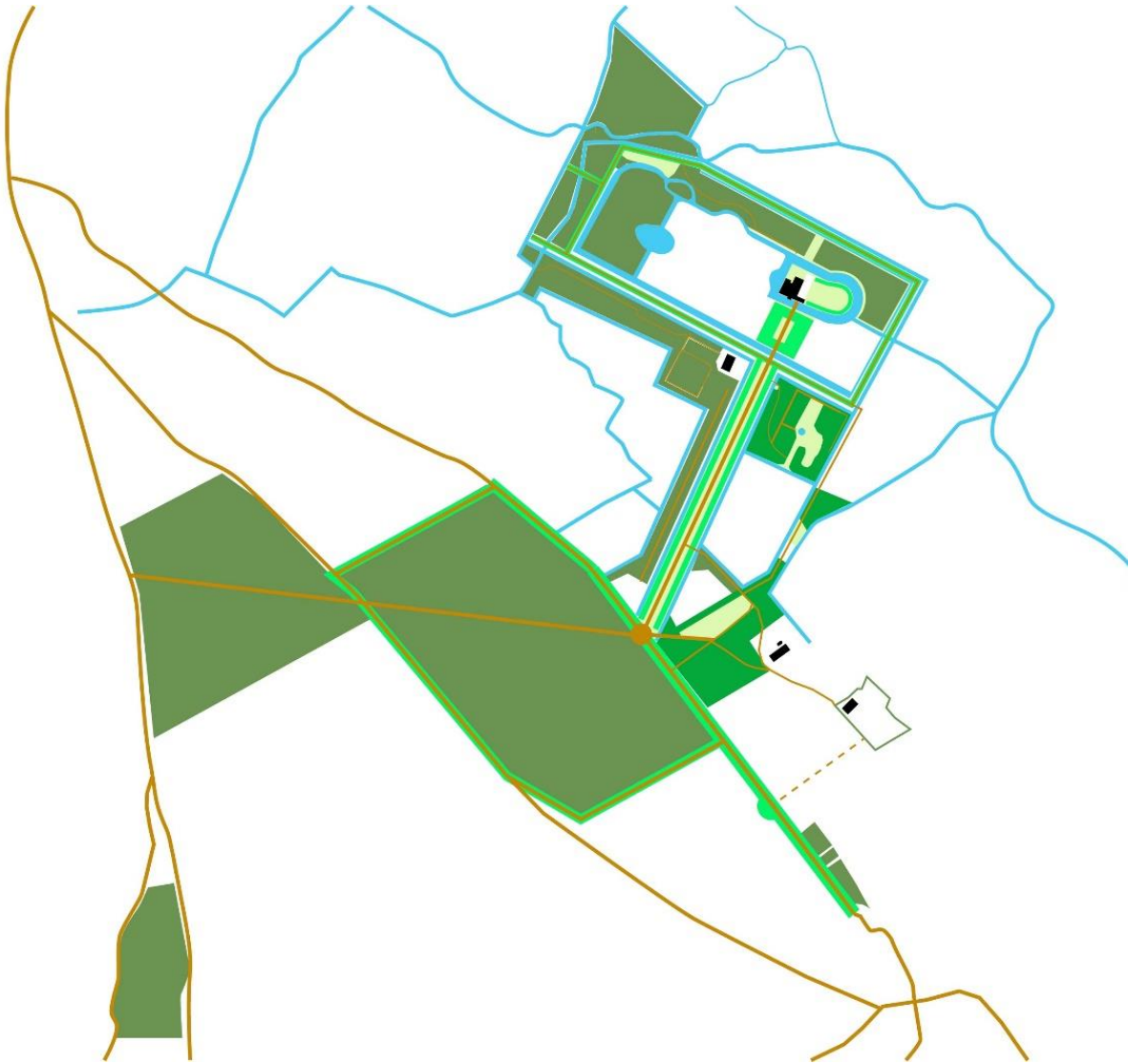
De Rozentuin, die voor de tentoonstelling is opgeknapt, blijft na afloop als bloementuin intact, maar na verloop van tijd verdwijnen de bijzondere elementen en wordt de tuin eenvoudiger, omdat de jonkheer en freule niet hechten aan een sjeke, goed onderhouden 'pleasure ground'.

Ook voor de rest van het landgoed geldt dat sierelementen worden verwaarloosd ten gunste van het economisch gebruik van het landgoed. De oude lindenlaan aan de oostzijde van het 'Olmstuk' wordt ergens tussen 1938 en 1955 gekapt. Zo ontstaat er aan de westzijde van het kasteel een groot aaneengesloten weiland.

Marquette in 1938 en in 1955 (Kadaster, coll. PWN)

Fase 9 1925-1979

1979- heden Provincie Noord-Holland, veranderingen in de aanleg onder het beheer door N.V. Provinciaal Waterleiding Bedrijf Noord-Holland

Nog in hetzelfde jaar dat De Omval Marquette van Gevers aankoopt (1979), verkoopt ze het landgoed door aan de Beverwijkse maatschappij Scholte- Rijs- Scholte BV, een samenwerking van 3 heren. Zij willen op Marquette een internationaal conferentieoord vestigen en hebben daarvoor het huis en de boerderij nodig, met het huiseiland erbij en enige ruimte bij de boerderij voor een nieuw hotelgebouw en parkeerruimte. De overige gronden, inclusief het Huldtoneel, verkopen ze in 1980 aan de provincie Noord-Holland voor f 2.750.000. De Provinciale Waterleidingmaatschappij van Noord-Holland (PWN), nu de N.V. PWN Provinciale Waterleidingmaatschappij NH (PWN), krijgt het beheer.

Voor zijn nieuwe functie wordt het huis in 1980-81 voor 4,5 miljoen gulden gerestaureerd onder leiding van de Amsterdamse architect Gerard Prins (1929-2017). Een bevlogen verdediger van erfgoed, die vanaf 1956 betrokken is geweest bij het herstelwerk van vele historische panden in Amsterdam en ook ambachtelijk van wanten weet. Maar eerst vindt in opdracht van PWN een bouwhistorisch onderzoek plaats door het in Utrecht gevestigde Bureau voor Bouwhistorie en Architectuurgeschiedenis. Dat onderzoek en de vondsten die gedaan worden zijn aanleiding voor de publicatie van het boek *Marquette 't Huys te Heemstede in zijn historisch decor.* (1981 Van Leeuwen en Van Leeuwen-Enklaar)³⁸.

Hoewel de exploitatiemaatschappij Marquette van Lucas (Loek) Scholten c.s. de moestuin heeft verkocht aan PWN, claimt ze hier toch ruimte om een grote parkeerplaats aan te leggen. Een ontwerp daarvoor wordt notabene getekend door het bureau van Prins. Een nieuw te bouwen trafo en gasmeterruimte dient volgens het plan vermomd te worden als 'duivenhok'. Ook toont de tekening ideeën voor een inrichting van het kasteelterrein waarbij meer of minder letterlijk gerefereerd wordt aan verdwenen elementen (ronde burcht, Rozentuin). De tekening toont verder een vormverandering van de contouren van het kasteelterrein en de grachten die historisch helemaal niet verantwoord is. De reden ervoor is niet duidelijk, misschien is de bedoeling het 'dramatiseren' van de ronde burcht in een asymmetrische situatie.

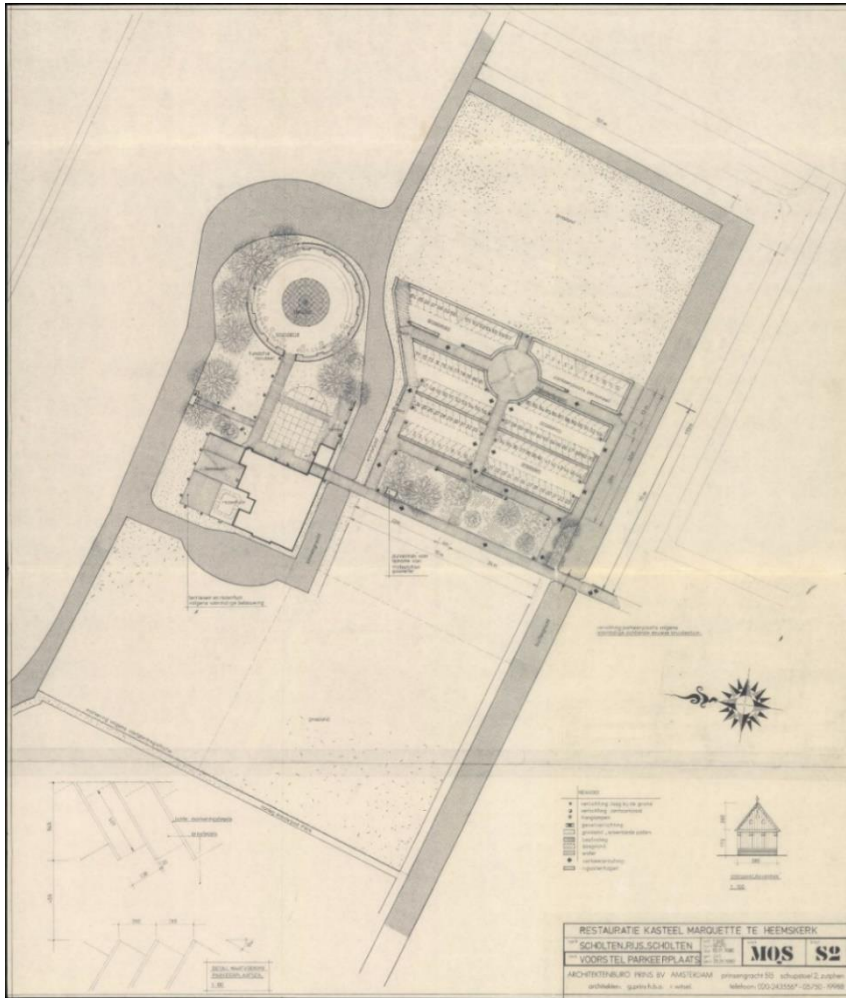
PWN gaat niet akkoord en ook de gemeente Heemskerk niet. Daarop 'kraakt' Scholten – zo staat te lezen in een krantenbericht - een weiland om daar met bulldozers en sintels een 'noodparkeerterrein' aan te leggen. De actie mag niet baten. Teleurgesteld stopt Scholten daarom in 1982 met de exploitatiemaatschappij Marquette.

Aan de wens van horecaondernemers om gasten dicht bij het huis te kunnen laten parkeren komt PWN tegemoet door ca. 1980/1981 parkeerplaatsen te realiseren in het oostelijk deel van de Bokkenlaan. Daar staan auto's redelijk uit zicht.

In 1984 komt er een nieuwe eigenaar. Deze voltooit (1985) het in aanbouw zijnde hotel naast Daantjes hof, maar houdt het daarna ook weer snel voor gezien. Vervolgens vinden nog meerdere veranderingen van eigenaars en horecaconcepten plaats. Intussen is het hotel in en aan de verbouwde kapschuur van Daantjes hof gebouwd.

---

³⁸ J. van Leeuwen was sinds 1974 als architect werkzaam op het bureau van Prins. M.M. van Leeuwen Enklaar schreef over historische onderwerpen.

1982 Niet uitgevoerd ontwerp voor parkeerplaats en herinrichting kasteleiland. (PWN)

2019 Duiventoren (ca. 1780) en boerderij met hooischuur (1907), hotel (1985).

Een eerste beheernota voor Marquette wordt voor de periode 1985-1990 geschreven. De beperkte inhoud ervan wordt verwerkt in het volgende, meer omvangrijke beheerplan 1991-1995 dat is gemaakt als examenproject voor de cursus “opzichter, uitvoerder, bosbouw en cultuurtechniek. In dit beheerplan staat als algemene beheerdoelstelling: *“de instandhouding en zo mogelijk bevordering van de cultuurhistorische, natuurwetenschappelijke, landschappelijke en recreatieve waarden van het landgoed Marquette.”*

Hoewel de kennis over de aanleggeschiedenis nog beperkt was³⁹, zijn in de periode 1980-1990 verschillende beheermaatregelen uitgevoerd gericht op behoud van cultuurhistorische waarden naast ecologische waarden. De enige verandering in de aanleg is de gedeeltelijk verjonging van de oprijlaan in drie fasen.⁴⁰ *“Er is voor linden gekozen op advies van Staatsbosbeheer. In de praktijk is namelijk gebleken dat het herbepplanten met beuken niet het gewenste resultaat geeft.”*

In 2002 en 2009 volgen er twee beheerplannen door eindexamenstudenten. Beide zijn sterk gericht op natuurbeheer en verbetering van de wandelmogelijkheden.

Voor het waterbeheer wordt ten noorden van de westelijke rechthoek een smalle verbindingssloot gegraven tussen de buitengracht en de waterlijst. Verder wordt een nieuw wandelpad langs de zuidrand van het Varkensbos aangelegd ter vervanging van het noordelijker gelegen historische pad.

Luchtfoto uit 2016 (Coll. PWN)

³⁹ In de korte paragraaf “geschiedenis en cultuurhistorie” staat te lezen dat ±1740 een baroktuin aanwezig is naar ontwerp van S. Schijnoort. De naam S. Schijnoort is afkomstig uit een tijdschriftartikel over Marquette van Leonard Springer. Vermoedelijk bedoelde Springer Simon Schijnvoet (1653-1727) en is er een zetfout gemaakt. Voor betrokkenheid van deze Amsterdamse kunstverzamelaar, die ook buitenplaatsen ontwierp, is echter geen enkele aanwijzing gevonden.

⁴⁰ Extra voor inboet bestelde linden zijn geplant in het Olmstuk, Eekstuk, ’t Hemeltje, Rozentuin.

Geschiedenis van het Huldtoneel

Het is niet bekend of het eerste begin van het Huldtoneel⁴¹ een Germaanse offerplaats was, of een grafheuvel uit de Romeinse tijd of opgeworpen ca. 900 n. Chr., de tijd waaruit de vroegste scherven dateren.

Het verhoogde duin ligt aan de oostkant van de binnenduinen aan de weg van Velsen naar Egmond. Op deze heuvel vonden vergaderingen plaats van de Kennemer bestuurders en werd daarom de Scepelingenberch genoemd. Later werden er op de heuvel (hul) de nieuwe vorsten van Kennemerland gehuldigd – Albrecht van Beieren, graaf van Henegouwen, Holland en Zeeland (1361) en Jan van Brabant (1418), vandaar hultoneel volgens Andries Schoemaker en Huldtoneel volgens anderen.⁴²

Na de verkoop van het duingebied van Marquette in 1663 door Maximiliaan de Hertaing, hoort het Huldtoneel niet meer bij het landgoed Marquette.

Via overerving komen het duingebied van Castricum en het (inmiddels door akkers omgeven) Huldtoneel in handen van Daniël Theodoor Gevers. Op zijn verzoek wordt het terrein in 1863 onderzocht door de Leidse archeoloog dr. L.J.L. Janssen. Van het duin waren delen vierkant afgegraven, hetgeen in 1881 werd betreurd.⁴³ Om het belang van de historische locatie zichtbaar te maken, richt D.T. Gevers direct na het onderzoek een hardstenen gedenkzuil met inscriptie op en wordt het rechthoekige terrein ingericht als een soort toneel met een achterwand en coulissen van beplanting.

Wanneer Pauline Gevers van haar tante Margaretha Johanna Deutz van Assendelft, douairière van jhr. Daniël Gevers van Endegeest, het 721 ha grote duingebied van Castricum erft, komt het Huldtoneel weer bij de bezittingen van Marquette.

Bij de opening van de bloembollententoonstelling in 1937 wordt een historische optocht gehouden met de geschiedenis van het Huldtoneel als thema.

In de afgelopen decennia is het Huldtoneel aan alle kanten steeds meer ingesloten door woningen en bedrijfsgebouwen.

Links: inhuldiging van Caninefatenleider Brinio, gravure door Hendrik de Leth, 1729 (Rijksmuseum).

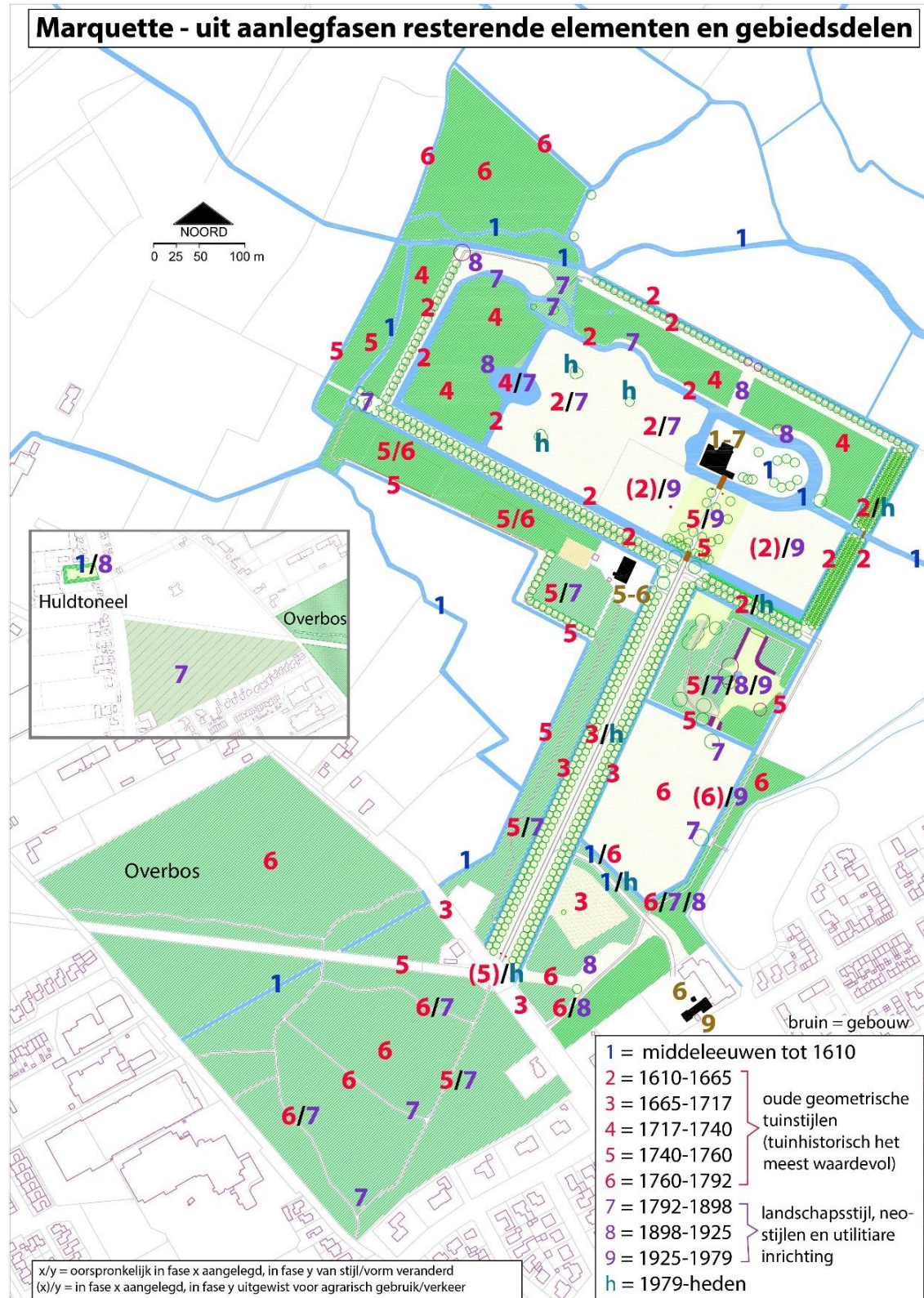
Rechts: P.W.M. Trap (1874) naar H.D. Kruseman van Elten (1850), Schepelenberg of Stoppelberg (NHA)

⁴¹ De Historische Kring Heemskerk vermeldt dat het Huldtoneel een van de eerste beschermde archeologische monumenten was.

⁴² Middeleeuwse vergaderplaatsen zijn ook elders te vinden, o.a op de Veluwe, het Herenhul geheten. Zie Ciska van der Genugten, "Herenhul, rechtspraak in het Engelandersholt", in: *Het verborgen verleden van het Engelandersholt, Apeldoorn SAGA rapport 8*, 2016.

⁴³ 01-01-1881 Stemmen voor waarheid en vrede, jrg 18, nr. 2, p.395, via Delpher.

Wat is over van de historische aanlegfasen, met KAART

Fase 1 Middeleeuwen tot 1610

Van de aanleg en context is nog over:

- De geomorfologische vormen en bodems van het voormalige getijdeland;
- Het huiseiland met omgrachting. (De gracht tussen voorburcht en ronde burcht werd in deze periode gedempt);
- De Hooisloot en Noorddorperbeek;
- Het tracé van een oude landweg over de strandwal en de eerste toegangsweg;
- Archeologische resten van de ronde burcht (afgebroken 1802), oude boerderijen.

Fase 2 1610 – 1665 Hollands classicisme, vijf eigenaren De Hertaing

Van de aanleg is nog over:

- De oostelijke gracht en de zuidelijke delen van de waterlijst, mogelijk meer;
- Lanenstructuur op de singels, oost en zuid;
- Stinzenflora?;
- Archeologische sporen van tuinaanleg op het huiseiland, moestuin, boomgaard.

Fase 3 1666 - 1717 Uitbreiding en verbetering, Petronella van Wassenaer, e.a.

Van de aanleg is nog over:

- De westelijke grachten en noordelijke delen van de waterlijst;
- Lanenstructuur op de singels;
- De brede oprijlaan (oorspronkelijk 6 rijen linden, nu 4 rijen);
- Begin laan van Marquette naar het dorp en noordelijk rechtgetrokken stuk Oosterweg.
-

Fase 4 1717 – 1740 Amsterdamse buitenplaats van Mr. Joachim I Rendorp en Maria Meyners

Van de aanleg is nog over:

- Hakhoutbosketten (Eekstuk, tussen noordelijke gracht en waterlijst, tussen westelijke gracht en waterlijst, het bos tussen noordwestelijke gracht en waterlijst was oorspronkelijk boomplantage en werd later hakhout);
- Vierkant toegangsveld omzoomd met linden;
- Grote westelijke vijver (zonder geschulpte rand, want ‘verlandschappelijk’ na 1800);
- Vijver aan westelijke kasteelgracht (zonder geschulpte rand, want ‘verlandschappelijk’ na 1800); Laan van Marquette naar het dorp Heemkerk, rechtgetrokken Oosterweg
- Archeologische resten en sporen tuinaanleg (paden, randen van hout of baksteen)

Fase 5 1740 - 1760 Vernieuwd huis, uitbreiding bosketten, Pieter Rendorp

Van de aanleg is nog over:

- Toegangshek met stenen pijlers op de brug (1741);
- Hakhoutbosketten (Personeelsbos, Schapenbos, Rozentuin, Varkensbos was oorspronkelijk boomplantage en werd later hakhout);
- Overbos (De ganzenvoet van lanen is verdwenen. Alleen de noordelijke laan is nu nog als verkeersweg aanwezig);

- Ruimte van voormalige moestuin en boomgaard ten zuiden van 't Hemeltje. (Nu gevuld met gras);
- Oudste deel van het Koetshuis;
- Archeologische resten en sporen tuinaanleg (paden, randen van hout of baksteen, ophoging).

Fase 6 1760 - 1792 Voltooing huis en Overbos, Joachim II Rendorp en Wilhelmina Hillegonda Schuyt

Van de aanleg is nog over:

- Hakhoutbos (de Guit);
- Parkaanleg langs pad parallel aan 't Hemeltje (na 1800 verlandschappelijkt, daarna versmald) en solitaire eik in weiland (restant van oorspronkelijke brede strook);
- De zevende as van de ster van lanen en parkaanleg daaromheen (na 1800 verlandschappelijkt);
- De duiventoren in de as van de voormalige laan (zichtas loopt niet meer door tot aan de duiventoren).
- Paardenstallen achter koetshuis (verdubbeling gebouw);
- Archeologische resten en sporen tuinaanleg (paden, randen van hout of baksteen, ophogingen).

Fase 7 1792 - 1898 Verlandschappelijking, drie generaties Rendorp

Van de aanleg is nog over:

- Slingerende waterlopen, een eilandje omsluitend (vergraving noordwestelijke gracht);
- Enkele slingerpaden (deels gebaseerd op paden van de geometrische aanleg);
- Landschappelijke open plek (Paardenweitje) ten noorden van het Eekstuk;
- Beukenlanen (van de oprijlaan nog enkele beuken aan het begin) en beukenbos.

Fase 8 1898 - 1925 Hernieuwde bloei, Hugo Gevers en Paulina Adriana van Lennep

Van de aanleg is nog over:

- Restanten van de door Henri Copijn ontworpen 'pleasure ground' cq Rozentuin: ronde vijver, boom- en heesterbeplantingen, paden;
- Tuinsieraden afkomstig van Assumburg;
- Boombeplantingen (bruine beuken, coniferen);
- Boerderij Daantjes hof.

Fase 9 1925 -1979 Boerenbedrijf, A.D.T. Gevers en C. Barones de Vos van Steenwijk

Van de aanleg is nog over:

- Stinzenbolletjes van de bloembollententoonstelling in 1937;
- Boombeplantingen.

Huldtoneel

Van de aanleg is nog over:

- Duinheuvel (maar met rechthoekig gemaakte randen);
- Inrichting 1863 met gedenkzuil.

3 Huidige situatie en KAART Terreinindeling, namen en wandelingen

Rondgang over het terrein

Jacobus Craandijk kon in 1875 nog van Assumburg naar Marquette wandelen door een open gebied. Dat kan nu niet meer, maar nog steeds doet Marquette zich voor als een boomrijk eiland in een zee van weilanden. Craandijk kwam via een pad door het bos bij de duiventoren uit op de oprijlaan. Deze oude route is nu geblokkeerd door het hotel van Marquette. Wij beginnen bij de hoofdentree aan de Marquettelaan.

Op de luchtfoto (2018) hieronder zijn de routes aangegeven voor het bewandelen en beschrijven van het huidige terrein.

Terreinindeling getekend op luchtfoto AHN

Entree en oprijlaan

De entree bevindt zich aan de Marquettelaan, waar vrij veel verkeer doorheen gaat. Grote borden, bedoeld om gezien te worden door automobilisten en fietsers, domineren het beeld. Niet de fraaie tuinvazen op sokkels aan weerszijden van de oprijlaan.

Er staan nog enkele grote beuken aan het begin van de oprijlaan die een aanduiding vormen voor het ronde plein dat hier ooit lag als centrum van een ster van zeven lanen. Nu ligt er voor het regelen van de verschillende soorten verkeer een allegaartje van verhardingsmaterialen. De Oosterweg, die ook een onderdeel van de lanenster was, sluit met een knik aan op de Marquettelaan. Op de plek van Pieter Rendorps portierswoning/boerderij (afgebroken tussen ca. 1900 en 1938) liggen twee grote omhaagde hobbytuinen.

De laan die Joachim II toevoegde aan de ster werd in de 19^e eeuw 'verlandschappelijkt'. Vanaf de entree van Marquette (en komend vanuit het noordwesten over de Marquettelaan) kun je erin kijken, maar de landschappelijke zichtas valt niet op achter het grote groen-witte bord.

Vorbij de beuken begint de nieuwe beplanting van de oprijlaan. De vier rijen linden zijn nog jong en staan op afstand van de klinkerweg. Daardoor valt de enorme lengte en breedte van de toegangsweg op maar ervaar je nog niet het effect van de bomen. Oorspronkelijk (na aanleg door Petronella van Wassenaer tussen 1666 en 1702) liep de toegangsweg als het ware onder het dak van zes rijen linden naar het kasteel. In de tijd dat het landgoed werd aangepast aan de landschapsstijl veranderde de boombeplanting in twee maal twee onregelmatige rijen op afstand van de weg. Het moest lijken of de toegangsweg door bos liep. Wanneer de recent geplante linden groter worden, gaat een 'hybride' laanbeeld ontstaan; een kruising tussen de classicistische lindenlaan en de landschappelijke beukenlaan.

Links: zicht op de entree en de oprijlaan. Rechts: 'verlandschappelijkte' zichtas, oorspronkelijk laan van lanenster.

Kort na de ingang is links een bordje zichtbaar dat het begin van een (natuur)wandelpad door het Personeelsbos markeert. Rechts ligt een kleine, door bosranden omzoomde weide waarin een solitaire moseik staat. De ruimte werd omstreeks 1750 aangelegd als moestuin met een boomgaardje in de zuidelijke punt en bleef dat tot ver in de 20^e eeuw, totdat boerderij Daantjes hof onderdeel werd van een hotel. Het boomgaardje is een puntje bos geworden.

Vorbij de voormalige moestuin staat weer een bord, om de toegang naar het hotel aan te geven. De oude toegangsweg naar de boerderij blijkt bestraat met moderne betonstenen.

Na de afslag volgt een groot weiland, 't Hemeltje, met aan de oostrand een enorme solitaire eik. Deze eik kan nog behoord hebben tot de parkaanleg van Joachim II langs het (toen smallere) Hemeltje. (Op de

luchtfoto van 1955 is te zien dat er toen nog meer gespaarde oude eiken meer stonden). Tegen de noordrand van de weide staat nog een solitaire eik, maar die is minder oud en waarschijnlijk geplant in de twee helft van de 19^e eeuw of zelfs aan het begin van de 20^e eeuw om het landschappelijke aspect van de Rozentuin aan de zuidrand te versterken. Veel recenter is nog een solitaire boom in het weiland geplant. Die resteert van te veel pootmateriaal.

Zicht in 't Hemeltje vanaf de kant van de oprijlaan. De pijlen geven de solitaire bomen aan.

Aangekomen bij het 18^e-eeuwse koetshuis wordt de sfeer van een bijzonder oud landgoed echt goed ervaarbaar. Er groeien hier nog meerdere solitaire bomen die vermoedelijk tussen 1808 en 1815 zijn geplant. Aan weerszijden van de toegang naar het koetshuis (door Pieter Rendorp als dienstwoning gebouwd) staan weer twee tuinvazen op sokkels en voor de brug naar het voorplein staat een gaaf hekwerk uit 1741 (datering RCE). Voorbij het hek zijn hele oude linden in beeld en het huis met schuin achter de poort het torentje, het meest oude (zichtbare) gedeelte van het gebouw.

Links: het koetshuis. Rechts: zicht op het toegangshek, het voorplein met oude linden en de brug en poort naar het huiseiland. De toren gaat schuil achter een kruin.

Rechts: ligt naast de herplante oprijlaan een vrij onbestemd grasveld en heesterranden waar de kruinen van verschillende soorten bomen boven uitsteken. Een kleine dam geeft hier toegang tot de Rozentuin.

Rechtsvoor is de toerit tot de parkeerplaats die door PWN in de Weverslaan is aangelegd ten behoeve van de gasten die in het huis komen vergaderen, lunchen, dineren enz. Omdat de parkeervakken tussen

de laanbomen zijn gepast en de eerste vakken pas op afstand van de poort liggen, stoort de parkeerplaats niet.

Nabij de hoek van de oprijlaan en de Weverslaan staat een overdekt informatiebord van PWN, dat door zijn bescheiden vormgeving en materiaal (ongeverfd hout) niet detoneert.

Weverslaan met rechts informatiebord

Voorplein en de tuinen binnen de grachten

Door het hek en over de brug gaand kom je op het voorplein. De oude linden, die gesnoeid zijn om ze in stand te houden, dateren van de classicistische aanlegperiode. Ze stonden in regelmatig verband om een klein plein op het kruispunt van de as van de oprijlaan en de dwarsas door moestuin en boomgaard. Na 1800 werd een aantal bomen weggehaald om het voorplein een onregelmatiger aanzien te geven en werd een ruit van paden toegevoegd. Anno nu is er alleen nog maar het pad tussen het toegangshek en de brug naar de poort. De linden staan in twee stroken gras. Twee tuinvazen, op sokkels, staan te ver van de toegangsweg in het gras.

Op het voormalige voorplein is de zuidgevel van het huis goed zichtbaar. Daar groeien nog steeds leibomen, zwarte moerbeien tegenaan. Verder rondkijkend wordt duidelijk dat binnen het park van Marquette het huis ook als een soort boomrijk eiland in een weidse ruimte van gras ligt. Alle 17^e-eeuwse tuinonderdelen, die voor een belangrijk deel ook in de periode van de landschapsstijl bleven bestaan, zijn verdwenen: de moestuin, de boomgaard, de tuin ter hoogte van de tot vijver verbreedde westelijke kasteelgracht, de drie verschillende oost-west lopende assen. Samen met het 19^e-eeuwse weiland op het Olmstuk en het gras op het voorplein vormen ze een aangesloten grasveld.

Daan Gevers, de laatste particuliere bewoner van Marquette, begon tijdens de Duitse bezetting met het omvormen van de tuinen van Marquette naar grasland voor zijn melkveebedrijf. Het resultaat is een eenzijdig agrarisch beeld. In het weiland van het Olmstuk zijn symmetrisch twee groepen van drie linden gezet (overgebleven van de laanaanplant) en asymmetrisch nog twee solitaire bomen (menging van stijlen). Dat zorgt nog voor enige dieptewerking.

Links: zicht op linden op voorplein en zwarte moerbeï op de zuidgevel.

Rechts: zicht over de kasteelgracht naar het Olmstuk en moerbeïen op de zuidgevel.

De vijver aan de oostkant van het huis is niet zichtbaar vanaf de klinkerweg op het voorplein. Alleen als je over het gras naar de zuidwesthoek van de kasteelgracht loopt kun je de halve kom (zonder schulprand) bekijken.

Links: de vijver bij de westgevel, nu koud grenzend aan weiland.

Rechts: het fundament van een verdwenen tuinbeeld in de voormalige boomgaard annex tuin.

Aan de 'bobbeligheid' van het weiland aan de westzijde van het huis is nog te zien dat het geen gewoon weiland is, maar 'tuinarcheologisch' terrein. De voormalige moestuin daarentegen is voor de bloembollententoonstelling in 1936 geëgaliseerd en vertoont geen enkel spoor meer van historische tuinaanleg.

Zicht vanaf het 'voorplein' naar het oosten, naar de voormalige moestuin.

Het is in de huidige situatie niet mogelijk om vanaf het 'voorplein' verder te wandelen. Je kunt alleen maar over de kasteelbrug en door de poort naar het huiseiland lopen. Dat is echter geen eigendom van de provincie.

De kasteelgrachten horen wel bij het terrein dat PWN beheert. Recent is er veel riet uit de grachten verwijderd en is men begonnen met het weer in vorm brengen van de oevers. Daardoor wordt weer duidelijker dat de kasteelgrachten de rechte belijning van de vroegere voorburcht en de verdwenen middeleeuwse ronde burcht volgen. Het is nu ook weer mogelijk om onder de brug door over het water te kijken.

17e-eeuwse singels

De singels liggen tussen de buitengrachten (de twee 17^e-eeuwse rechthoeken) en de waterlijst (de 17^e-eeuwse scheiding tussen het park op de strandwal en de weilanden daarbuiten).

Zuidelijke singel west - Bokkenlaan

We beginnen met de Bokkenlaan. Die is nog representatief voor de classicistische aanleg. Aan twee zijden van het onverharde wandelpad staat een rij linden en aan weerszijden zijn de waterlopen zichtbaar.

Oostelijk begin van de Bokkenlaan. Rechts: onbelemmerd uitzicht over weilanden naar het huis.

Sinds Daan Gevers de centrale dwarslaan tussen de oude boomgaard en het weiland van het Olmstuk heeft gerooid, is er vanaf de Bokkenlaan een riant uitzicht op het huis. Oorspronkelijk was het mogelijk om vanaf de Bokkenlaan over te steken naar de andere kant. (Het tracé van de in de tuinen opgenomen oude landweg). De aanzet van de gedempte sloot naast de laan is nog goed zichtbaar in het weiland.

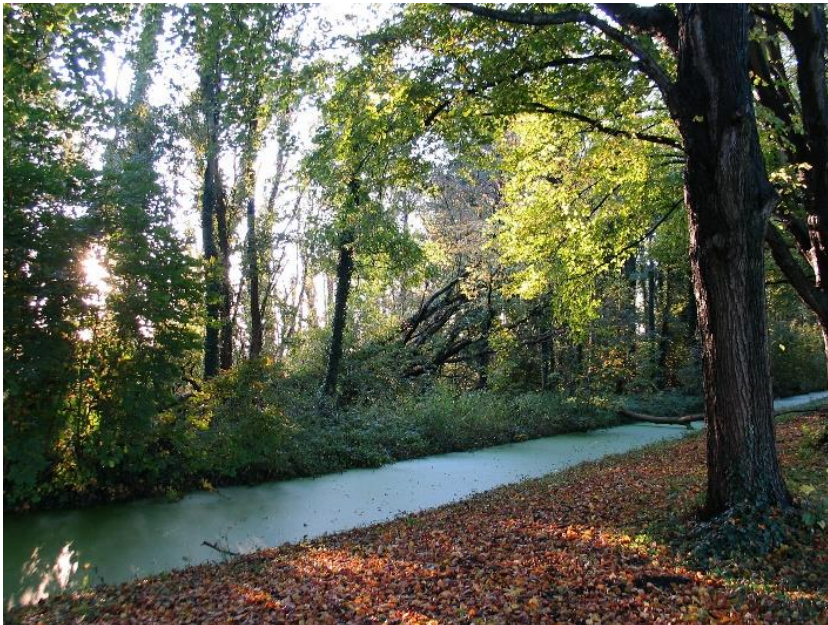

Links: zichtas vanaf de Bokkenlaan over de dwarsgracht uit de late 17^e of vroege 18^e eeuw.

Rechts: de grote westelijke vijver gezien vanaf het Olmstuk. Achter de vijver zijn in de vroege 20^e eeuw coniferen geplant. Het is nog goed te zien waar de door Pieter Rendorp gedempte gracht lag.

De dwarsgracht langs het Eekstuk vormde in de geometrische aanleg een belangrijke zichtlijn tussen de singels. Halverwege ligt de grote vijver, die voor 1800 geschulpte randen had en daarna enigszins is gewijzigd.

In de huidige situatie is vanaf de Bokkenlaan wel een stukje van de dwarsgracht zichtbaar, maar over de hele lengte van het water kijken is niet mogelijk vanwege brede rietzomen. Het eiland is vanaf de Bokkenlaan niet herkenbaar. Het uitzichtheuveeltje aan de zuidzijde van de Bokkenlaan is verdwenen. Er is niets te zien in het Varkensbos, alleen opgeschoten hakhout en omgevallen bomen.

Zicht op het Varkensbos vanaf de Bokkenlaan

Verlengde Bokkenlaan

Links, west naar oost: einde Bokkenlaan met moseiken en dam naar Varkensbos.

Rechts, oost naar west: einde Bokkenlaan met beukencirkel.

Vorbij het Eekstuk staan langs het verlengde van de Bokkenlaan moseiken, een boomsoort die pas na 1735 in west Europa werd gekweekt. Onbekend is of de huidige bomen vervangers zijn van exemplaren van dezelfde soort en of de eerste generatie voor of na de ‘verlandschappelijking’ werden geplant. Aan het westeinde van de Bokkenlaan is in de zichtlijn naar de weilanden buiten het park na 1800 een cirkel van beuken geplant, met één bruine beuk. Ter plaatse is het echter lastig om de cirkel te ontwaren tussen alle andere bomen.

Het doorzicht door het Schapenbos naar de weilanden is geheel dichtgegroeid.

Westelijke singel

De westelijke singel heeft geen naam en is ook geen duidelijke laan. Het pad loopt tussen de gracht en een rij beuken. Omdat het hakhout op het Eekstuk opgaand bos is geworden, is er ook geen ruimte (meer) voor een rij bomen langs de gracht.

Ten westen van de eenzijdige beukenlaan staat nog een vrij regelmatige boomplantage, eveneens van beuken. Er zijn verschillende beuken omgegaan, vooral in een lagere en nattere strook.

Eenzijdige beukenlaan langs de westelijke gracht. Rechts: beukenplantage tussen het pad langs de gracht en de waterlijst.

Het doorzicht door het Schapenbos - gemaakt door Pieter Rendorp in het verlengde van de lange oost-west zichtlijn vanaf het huis - is er niet meer. In het Eekstuk is de zichtas er ook niet meer, zoals al op het voorplein voor het huis viel te constateren. De tekening van Nautz uit 1815 is te grof om te begrijpen wat met de doorzichten is gedaan in het kader van de 'verlandschappelijking' van Marquette. In het Eekstuk is een sokkel van een tuinbeeld gevonden door de Historische kring Heemskerck.

Noordwestelijke singel

Links: Aansluiting van de westelijke singel op de schuine noordwestelijke singel. De rode pijl wijst op een dikke bruine beuk die in de lijn van de beukenrij langs het westelijke pad staat (linker witte pijl). Voorts is de vergraven noordgracht te zien. De rechter witte pijl is het pad van de schuine singel dat langs de waterlijst loopt. Rechts: de waterlijst met stoelen van uitgeschoten lindenhakhout. Achter de linden het bos van de Guit.

In de noordwesthoek van het park lag tijdens de classicistische stijlfase (Te zien op de kaart van De Leth uit 1728) een geometrische restruimte tussen de westelijke grachtenrechthoek en de door natuurlijke beken gevormde waterlijst. Deze restruimte was afgebakend door sloten en gevuld met bomen. Dit werd later hakhoutbos. Aan alle zijden waren lanen geplant. Joachim II maakte zijn noordelijke uitzichtheuveltje (een laag plateau) midden in de boomplantage en legde er een padenpatroon in aan. Hij plantte ook een nieuw stuk bos (de Guit) aan de noordzijde van de Noorddorperbeek. In de periode waarin Marquette werd aangepast aan de landschapsstijl werd in deze hoek de buitengracht vergraven tot een slingerbeek met een eiland en werden enkele slingerpaden aangelegd inclusief een brug naar het eiland. Het exacte ontwerp is niet bekend, maar de sloten rond het bosket werden gedempt en de lanen verwijderd. Vermoedelijk werd de ophoging van Joachim II gebruikt om er een landschappelijk pad overheen te leggen.

Voor de bloembollen-tentoonstelling van 1937 werd het landschappelijke ontwerp gerenoveerd. Bezoekers konden via de toen nog bestaande dwarslaan en een brug over de noordgracht over een blinkend zandpad doorwandelen naar het eiland en het eiland betreden.

In recente tijden is een schuine sloot gegraven die de slingergracht verbindt met de waterlijst en Noorddorperbeek. Vermoedelijk is de grond op het pad op de buitensingel gegooid. (In 1981 stond een doorgaand pad op de beheerkaart, maar tot 2009 was dit noordelijk deel van het park het hele jaar door niet toegankelijk voor het publiek.).

In de huidige situatie is de singel langs de schuine waterlijst een smal pad zonder bomen. Doordat aan de Guitkant een rij lindenstoelen groeit op gelijkmatige afstanden (ca. 2 roeden), is er toch wel iets van de oudste aanleg ervaarbaar. Het pad sluit niet aan op de noordelijke singel, maar buigt via een onduidelijk

pad naar binnen, loopt min of meer langs het eiland en buigt dan terug. Bij de hoek van de Guit sluit het weer aan op de noordelijke singel.

Als het omleidende pad deel uitmaakte van de historische landschappelijke wandeling, dan is duidelijk dat de ruimtelijke kwaliteiten daarvan zijn verwaterd. Het grasveld (Paardenwei) tussen de slingergracht en de waterlijst is herkenbaar als landschappelijke ruimte met een bruine beuk in de noordwesthoek als blikvanger. Het eiland is echter verwilderd; er is geen pad en geen toegangsbrug meer. Ook loopt er geen pad meer naar de brug in het verlengde van de door Daan Gevers gerooide laan tussen het Olmstuk en de boomgaard. Vanaf deze route moeten er een fraaie uitzichten zijn geweest, onder meer naar de toren van het huis.

Het verwilderde eiland. Rechts: hakhoutbos tussen gracht en singel waar nog met moeite een 19^e-eeuws pad in is te vinden.

Op het Algemene Hoogtebestand Nederland is een cirkelvormige laagte te zien dat zich ongeveer op de plek bevindt waar ook een pleintje lag in het door Joachim II ontworpen padenstelsel in het bosket. Het blijkt dat op die plek een ronde poel ligt. Of die iets te maken heeft met een ijsberg of -kelder is niet duidelijk. (Vermoed wordt dat er een ijskelder is geweest in een van de bosketten).

Geheimzinnige ronde poel

Waar het wel/niet originele slingerpad weer aansluit op de 17^e-eeuwse omloop, zijn aan de oostkant van de Guit in het weiland op twee plekken treurwilgen langs de niet helemaal strakke sloten te zien. Ze zijn

geplant om de scherpe overgang van bos naar open weilandgebied te verzachten en het uitzicht meer schilderachtig te maken (landschapstijl).

Links: zicht op de Guit en treurwilgen in het Kalvergras. Rechts: zicht op het 3^e hooistuk en het begin van de beukenrij langs de noordelijke singel.

Noordelijke singel

De noordelijke singel is nog een lang recht pad, maar aan de binnenzijde ontbreekt de waterloop. Deze is veranderd in een droge greppel (oostelijk) of helemaal weg (westelijk). Aan de buitenzijde staat een rij beuken. Net als bij de westelijke singel is er door het opgeschoten hakhout aan de zuidzijde geen ruimte meer voor een tweede rij bomen.

Links: winterbeeld, rechts: zomerbeeld.

Over de hele lengte is er maar een onderbreking in het bos. Die wordt gevormd door het zogeheten Pauwenweitje ter hoogte van de achtergevel van het huis. Door de relatief smalle strook gras loopt een zichtlijn vanaf het huis naar het landschap. (De zichtas werd van het verlengde van de as door de poort naar het westen verlegd. Volgens de verhalen omdat Hugo Gevers vanuit zijn kamer de treinen over de spoorbaan wilde zien).

Links doorzicht door het Pauwenweitje naar het huis.

Rechts zicht naar het weidelandschap en de spoorbaan.

Het is mogelijk om via het Pauwenweitje naar de kasteelgracht te lopen en om de bosketten tussen de singels en grachten. Naar het westen loopt een grasstrook langs het water die eindigt halverwege de eerste 'slinger' in de noordelijke gracht. (Zie foto p. 121) Naar het oosten loopt een grasstrook helemaal langs de kasteelgracht en de Hooisloot door tot aan de oostelijke singel. Langs de buitenzijde van de kasteelgracht liep van oudsher een wandelpad (zie de tekening van R. Roghman op p. 26). In de fase van de landschapstijl werd vooral het deel van de kasteelgrachten rond de afgebroken ronde burcht opgevat als romantische vijver en werden enkele bomen voor de bosrand gezet.

Links rechte rand hakhoutbos tot aan slinger in de gracht. Rechts zicht vanaf het huiseiland op het bosket in de hoek van noordelijke en oostelijke singel.

Oostelijke singel

De oostelijke singel ligt tussen twee smalle waterlopen, aangezien aan de oostkant van de moestuin en het mogelijk oudste stuk hakhoutbos nooit een brede noord-zuidgracht werd gegraven. De singel wordt onderbroken door de Hooisloot.

Het huidige wandelpad op deze singel is net zo smal als dat van de noordelijke singel en ligt niet (meer) in het midden van de singel maar aan de oostkant. Het pad loopt tussen twee rijen beuken door en aan de westzijde daarvan bevindt zich een beukenplantage, (geplant ca 1960), die evenals de beukenplantage aan de andere kant (geplant ca 1910) nog vrij regelmatig is; duidelijk geen gewoon beukenbos.

In het voorjaar bloeit op de oostelijke singel massaal voorjaarszonnebloem, maar ook dringt riet vanuit de sloten steeds verder het land op.

Links: zicht vanaf het pad naar het noorden. Aan de oostzijde liggen het 1^e hooistuk en de Schulpweide.
Rechts: zicht in het beukenbos vanuit de zuidwesthoek.

Zuidelijke singel oost -Weverslaan

In de Weverslaan, die hetzelfde profiel heeft als de Bokkenlaan, is de parkeerplaats voor de bezoekers van het park en het huis ingepast. De laanbomen worden met paaltjes tegen aanrijden beschermd. Om de auto's vanaf het kasteleiland aan het zicht te onttrekken, wordt aan de noordzijde een dichte strook begroeiing onderhouden.

Zicht op Weverslaan vanaf oosten. Het witte hek is niet een entree van het landgoed, maar slechts een afsluiting van de parkeerplaats. Rechts: zicht over de voormalige moestuin naar het huis vanaf de hoek oostelijke singel-Weverslaan.

Rozentuin

De aanleg onder Pieter Rendorp heeft de basis gevormd voor de volgende stijlperiodes. De laatste wijziging (ontwerp H. Copijn) is kort na 1906 uitgevoerd. De 'pleasure ground' had rechte en gebogen wandelpaden door bos en open ruimten met een heldere geometrische vorm en verschillende functies (rosarium, vaste plantentuin). Na de bloembollententoonstelling van 1937 zijn de bloembedden opnieuw ingericht, maar later zijn de tuinvormen en de beplanting vereenvoudigd en verwaterd. Na het vertrek van de laatste bewoners is de tuin verwilderd. Pas recent is PWN begonnen om de tuin te fatsoeneren, mede om de lichtbehoefte soorten die er nog zijn te redden.

In de huidige situatie is de Rozentuin een parkdeel met weinig spannende landschappelijke ruimten. De dam die vanaf de lindenlaan toegang geeft komt uit op een grasveld, waar volgens de beheerkaart van 1981 een perceel tuinbouwgrond lag, later met planten als Judaspenning gekweekte door de heer Kranendonk.

De structuur van de rozentuin uit 1906 is nog wel herkenbaar aan allerlei restanten, zoals de vijver, een deel van het padenstelsel, zichtlijnen in assen en bijzondere bomen en struiken. In het voorjaar is de bodem in de bosachtige delen een zee van bloeiende sneeuwkllokjes, krokussen en ander stinzenbollen.

Zicht in de richting van het grasveld in de noordwesthoek. Rechts: gebogen pad langs oude eiken nabij 't Hemeltje.

Pad van ontwerp Copijn met uitgegroeide haagbeuken van haag. Rechts: oud pad waaraan Copijn een nieuwe zichtas koppelde. Zicht naar het oosten. De noord-zuid as begint bij de leilinden aan de rechterkant.

Leilinden aan het begin van de noord-zuid as. Het pleintje voor de leilinden en de aansluitende wandelpaden langs borders zijn weg. Rechts: de ronde vijver en het doorzicht naar een eik in weiland 't Hemeltje. Aan de oostzijde van de vijver staan nog twee bruine beuken. De scheve boom is een Suikeressdoorn.

Zicht op de ruimte van het verdwenen rosarium. De opening in de bosrand ligt in de oost-west as en over de vijver. De rand rode kornoelje is gebogen. Rechts: het veld, met verschillend maaibeheer, naar het zuidoosten gezien.

't Hemeltje en de zuidoosthoek

Pad langs 't Hemeltje

Het noordelijke begin van het bosrijke pad. Rechts: ter hoogte van de oude eik in het weiland 't Hemeltje is een toegang voor wandelaars. Op de foto is de toegang te zien net voor de beuk langs het pad.

De geometrische uitbreiding van het park door Joachim II werd na 1800 gewijzigd in landschapstijl. Men kon daarna vanuit de Rozentuin nog steeds naar het zuiden verder wandelen, maar voortaan over een slingerpad in een brede bosstrook. In de 20^e eeuw werd het weiland verbreed en bleef van de parkstrook slechts een smalle rand over, met een recht pad erdoor op de plaats van een laan op de kaart van 1780. Alleen aan het zuideinde is het bos nog wat breder en maakt het pad een bocht. Men kan vanaf de Weverslaan op het pad komen en vanuit de Rozentuin. Aan de oostkant, waar de opening in de bosrand is, is ook een dam die de Rozentuin verbindt met de strook gras die aansluit op het 'bospad' langs 't Hemeltje.

In de huidige situatie is de landschapstijl nog herkenbaar aan de gemengde boombeplanting langs het pad, maar de onderbegroeiing is vrij ruig geworden.

Zuidoosthoek

De kruising van het wandelpad met de toegangsweg naar Daantjes hof/het hotel wordt gemarkeerd met een groepje dennen. Daarna volgt een langgerekte landschappelijke parkruimte. Ook dit is een in landschapstijl veranderde aanleg uit de tijd van Joachim II. Aan de noordzijde ligt het veld van de voormalige kleine moestuin achter een dichte rand van struiken. Aan de zuidzijde ligt een strook nogal stakerig bos met dennen erin, dat het zicht op de tennisbanen van het hotel afschermt.

De laan van Joachim die de zevende as vormde in de lanenster is nu een landschappelijke brede strook gras tussen beuken die met een bocht overvloeit in de lange ruimte. In de as kijkend is de entree van Marquette te zien en de verkeersweg in de Marquettelaan. De andere kant op gezien stopt het bos de zichtlijn en is de duiventoren, die in de oude zichtas staat, onzichtbaar.

Men kan niet via het resterende deel van de oude zichtas naar de entree wandelen; de sloot langs de oprijlaan belemmert de doorgang. Er is ook geen formeel wandelpad. Dat loopt namelijk naar het zuiden, naar een zijentree van Marquette tegenover het Overbos. Dit lijkt het einde c.q. begin van het landgoed, want tegenover de entree ligt geen pad het Overbos in. (Alleen padden kunnen, via een paddentunnel, de weg kruisen en het Overbos inwandelen).

Zicht naar het noorden in door bladeren bedekt grasveld. Het pad links aan de oostkant (rechts). Rechts: de zichtas van Joachim II (1780) naar het oosten gezien. De duiventoren gaat schuil achter het bos.

Geen wandelverbinding van de zichtas van Joachim II met de entree. Rechts: het wandelpad naar de Marquettelaan

Vóór dit hek aan het begin van het wandelpad door de Beukenhoek staat een hoge afrastering met afsluitbaar hek aan de straat.

Wandeling langs Varkensbos, tuin koetshuis en door Personeelsbos

Varkensbos

Het historische pad ligt aan de noordzijde, aan de kant van de Bokkenlaan, maar voor wandelaars is een nieuw pad gemaakt aan de zuidzijde. Daar loopt men nu over een pad tussen het oude hakhoutbos en de weilanden van het Wijvenven. Op de slootrand staan verspreid knotwilgen.

Toegang naar het Varkensbos vanaf de Bokkenlaan. Door het hakhout is het Wijvenven zichtbaar.

Tuin koetshuis

De tuin met geschulpte vijver die ooit bij het koetshuis lag is ingevuld met beukenbos. Het terrein is privé en dus niet toegankelijk. Achter het koetshuis ligt parallel aan de Bokkenlaan een kleine moestuin voor de huidige bewoners. Rijen beuken en linden aan respectievelijk de zuid- en westzijde geven nog wel een aanwijzing voor de verdwenen parkaanleg.

Zicht naar het westen. Het wandelpad ligt tussen de knotwilgen en de beukenrij. Rechts: zicht naar het koetshuis vanuit het zuiden.

Personeelsbos

Het personeelsbos (getekend als hakhout door Pieter Rendorp in 1751 en in 1780 door Vonck als een plantage van 4 rijen bomen) is na 1800 een strook gemengd bos geworden met een enigszins slingerend wandelpad in het midden. In dit stukje bos staan nu nog enkele iepen (olmen). Die historische boomsoort is verder uit het park verdwenen.

Het stuk van het pad dat aansluit op het gras van de oprijlaan heeft een laankarakter. Bij het begin staat een bord van PWN, dat het pad vindbaar maakt. De sloot langs de oprijlaan eindigt hier, terwijl die historisch gezien behoort door te lopen tot de Oosterweg, langs de plek van de afgebroken portierswoning.

Links het pad door het Personeelsbos (2019). De beuken langs de oprijlaan zijn vervangen door linden (2020), zoals op de rechter foto van het begin van het pad door het Personeelsbos is te zien.

Het Overbos

Het Overbos is aangelegd als hakhoutbos tussen een ganzevoet van lanen. De drie lanen van de ganzevoet vormden samen met de rechtgetrokken en als laan beplante Oosterweg, de oprijlaan van Marquette en de toegevoegde laan van Joachim II, een ster van zeven lanen met als centrum een rond plein. (De middelste laan van de ganzevoet had geen tegenhanger). Na 1800 werden de regelmatige lanen onregelmatige gemaakt (door kappen en bijplanten) of verdoezeld door er een slingerpad parallel aan te leggen. De Bollandse beek, aanwezig op de *Manuscriptkaart van Beverwijk tot Akersloot* uit ca. 1650, stroomt nog steeds in een rechte lijn door het bos.

In de periode 1940-1945 is het hakhoutbos volgens de overlevering gekapt en daarna niet meer periodiek afgezet.

De noordelijk laan van de ganzevoet nam de functie van belangrijke verkeersverbinding van de Rijksweg naar het dorp Heemskerk over van de noordelijke Oosterweg.

Op de beheerkaart van 1981 is de noordelijke laan van de ganzevoet een kaarsrechte weg (na verbreding voor het verkeer was er geen ruimte meer voor laanbomen). De zuidelijke laan is herkenbaar als een recht pad en de middelste laan, de oudste en langste die tot de duinen doorliep, is geheel weg. Door het toegenomen verkeer is ook het ronde plein verdwenen dat de oostelijke entree van het bos vormde en de verbinding van het bos met het park rond het huis. Aan de noordzijde van de Marquetteweg is een wandelpad toegevoegd, parallel aan de weg. De route verbindt de Oosterweg met de Kerkweg en heeft in het midden een oversteek naar het bos aan de zuidkant van de weg. Daar lopen drie gebogen paden naar het begin, het midden en het einde van het rechte pad, de zuidelijke laan van de ganzevoet in het verlengde van de oprijlaan van Marquette.

In de huidige situatie bestaan deze paden nog. Ze zijn alleen iets grilliger van lijn geworden en daardoor minder duidelijk parkbos-paden. Verder zijn vanaf het meest westelijke pad twee korte verbindende paden naar de Kerkweg aangelegd of ontstaan, aangezien er steeds meer bebouwing aan deze weg is gekomen.

Omdat er nog maar één recht pad is, dat niet door bomen wordt begeleid, het bos niet herkenbaar is als oud bos en omdat de relictten van het historische landschap (wallen, greppels) niet bijzonder opvallen, is het Overbos nauwelijks nog te ervaren als een landgoedbos uit de tweede helft van de 18e eeuw.

Recht pad in Overbos in verlengde oprijlaan Marquette. Bospad in Overbos met enkele hakhoutstoven

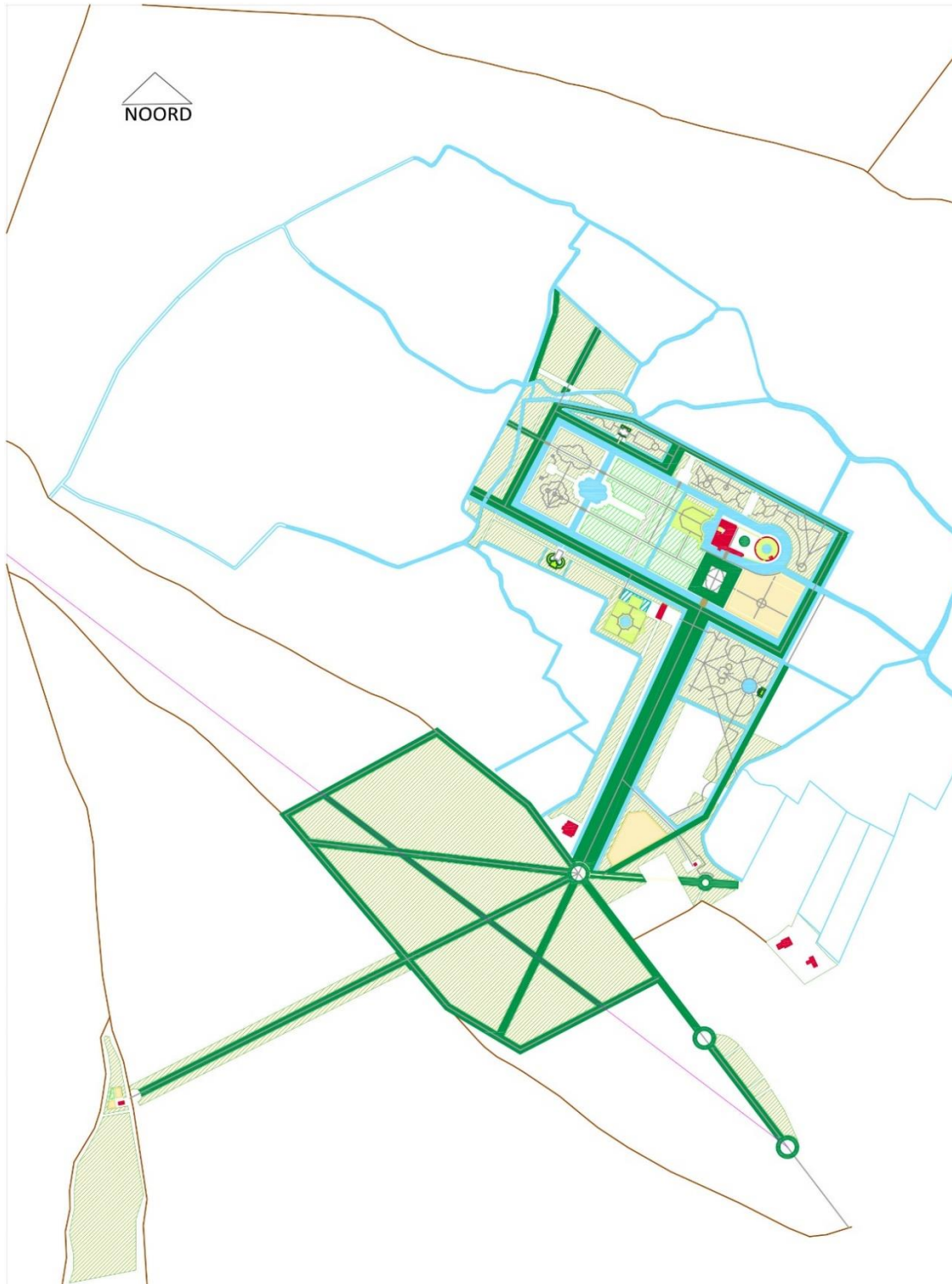
Het Huldtoneel of Schepelenbergh

Het Huldtoneel is een verhoogd duin, aan de hoofdweg langs de rand van de strandwal. Het werd tot een vierkant afgegraven en ingericht als een toneel, met een monument op het heuveltje en een achterwand en coulissen van beplanting. Het lag in de open akkers. (De duinen waren afgegraven en geëgaliseerd). Na WOII is het aan alle kanten omgeven door woningen en bedrijfsgebouwen.

Het Huldtoneel met driehoekig monument van 1863 door Gevers van Endegeest voor de huldeplek van de Graven van Holland, een bijzondere plek tussen de bebouwing.

KAART Hoogtepunt Geometrie 1780

Vereenvoudigde reconstructie van de kaart van Vonck uit 1780 - die het hoogtepunt van de geometrische aanleg van Marquette toont - op de huidige topografie gepast. (A.W.J. Guinée)

4 Conclusies

De redengevende omschrijving van Marquette door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is niet juist. De classicistische aanleg is in hoofdlijnen al in de 17e eeuw tot stand gekomen en niet in de 18e eeuw. Uit het historisch onderzoek blijkt dat ook op andere punten de beschrijving niet of niet helemaal correct is. De beschrijving behoeft verbetering.⁴⁴

De **hoofdstructuur** van de aanleg uit de 17 eeuw is in grote lijnen nog aanwezig (waterlopen, singels, oprijlaan, bossen) maar de variatie in assen en uitzichten niet meer. Lang niet alle voormalige lanen zijn nog laan. Vooral in het Overbos is dat een gemis.

Van de verdwenen 17^e -eeuwse en 18^e -eeuwse elementen die te herkennen zijn op de kaart van het Algemene Hoogtebestand Nederland, zijn in het veld alleen de gedempte waterlopen zichtbaar in het reliëf.

De delen van 17^e en 18^e-eeuwse aanleg die in de 19^e eeuw zijn aangepast in landschapsstijl hebben de oorspronkelijke geometrische aanleg van het park als geheel niet onherkenbaar gemaakt. De onderbreking van de wandeling over de singels bij de Guit is niet een 19^e-eeuwse wijziging maar het resultaat van werkzaamheden na 1980.

De aanleg van het park rond 1815, met geometrische onderdelen en onderdelen in landschapsstijl, is door de eenvoudige kaart van Nautz niet geheel inzichtelijk, maar duidelijk is wel dat de ruimtelijke en esthetische kwaliteiten van het landschappelijk ontwerp zijn verwaterd in de loop van de 20^e eeuw. Vooral rond het eiland in de noordelijke gracht is de aanleg verruigd en losgemaakt uit zijn verband van op elkaar aangesloten lanen en slingerpaden. Daardoor zijn ook de landschappelijke zichtlijnen niet meer beleefbaar.

Sinds Daan Gevers alle in 1935 nog aanwezige 17^e-eeuwse structuuronderdelen rond het huis heeft verwijderd (laan over Eekstuk, moestuin, boomgaard) is het rond het huis erg open en agrarisch van karakter geworden. Er is nu geen relatie tussen het huis en de inrichting van de omringende gronden.

De Rozentuin is het enige parkonderdeel waar een extra ontwerplaag over de classicistische aanleg en de landschapsstijl is gelegd. De kenmerken van het ontwerp in gemengde stijl van de bekende tuinarchitect Henri Copijn uit 1906 zijn echter vervaagd.

De opnieuw ingeplante oprijlaan is doordat er vier rijen linden zijn aangeplant op afstand van de weg een menging van de classicistische laan van zes rijen linden in driehoeksverband en de 19^e-eeuwse beukenlaan met vier rijen beuken op afstand van de weg in een enigszins onregelmatig verband.

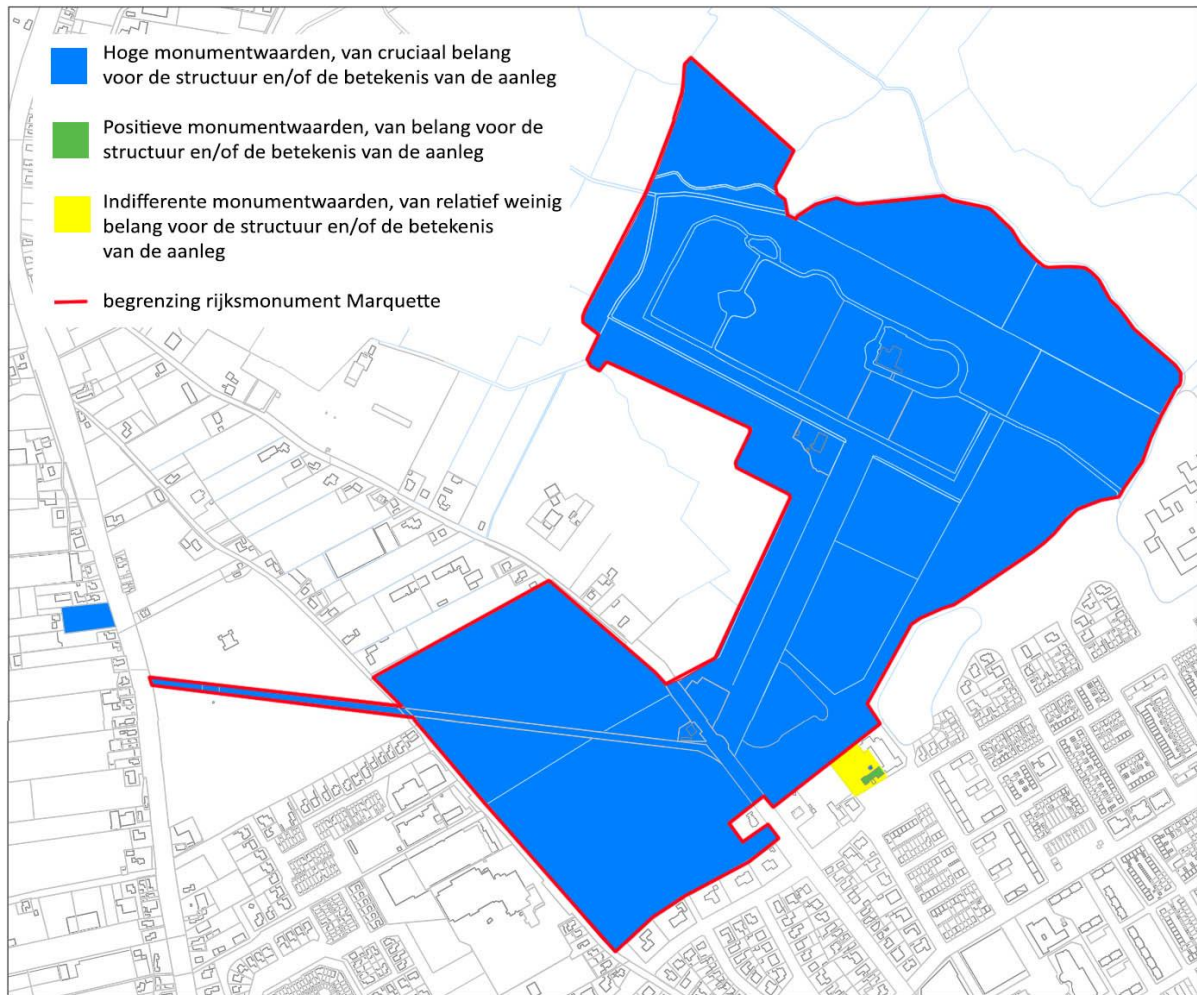
Het opgeschoten hakhout zorgt door de hoogte voor een niet historisch beeld en beperkt de ruimte voor de lanen op de singels. De vele nog gave meerstammige bomen zijn echter op zichzelf waardevol voor het zichtbaar zijn van historie. (Aan hernieuwd hakhoutbeheer zijn bovendien grote risico's en nadelen verbonden).

Het op natuurontwikkeling gerichte beheer van PWN heeft, bij gebrek aan kennis over historische waarden, geleid tot enige veronachtzaming van de ruimtelijke en esthetische kwaliteiten van het historische wandelpark. Deze kwaliteiten zijn echter deels herstelbaar.

---

⁴⁴ De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft geen protocol voor het aanpassen van beschrijvingen van monumenten na historisch onderzoek.

KAART Cultuurhistorische waarden

Waardering van het terrein. De kleuren duiden het belang aan, niet de gaafheid van onderdelen.

De cultuurhistorische waardenkaart houdt in dat het gehele als rijksmonument beschermde gebied blauw is gewaardeerd, d.w.z. "hoge monumentwaarden, van cruciaal belang voor de structuur en/of de betekenis van de aanleg"⁴⁵

Op de kaart is ook een deel van Marquette ingekleurd dat zich buiten de grens van het beschermde monument bevindt. De duiventoren, die stond in een as van de lanenster, is vanwege de ouderdom en het belang voor de aanleggeschiedenis blauw gekleurd. De boerderij Daantjeshof hoort ook bij de geschiedenis van Marquette, maar dateert uit 1906 en is voor de structuur en betekenis van het landgoed minder belangrijk. Beide gebouwen zijn door de bouw van het naastgelegen hotel en de inrichting bij het hotel (parkeerplaats) uit hun historische context gehaald. Het terrein is daarom geel gemaakt, terwijl het eigenlijk ook blauw hoort te zijn. Echter, alleen wanneer ooit het hotel zou ophouden te bestaan, zou dit deel weer bij Marquette kunnen worden getrokken en de historische samenhang kunnen worden hersteld.

⁴⁵ Richtlijnen tuinhistorisch onderzoek, voor waardestellingen groen erfgoed, De Haag 2012, p.29

5 Cultuurhistorische waardenstelling met KAART

Onderstaande waardenstelling bevat de criteria van de *Richtlijnen voor tuinhistorisch onderzoek*, maar de tuinhistorische waarden (de aanleg als kunstwerk) zijn onderscheiden van de historische waarden (wat vertelt het complex over de Nederlandse geschiedenis, welke historisch interessante personen hebben er gewoond of hebben Marquette bezocht). Bovendien zijn de maatschappelijke waarden (beleefbaarheid, belang voor de samenleving) ook benoemd.

Tuinhistorische waarden

Ontwerpwaarden

De aanleg heeft een grote tuinhistorische waarde vanwege de 17^e-eeuwse geometrische aanleg die nog herkenbaar aanwezig is en als ontwerp vergelijkbaar is met andere belangrijke tuinen uit de 17^e eeuw. De aanleg heeft *zeldzaamheidswaarde* omdat die andere tuinen nu verdwenen zijn of veel minder gaaf. Er zijn nog originele gebouwde onderdelen en tuinornamenten aanwezig (al dan niet van andere buitenplaatsen naar Marquette verplaatst) die de geometrische aanleg verfraaien. In de 20^e eeuw zijn zicht- en wandelassen verdwenen, evenals lanen en tuinonderdelen met andere functies dan weide of bos. In principe zijn de verfijning en variatie van het geometrische ontwerp weer op een hoger niveau te brengen zonder drastisch kappen of slopen.

Nadere toelichting:

Marquette had in de eerste helft van de zeventiende eeuw al een omvangrijke Hollands-classicistische tuin. Het tuinontwerp onder het echtpaar De Hertaing - Hennin De Bossu is vergelijkbaar met de illustere, vroeg 17^e-eeuwse tuinen van Prins Maurits (Buitenhof Den Haag, kasteel te Buren) en Frederik Hendrik (Honselaarsdijk, Ter Nieuwburch, Huis ten Bosch en Zuylestein te Leersum (1630-1640), Clingendael (1640-1660). Op die van Zuylestein na, zijn ze alle sterk gewijzigd of verdwenen.

- De vier tuinen van Prins Maurits en Frederik Hendrik bestaan niet meer, Huis te Bosch is zeer sterk gewijzigd. Zuylestein is uitzonderlijk in het rijtje, omdat die tuin grotendeels nog bestaat als geometrische aanleg.
- Clingendael heeft een met Marquette vergelijkbare plattegrond, de tuin op de strandwal en de laan daar dwars op over de natte strandvlakte. Tussen 1640 en 1660 werd op Clingendael de rechthoekige singel tussen grachten aangelegd onder Philip Doublet die gehuwd was met Geertruid Huygens. Gelijktijdig was haar broer Constantijn Huygens tussen 1639 en 1650 aan het werk voor zijn buitenplaats Hofwijck te Voorburg. Het 17de-eeuwse Clingendael heeft nog een geometrische structuur, maar daarbinnen zijn veel delen gewijzigd, waardoor de geometrie minder herkenbaar is. De geometrische tuin van Hofwijck bestaat deels nog. Het grootste deel is verdwenen.
- De Hollands-classicistische tuin van 't Hof te Bergen is ontwikkeld vanaf 1642. Alleen de kern van het grote gebied -de grachten en de centrale laan- is nog intact.

Behalve dat Marquette zich qua ontwerp kan meten met voornoemde tuinen, is het bijzondere van Marquette dat de rechthoekige basisvorm, die weer is onderverdeeld in andere geometrische vormen - met daarbinnen het niet geometrische kasteleiland- nog volledig aanwezig is. Dat betekent dat Marquette een hoge mate van *gaafheid* heeft. De toegangslaan is bovendien imposant door zijn grote lengte (bijna 500 m) en breedte (meer 40 m).

In de 18de eeuw zijn tuindelen toegevoegd en andere verfraaid. In essentie bleef de structuur dezelfde 17de eeuwse.

In de 19^e eeuw zijn delen van de aanleg gewijzigd in landschapstijl, maar de geometrische basis is hierdoor niet onherkenbaar veranderd.

De wijzigingen in de vroeg 20^e eeuw beperken zich tot de inrichting van de rozentuin, die ontworpen is door de bekende tuinarchitect Copijn, en enkele details.

In recente tijd is een parkeerplaats aangelegd in de Weverslaan en een hotel gebouwd bij Daantjes hof, maar op een paar schuurtjes bij het hotel na, is er verder geen modern element dat detoneert in het geheel.

De aanleg in landschapstijl uit de 19^e eeuw is waardevol omdat de in landschapstijl gewijzigde delen op een interessante manier met de geometrische aanleg verbonden zijn. Er is onvoldoende kennis van het ontwerp, maar restanten duiden op wandelingen met fraaie beplantingen en uitzichten.

De Rozentuin is als enige tuinonderdeel tuinhistorisch ook waardevol omdat het laatste uitgevoerde ontwerp van de hand van de bekende tuinarchitect Henri Copijn is. De inrichting van de tuin is niet meer compleet en gaaf, maar tot op zekere hoogte herstelbaar.

Het 18de-eeuwse Overbos is nog grotendeels aanwezig. Het had een hechte relatie met de oprijlaan en het park aan de noordkant van de Marquettelaan. Die verbinding is verminderd.

Het Huldtoneel is tuinhistorisch waardevol, omdat het een bijzondere 19^e eeuwse inrichting is met een mounument.

Ensemblewaarden

De samenhang tussen alle tuinonderdelen is groot en ze vormen samen met het hoofdzakelijk 18de-eeuwse huis op het burchteiland en het 18^e-eeuwse koetshuis een bijzonder waardevol ensemble.

Bij het ensemble horen ook de boerderij Daantjes hof uit 1906 en de 18^e-eeuwse duiventoren. Omdat zij op het terrein van het hotel staan, is de relatie van deze onderdelen met de rest van het park afgezwakt.

Bij Marquette hoort ook een gordel van weilanden die beheerd worden als reservaat voor weidevogels, waardoor ze er als historische natte weilanden uitzien. Dat maakt dat ook de ensemblewaarde van Marquette als landgoed (huis, park en agrarische gronden) hoog is.

Door uitbreiding van de stedelijke bebouwing, de 'inlevering' van bosgebied voor de aanleg van begraafplaatsen en de verandering van oude wegen en lanen in drukke verkeerswegen, is de relatie van Marquette met de duinen niet meer zo duidelijk en is het Huldtoneel een geïsoleerd terrein geworden.

Historische waarden

De historische waarden van Marquette zijn zeer hoog. Het complex is het resultaat van een lange en interessante bewoningsgeschiedenis die op vele manieren verbonden is met de maatschappelijke, sociale en politieke geschiedenis op nationale en regionale schaal.

Nadere toelichting:

- Uit de middeleeuwen en de periode van het Graafschap Holland zijn het boomrijke eiland (strandwal) in een open landschap bewaard gebleven en de kasteelgracht, waarvan de vorm de plaats van de verdwenen ronde burcht nog herkenbaar maakt. De burcht maakte

onderdeel uit van een hele linie van dwangburchten, opgericht om de Friezen tegen te houden. Het Huldtoneel of Schepelenberg is een bijzondere plek vanwege de ouderdom, het gebruik als vergaderplek en plaats om nieuwe graven eer te betonen.

- De 17^e eeuwse aanleg is verbonden aan Daniël de Hertaing die legeraanvoerder was in de strijd tegen de Spanjaarden en in de hoogste politieke kringen verbleef. De schilder Carel van Mander, die een jaar op Marquette woonde en er zijn Schilderboek schreef, is een zeer bekend persoon in de kunsthistorische wereld.
- De periode van de in Amsterdam woonachtige generaties Rendorp vertelt over rijkgeworden stedelijke kooplieden en notabelen die veel geld staken in hun van de feodale adel overgenomen buitenplaatsen. Pieter Rendorp is interessant als amateurarchitect en Joachim II ook vanwege de politieke perikelen tussen de patriotten en Oranjegezinden. In de Franse tijd ging het niet goed in Nederland en op Marquette onder Willem Rendorp had dat zichtbare gevolgen. De laatste mannelijke Rendorp van Marquette was betrokken bij de coalitieoorlogen tegen Napoleon.
- In de periode Gevers kreeg Marquette het karakter van een nauw bij de lokale gemeenschap betrokken landgoed, omdat de bewoners burgemeester waren van Heemskerk en zich bezighielden met het bestuur van het waterschap en de provincie. Maar ook in deze tijd behoorden de bewoners tot de hoogste kringen en hadden zelfs de echtgenoot van de koningin te logeren.
- In de jaren dertig was Marquette een plaats waar werkelozen in het groen werkten en waar initiatieven voor de gemeenschap werden ontplooid (openstelling landgoed, bloembollentoonstelling). Van de bezettingstijd 1940-1945 zijn bijna geen fysieke sporen in het terrein, maar de benarde situatie heeft er mogelijk wel toe bijgedragen dat de laatste bewoner Daan Gevers de nadruk legde op de agrarische kant van het landgoed.

Maatschappelijke waarden

Marquette heeft hoge maatschappelijke waarde voor Heemskerk en de regio omdat Marquette bijdraagt aan de identiteit van Heemskerk en Noord-Kennemerland. Er zijn veel verhalen over Marquette in relatie tot het dorp en Marquette maakt deel uit van de geschiedenis die door de Historische Kring Heemskerk wordt onderzocht.

In de eerste periode waarin de N.V. PWN Waterleidingbedrijf NH Marquette beheerde, was alleen het Overbos beschikbaar voor recreatief gebruik. Anno nu is dat niet meer het geval en kan men zelfs het huis bezoeken als gast en klant van de horecaonderneming die het huiseiland en het hotel bezit. Door de toegankelijkheid is Marquette beleefbaar en heeft het landgoed gebruikswaarde.

De waarde van Marquette voor de beleving van geschiedenis is in potentie nog veel hoger, namelijk wanneer het historische ontwerp in het beheer duidelijker uit de verf komt en wanneer het publiek, nog meer dan nu het geval is (er werken al vrijwilligers mee in het onderhoud), wordt betrokken bij het beheer van Marquette.

Samenvatting cultuurhistorische waardenstelling

Marquette heeft hoge tuinhistorische, historische en maatschappelijke waarden.

- De 17de-eeuwse aanleg van rechthoek en zeer lange oprijlaan zijn *gaaf* aanwezig;
- Beide zijn van *hoge zeldzaamheid*;
- Het 18de-eeuwse Overbos is in belangrijke mate bewaard gebleven;
- Het complex heeft een *grote ensemblewaarde* (samenhang tussen gebouwen en tuinaanleg en landschappelijke context);
- Marquette is het resultaat van een lange en interessante bewoningsgeschiedenis die op vele manieren verbonden is met de maatschappelijke, sociale en politieke geschiedenis op regionale en nationale schaal.
- Marquette draagt bij aan de identiteit van Heemskerk en Noord-Kennemerland.
Park en huis zijn toegankelijk en hebben een hoge belevingswaarde en gebruikswaarde.

De waarde van Marquette voor de beleving van geschiedenis is in potentie nog veel hoger, namelijk wanneer het historische ontwerp in het beheer duidelijker gaat worden en wanneer het publiek, nog meer dan nu het geval is (er werken al vrijwilligers mee in het onderhoud), wordt betrokken bij het beheer van Marquette. De hoge waarden van Marquette dienen consequenties te hebben voor het beheer.

Literatuur chronologisch

1712/1731 *Kabinet van Nederlandsche outheden en gezichten*: Vervat in 300 konstplaten. Met eene korte beschrijving der zelve in het Duitsch, Fransch en Engelsch. Amsterdam, Antony Schoonenburg, 1731, herziene herdruk 1792

Abraham Rademaker, Gysbert Tysens,
Hollands tempe verhérelykt, verтоond in dertig uitmuntende gezigten. Beginnende van Amsterdam af langs de Haarlemmer trekvaart, gaande verders door Sparewou, Sparendam, tot Marquette. Met deszelfs kerken, hérenhuizen, en verdere landsieráden. Naar 't léven getékend, en in 't koper gebragt. Met eene poeëtise beschrijving

1728 Abraham Rademaker,
De trekvaart van de stad Amsterdan af, tot aan Polanen, of halfwege der stad Haarlem....

1728 L. Schenk, Amsterdam,
“...door Spaarnwoude, Spaarnedam, met alle de lusthoven tot en met de heerlijkheid van Marquette en naar de stad Alkmaar.” Met 30 gezichten (gravures) (2 per blad en genummerd).

1732 M. Brouërius van Nidek, *Het Zegepralent Kennemerlant*, z.j. {1732}

1781 Aan ... Mr. Joachim Rendorp, vrijheer van Marquette, enz. bij zijne aanvaarding van het burgemeesterschap der stad Amsterdam, den 2den van sprokkelmaand 1781. Amsterdam, Petrus Conradi/Harlingen, V. van der Plaats. 4°: [8] p.

1781, [1] februari Gedicht ondertekend: L. Nieuweboer: GAA

1782 Lierzang voor hunne Ed. Groot Mogenden bij de herstelling van den raedpensionaris mr. P. van Blijswijk, en de waarneming van dit ambt ad interim door ... W.Th. baron Van der Does, heere van beide de Noordwijken. z.p., z.j. 8°: 8 p.

[1782] Anoniem gedicht met opdracht aan mr. J. Rendorp van Marquette.

1792 *Kabinet van Nederlandsche en Kleefsche oudheden*, oorspronglyk beschreven door Mattheus Brouërius van Nidek, R.G. en Isaac le Long. Verrykt met 301 koperen platen, door Abraham Rademaker, met aantekeningen verrykt door J.H. Reising, eerste deel Amsterdam, by J.A. Crajenschot, 1792

https://www.extern.ubn.ru.nl/BookReader/MMUBN000000_166470961_01/#page/310/mode/1up

1807 *Hollandsche Arkadia* in zeshonderd en meer afbeeldingen ... naar het leven geteekend en in het koper gebragt door de Hollandsche meesters A. Rademaker, C. Pronk ... Amsterdam, J.S. van Esveldt-Holtrop, 1807

1875 Craandijk Jacobus, *Wandelingen door Nederland met pen en potlood*. Deel 1. Kruseman & Tjeenk Willink, Haarlem 1875.: http://www.dbnl.org/tekst/craa001wand01_01/colofon.htm

1897 Remmert Dekker, Marquette, p.404-409, (Delpher)

1915 Beelaerts van Blokland, W.A., e.a., *Nederlandsche kasteelen en hun historie* deel 3, Amsterdam: Elsevier 1912-1915, p.170

1798 Tegenwoordige staat der duinen van het voormalig Holland, eerste deel van het algemeen rapport der Commissie der superintendentie over het onderzoek der duinen, Leiden 1798.

<https://www.delpher.nl/nl/boeken/view?coll=boeken&identificer=dpo:907:mpeg21:0038&objectsearch=Marquette>

1937 *Catalogus van de groote en fraaie boedelveiling* (1937-06-01), veilinghuis: Hollands bloembollenhuis, RKDlibrary 200710705 Mag VEILI/ALG/1937 (fotokopie Museum Kennemerland, Beverwijk, niet bekeken)

1967 HWM van der Wijck, "Marquette, Assumburg, Beeckesteyn en Waterland", *Bulletin KNOB*, jrg 66, nrs 2,3, 1967, p.29-46.

1968 Jelles, J.J.J., *Geschiedenis van beheer en gebruik van het Noord-Hollands duinreservaat*, Arnhem 1968 <https://edepot.wur.nl/350046>

1981 Groesbeek, J.W., *Middeleeuwse kastelen van Noord-Holland: hun bewoners en bewogen geschiedenis*, Rijswijk 1981

1982 HWM van der Wijck, De Nederlandse buitenplaats, aspecten van ontwikkeling, bescherming en herstel, Canaleto Alphen aan den Rijn, 1982 p. 69-79

1985 PWN, ***Beheersnota 1985-1990***

1990 J. Swaan, *De Veldnaam Kroft of Krocht in relatie tot het grondgebruik in de gemeente Heemskerk*, Kennemer Oudheidkamer, Hist. Genootschap Midden Kennemerland (HG MK) Ledenbulletin 16, 1990, p.3-13

1990 PWN, G. Stoker, ***Beheersplan Landgoed Marquette 1991-1995***, Heemskerk 1990

1991 Judith h. Heuff, *De buitenplaats Marquette te Heemskerk, onderzoek naar het interieur in de 17de en 18de eeuw*. Scriptie voor Universiteit Leiden, exemplaar RCE

1995 Leeuwen-Enklaar, M.M. van en J. van Leeuwen, *Marquette: 't Huys te Heemskerck in zijn historisch decor*, Beverwijk 1995

1995 Rolf Roos, *Bewogen kustlandschap, duinen en polders van Noord-Kennemerland*, PWN 1995.

1997 L. Kooijmans e.a. (red.), *Pronk met pen en penseel, Cornelis Pronk (1691-1759) tekent Noord-Holland*, cat. tent. Vleeshal Frans Halsmuseum Haarlem 1997

1998, Theo Aardenburg, *Duinkerker, Informatiebulletin sector Natuurbeheer, "laanverjonging"*, 1/1998 PWN

2002 *Buitenplaats Marquette koetshuis, bouwhistorische verkenning*, Bureau voor Bouwhistorie en architectuurgeschiedenis, 2002

2002 Sune Stomps, *Beheerplan 2002-2007 Landgoed Marquette*, Helicon Velp, PWN

2005 F. Schmidt, 'Het architectloze tijdperk. Ambachtslieden en amateurs in de achttiende eeuw', *Bulletin KNOB 104* (2005), p. 138-161.

2005 G. Medema, ' "Het is een stadswerk, daar word niet nagesien". Aspecten van bouwbeleid en -praktijk van Hollandse steden gedurende de achttiende eeuw', *Bulletin KNOB 104* (2005), p. 162-177

2006 Beelaerts van Blokland, Charles Dumas, *De kasteeltekeningen van Abraham Rademaker*, Zwolle 2006

2009 Bas Hooreman, Johan van Onna en Roderick van der Poel, *Beheerplan 2009-2014 landgoed Marquette*, Bos- en natuurbeheer Helicon Velp, 2009

2011 Kort geschiedenisverhaal door onbekende auteur van de Archeologische werkgroep Beverwijk (lid van landelijke AWN) : <http://www.awn-beverwijk-heemskerk.nl/pdf/marquette.pdf>

2014 Gosliga Aagje, Chateau Marquette, 2014 (uitgave NH Hotel group).

2016 PWN Linda Doedens, *Beheerplan Maquette*, PWN, april 2016

Archieven, afkortingen en websites:

ArchivesPortalEurope: Nationaal Archief

Noord Hollands Archief (NHA)

Stadsarchief Amsterdam (SAA)

RCE beeldbank

RKD rkd.nl collecties

historischetopografie.nl

Delpher.nl

<https://geheugen.delpher.nl/>

Colofon

Herkomst van historische bronnen is vermeld onder de foto's.

De recente foto's zonder verwijzing herkomst zijn gemaakt door Lucia Albers of Anja Guinée, 2019/2020

De kaarten zonder vermelding van herkomst zijn gemaakt door Anja Guinée

Bijlage 1 Boomverkopen in de 19de eeuw

Opgaande bomen en hakhout (Delpher 300 advertenties waarvan 160 bekeken)

jaar		linden	olmen	beuken	eiken	essen	popelen	abeelen	hakh	hakh
1808	e.a	x	bruin x		x	x			x	eik, els
1813			bruin x						x	
1817									x	eik, es
1820								x	x	berk, wilg
1821			x	x				x		
1824			x			x		x	x	
1825			x			x		x	x	
1826									x	4 soorten
1827 Jacob R.										
1828			x 30						x	4 soorten
1829			x		x	x			x	
1830		x	x			x			x	
1832		x								
1833			x			x			x	
1834			x			x			x	
1835			x			x	x	x	x	
1836		x	x			x		x	x	
1837			x	x		x		x	x	
1839		x	x		x			x		
1840			x		x	x		x	x	
1842			x		x	x		x	x	
1843			x		x		x	x	x	
1844			x			x		x	x	4 soorten
1845		x	x		x				x	
1847									x	
1848									x	
1849						1 stam			x	
1850										
		linden	olmen	beuken	eiken	essen	popelen	abeelen	hakh	hakh
1851						x			x	
1856									x	
1857									x	
1858									x	
1859									x	
1860			x		x	x		x		
1861			x		x	x	x	x	x	
1862									x	
1863			iepen		x		x		x	
1864									x	
1866			x			x			x	
1867									x	
1877	div.									
1879 Paulina R										
1880			x		x	x	x			

Linden waren zesmaal te koop tot 1845. Mogelijk is toen de lindenlaan vervangen door beuk. Olmen of iepen zijn verkocht van 1769 tot 1775, in 1794 en van 1808 tot 1845 en weer van 1860 tot 1880. Er zijn telkens grote hoeveelheden iepen aangeboden. Een enkel keer in 1821 en 1837 werden opgaande beuken aangeboden, eiken vooral na 1840. Essen waren regelmatig te koop, populieren zelden (1835, 1843).

Na de olmen waren essen en abelen het meest frequent te koop, vooral in de jaren rond 1824 en 1840, 8 jaar achtereen. Bijna alle jaren is er hakhout verkocht, vaak van eik, els, es en berk, een enkele keer wilg.